

Učinci članstva u Europskoj Uniji - primjeri odabranih zemalja

Bijažić, Antonela

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:836824>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-28**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ANTONELA BIJAŽIĆ

**UČINCI ČLANSTVA U EUROPSKOJ UNIJI-
PRIMJERI ODABRANIH ZEMALJA**

Diplomski rad

Pula, 2020.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet ekonomije i turizma
«Dr. Mijo Mirković»

ANTONELA BIJAŽIĆ

**UČINCI ČLANSTVA U EUROPSKOJ UNIJI-
PRIMJERI ODABRANIH ZEMALJA**

Diplomski rad

JMBAG: 0303057518, redovita studentica

Studijski smjer: Menadžment i poduzetništvo

Predmet: Gospodarstvo Europske unije

Znanstveno područje: Društvene znanosti

Znanstveno polje: Ekonomija

Znanstvena grana: Međunarodna ekonomija

Mentorica: dr. sc. Ines Kersan - Škabić

Pula, rujan 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisani _____, kandidat za magistra ekonomije/poslovne ekonomije ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, _____ dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj diplomski rad pod nazivom

_____ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Sadržaj

1. UVOD	1
2. RAZVOJ I ŠIRENJE EUROPSKE UNIJE.....	2
2.1. Prvo proširenje: ulazak Velike Britanije, Irske i Danske u Europsku uniju	3
2.2. Drugo proširenje: ulazak Grčke u Europsku uniju	4
2.3. Treće proširenje: ulazak Španjolske i Portugala u Europsku uniju.....	5
2.4. Četvrto proširenje: ulazak Austrije, Finske i Švedske u Europsku uniju	5
2.5. Peto proširenje- prvi krug: ulazak Malte, Cipra, Latvije, Litve, Estonije, Poljske, Slovačke, Češke, Mađarske i Slovenije u Europsku uniju	6
2.6. Peto proširenje- drugi krug: ulazak Bugarske i Rumunjske u Europsku uniju	8
2.7. Šesto proširenje: ulazak Hrvatske u Europsku uniju	9
2.8. Kriteriji i koraci ulaska u Europsku uniju	11
3. RUMUNJSKA U EUROPSKOJ UNIJI- PRILIKE I IZAZOVI.....	13
3.1. Vanjska trgovina Rumunjske sa Europskom unijom	17
3.2. Izravna inozemna ulaganja Europske unije u Rumunjsku.....	23
3.3. Korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova u Rumunjskoj.....	29
3.4. Mehanizam suradnje i provjere.....	32
4. BUGARSKA U EUROPSKOJ UNIJI- PRILIKE I IZAZOVI	35
4.1. Vanjska trgovina Bugarske sa Europskom unijom	37
4.2. Izravna inozemna ulaganja Europske unije u Bugarsku	43
4.3. Korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova u Bugarsku	47
4.4. Uvođenje eura u Bugarskoj	50
4.5. Mehanizam suradnje i provjere.....	52
5. HRVATSKA U EUROPSKOJ UNIJI- PRILIKE I IZAZOVI.....	54
5.1. Vanjska trgovina Hrvatske s Europskom unijom.....	57
5.2. Izravna inozemna ulaganja Europske unije u Hrvatsku	61
5.3. Korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova u Hrvatskoj	66
5.4. Uvođenje eura u Republici Hrvatskoj.....	69

ZAKLJUČAK	76
SAŽETAK.....	78
SUMMARY.....	79
LITERATURA.....	80
POPS GRAFIKONA, TABLICA, SHEMA I SLIKA.....	87

1. UVOD

U ovom diplomskom radu istražuje se utjecaj članstva Europske unije na odabrane države, odnosno cilj rada je analizirati kako je tijekom godina Europska unija doprinijela razvoju Rumunjske, Bugarske te Hrvatske. Odabrane su tri posljednje države koje su ušle u EU. Rumunjska i Bugarska su zajedno postale punopravne članice 1. siječnja 2007. godine, te nakon šest godina, odnosno 1. srpnja 2013. godine također i Hrvatska postaje jednom od, tada, 28. članica EU-a. Ulaskom u EU navedene su države ostvarile svoj, može se reći, najvažniji vanjskopolitički cilj. Članstvo u EU donosi brojne prilike za države te za njezine građane, no također članstvo ima i svoje izazove sa kojima se može svaka država suočiti.

Prilikom izrade diplomskog rada korištena je metoda analize, metoda dedukcije i indukcije i komparacije. Literatura koja je korištena za izradu rada su izvješća Državnog zavoda za statistiku, Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj, izvješća Europske komisije te ostali dostupni članci na internetu.

Rad se sastoji od šest poglavlja. U prvom poglavlju je definiran uvod koji opisuje cilj rada, problem istraživanja te metode koje su se koristile u radu. U drugom poglavlju je opisan razvoj i širenje Europske unije te su opisani sami kriteriji ulaska u Uniju. Nadalje, u ostalim se poglavljima analizira vanjska trgovina EU, izravna inozemna ulaganja EU te korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova u Rumunjskoj, Bugarskoj i Hrvatskoj. Također je za Rumunjsku i Bugarsku opisan Mehanizam suradnje i provjere te za Bugarsku i Hrvatsku uvođenje eura. Na kraju diplomski rad završava sa zaključkom.

2. RAZVOJ I ŠIRENJE EUROPSKE UNIJE

Europska unija je politička i ekonomska unija, međuvladina i nadnacionalna zajednica koja je nastala 1992. godine (Sporazumom iz Maastrichta) na temeljima prvih poslijeratnih integracija, Europske zajednice za ugljen i čelik (osnovana 1951.godine, Europske ekonomske zajednice i Euratoma (1957.godine) kao rezultat procesa suradnje i integracije između šest država, odnosno između Belgije, Nizozemske, Francuske, Italije, Njemačke i Luksemburga. Cilj ovih šest država za stvaranjem jedinstvene Unije je bio uspostavljanje mira među državama članicama te sama suradnja kroz zajedničkih politika.¹ Samo ime Europske unije je doneseno Ugovorom iz Maastrichta, koji je potpisan 7.veljače 1992. a stupio na snagu 1.studenog 1993. Nakon šezdeset i devet godina postojanja Europske Unije, danas ona ima 27 država članica. Navedene države jesu Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska i Švedska.

Postoji nekoliko značajnih osoba u povijesti Europske unije koje su osigurale mir i stabilnost same zajednice i bez koje nam današnja Europa ne bi bila tako ujedinjena. Najznačajniji pioniri za takvo stanje EU jesu: Konrad Adenauer, Joseph Bech, Johan Beyen, Winston Churchill, Alcide De Gasperi, Nicole Fontaine, Walter Hallstein, Ursula Hirschmann, Nilde Iotti, Marga Klompe, Anna Lindh, Sicco Mansholt, Melina Mercuri, Jean Monnet, Robert Schuman, Paul- Henri Spaak, Altiero Spinelli, Simone Veil, Louise Weiss, Helmut Kohl i Francois Mitterrand. Temelj Europske unije je bila Europska zajednica za ugljen i čelik (EZUČ). EZUČ je stvorena 1951.godine od strane šest država: Belgije, Francuske, Nizozemske, Njemačke, Italije te Luksemburga. Ona počinje gospodarski i politički ujedinjavati europske zemlje s ciljem uspostavljanja mira i sigurnosti. Nadalje, 1957. godine navedenih šest država potpisuje Rimski ugovor kojim je osnovna Europska ekonomska zajednica (EEZ). Nakon toga, dolazi do prvog proširenja 1.siječnja 1973.godine, gdje se broj zemalja članica povećava za još tri među kojima jesu Danska, Irska, Velika Britanija.² 1979. godine građani EU po prvi put

¹ Središnji državni portal, Što je Europska unija i koji su razlozi njezina osnivanja <https://uprava.gov.hr/> (pristupljeno 24.6.2020)

² Izašla iz EU 2020.

glasaju na izborima zastupnike u Europski parlament, te se jača utjecaj Europskog parlamenta u europskim pitanjima. U 80-im godinama dolazi do prvog proširenja na sredozemlje, odnosno 1981. godine Grčka je postala članicom te 1986. su joj se pridružile i Španjolska i Portugal. Iste te godine je potpisan Jedinствен europski akt, kojim su utvrđeni temelji šestogodišnjeg programa kojim su se željeli riješiti problemi slobodne prekogranične trgovine između članicama EU te se ujedno omogućuje stvaranje jedinstvenog tržišta. Ugovorom koji je potpisan u Maastrichtu, 7. veljače 1992. godine Europska je unija službeno dobila ime. Godinu dana kasnije je uspostavljeno jedinstveno tržište gdje se robe, usluge, ljudi i kapital može slobodno kretati među zemljama. 1. siječnja 1995. je došlo do novog proširenja EU, gdje ulaze još Austrija, Finska i Švedska. Kako se dalje širila Europska unija, sve više država je počelo koristiti zajedničku valutu- euro. 2004. se dogodilo najveće proširenje te je te godine ušlo čak deset novih država: Malta, Cipar, Latvija, Litva, Estonija, Poljska, Slovačka, Češka, Mađarska te Slovenija. Dvije godine nakon toga su ušle još i Bugarska i Rumunjska, te se može reći kako se smanjio politički jaz između Istočne i Zapadne Europe. Svih 28 članica su potpisale Lisabonski ugovor kojim se izmjenjuju prethodni ugovori, odnosno Ugovor o Europskoj uniji te Ugovor o funkcioniranju Europske unije. Tim ugovorom bi se ojačala sposobnost Unije da se suoči sa globalnim izazovima, te se želi pojačati njezina učinkovitost. U 2013. godini dolazi do posljednjeg proširenja EU-a, te je Hrvatska postala nova članica EU 1. srpnja.³

U 2020. godini je došlo do promjena, odnosno Velika Britanija je izašla 31.siječnja 2020.godine iz EU, te je tako postala prva zemlja koja je „napustila“ Uniju. Njezino prijelazno razdoblje traje do 31. prosinca 2020.godine, te EU trenutno ima 27 zemalja članica.

2.1. Prvo proširenje: ulazak Velike Britanije, Irske i Danske u Europsku uniju

Prvo proširenje današnje Europske unije se dogodilo 1973. godine kada su Velika Britanija, Irska te Danska podnijele zahtjev za članstvo u tadašnju Europsku ekonomsku zajednicu.

³ Europska unija, Europa bez granica, https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1990-1999_hr (pristupljeno 24.6.2020.)

Velika Britanija u početku nije htjela sudjelovati u povezivanju Europe, u smislu da postane članicom EEZ-a pri njenom osnivanju. Smatrala je da takav oblik povezivanja može štetiti njezinom suverenitetu. Međutim kako je vidjela da početna šestorka ostvaruje bolje rezultate na međunarodnom tržištu te je zbog toga promijenila početni stav o samom ujedinjenju u Zajednicu. Kako nije bilo dogovora između osnivačica da li da Velika Britanija uđe u Zajednicu, ona je dva puta podnijela zahtjev za članstvo u EEZ-u, prvi put 1961. te 1967. da bi tek 1969.godine dobila pozitivan odgovor, odnosno prihvaćen je zahtjev Velike Britanije za njezino članstvo. Nadalje, Irska i Danska su također iste godine kada i Velika Britanija podnijele zahtjev za članstvo, te također nisu odmah prihvaćeni. Referendum o ulasku Irske u EEZ-u je bio 1972. te je većina stanovnika u Irskoj bila za samo članstvo. Iste te godine je i u Danskoj održan referendum. Kako je Danska imala jaku poljoprivredu, ona je predstavljala opasnost poljoprivrednicima državama osnivačicama. Danska je trebala prihvatiti prijelazna razdoblja u kojima bi postepeno povećavala svoj izvoz određenih poljoprivrednih proizvoda na zajedničko tržište EEZ- a, te je ubrzo i ona dobila pozitivan odgovor o ulasku u Zajednicu.⁴

2.2. Drugo proširenje: ulazak Grčke u Europsku uniju

Grčka je prva država na sredozemlju koja je ušla u EU, te je bila jedina država koja nije imala zajedničku granicu sa dotadašnjim članicama. Ona je članica od 1. siječnja 1981. godine. Njezini početci kreću još od 1961. godine kada je stekla status pridružene članice Zajednice. Taj status je stekla jer se prozvala na članak Rimskog ugovora u kojem je bilo naznačeno da se omogući državama da postanu pridružene članice Zajednice. Nakon toga je prošla duži period od 20 godina do punopravne članice. Njezini motivi za punopravno članstvo, čiji je zahtjev podnijela 1975.godine, su bili da se ubrza gospodarski rast i razvoj, jačanje demokracije te prijateljski odnosi sa razvijenijim državama Zapadne Europe. Međutim kako je ona zaostajala za ostalim državama u pogledu lošijeg gospodarskog razvoja, te nerazvijene poljoprivrede, Europska je komisija dala negativno mišljenje o njezinom zahtjevu za članstvo. No, to

⁴ Cerovac, M., et. al., *Europska unija*, Zagreb, MATE d.o.o., 2010., str. 64-66.

nije utjecalo na odluku Vijeća ministara EEZ- a koje je dalo pozitivnu odluku o članstvu, te je napokon Grčka postala punopravna članica 1981.godine. ⁵

2.3. Treće proširenje: ulazak Španjolske i Portugala u Europsku uniju

Treće je proširenje EEZ bilo na jug. Španjolska i Portugal su postale nove članice EEZ. Njima je članstvo značilo izlaz iz problema, nakon što su izašle iz diktatorskih režima. Portugal je 1973.godine sklopio Ugovor o slobodnoj trgovini s EEZ-om, te je postao član vijeća Europe 22.rujna 1976. Nakon toga je Portugal podnio članstvo u EEZ-u 28.ožujka 1977. godine, koji je Komisija ocijenila pozitivno te je to predstavilo početak dugih pregovora koji su završili 1985.godine. Godinu dana kasnije, 1.siječnja 1986. je Portugal postao novi član EEZ-e. Španjolska je podnijela zahtjev za članstvo 1962., no nije bilo pomaka petnaest godina, odnosno do srpnja 1977. godine. Te je također postala članicom vijeća Europe. Sami pregovori su trajali šest godina, od 1979. do 1985. godine je te u Madridu potpisan Ugovor o pristupanju u EEZ-u, da bi 1. siječnja 1986. godine postala članicom EEZ-e.⁶

2.4. Četvrto proširenje: ulazak Austrije, Finske i Švedske u Europsku uniju

Četvrti val proširenja Europske unije se dogodio 1995. godine kada je EU postala bogatija za još tri države. Austrija, Švedska i Finska su ušle u EU, te se to proširenje još naziva i „Proširenje na neutralne“. Ove tri zemlje su bile prve nove zemlje koje su se pridružile EU nakon završetka hladnog rata. Austrija je prva od navedenih država podnijela zahtjev za članstvo 1989. godine, nakon nje dvije godine kasnije, 1991. je Švedska podnijela zahtjev te 1992. i Finska. „Može se ustvrditi kako se četvrtim proširenjem Unija protegnula na tri države stabilnih demokracija, visokog životnog standarda i BDP-a, zavidne platežne moći i bez potrebe za posebnim potporama.“ ⁷

U Finskoj je gospodarskom interesu bilo potpisivanje sporazuma o slobodnoj trgovini s EU-om i pridruživanje EFTA-i. 1991. godine Finska je podnijela zahtjev za članstvo

⁵ Ibidem, str. 69.

⁶ Ibidem, str. 70-73.

⁷ Ibidem, str. 73.

u EU. Zapravo, izgledi za ulazak u EU bili su manje socijalno razdijeljeni kao i u Švedskoj. Formalni pregovori započeli su u veljači 1993. te su dovršeni u ožujku 1994. godine.⁸

Pristupanje Austrije Europskoj uniji označilo je završetak austrijskih integracijskih nastojanja koji su započeli mnogo prije nego što je Austrija podnijela zahtjev za članstvo u EZ- u 7. srpnja 1989. Austrija je bila jedna od članica osnivača Europskog prostora slobodne trgovine (EFTA), osnovanog Stockholmskom konvencijom koja je stupila na snagu 3. svibnja 1960. godine. Nakon podnošenja austrijske prijave za članstvo 7. srpnja 1989. godine, Vijeće EZ-a složilo se pokrenuti proces pristupanja 28. srpnja 1989. godine, a formalni pregovori o članstvu počeli su 1. veljače 1993. godine. Ugovor o pristupanju i Završni akt potpisani su na Krfu 24. lipnja 1994.⁹

Švedska je zadnja tražila članstvo u EU 1. srpnja 1991. Kao i u Finskoj, zemlja se suočila s velikim društvenim promjenama. Pregovori za članstvo službeno su započeli 1. veljače 1993. te zaključeni su 1. ožujka 1994. godine.¹⁰

2.5. Peto proširenje- prvi krug: ulazak Malte, Cipra, Latvije, Litve, Estonije, Poljske, Slovačke, Češke, Mađarske i Slovenije u Europsku uniju

Europska je unija dugo bila zatvorena prema Istoku, odnosno prema manje razvijenim državama koje dolaze iz drugačijeg državnog i gospodarskog uređenja. EU je trebala biti sposobna prihvatiti države iz istočne Europe te biti doslovno „ujedinjena u raznolikosti“ sa svima. Europa se po tom pitanju ujedinila tek 2004. kad se Zapad i Istok spojio. Te se godine dogodilo najveće proširenje Europske unije kada je u EU ušlo čak deset država: Malta, Cipar, Latvija, Litva, Estonija, Poljska, Slovačka, Češka, Mađarska i Slovenija. Navedene države su htjele ući u EU prvenstveno zbog

⁸ European parliament, The 1995 enlargement of the European Union The accession of Finland and Sweden , 2015., str. 26-27., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU\(2015\)563509_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU(2015)563509_EN.pdf) (pristupljeno 25.6.2020.)

⁹ Austrian embassy Washington, 20 years Austrian EU membership, <https://www.austria.org/austria-in-the-eu> (pristupljeno 25.6.2020.)

¹⁰ European parliament, The 1995 enlargement of the European Union The accession of Finland and Sweden , 2015., str. 32., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU\(2015\)563509_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU(2015)563509_EN.pdf) (pristupljeno 25.6.2020.)

ekonomskih razloga, jer su one bile manje razvijene od ostalih, te su se htjele približiti razvijenijim državama.

Put ovih država prema članstvu EU je bio dugotrajniji od ostalih jer su uz proces integracija istovremeno prolazile i kroz tranziciju iz socijalizma u kapitalizam (osim Malte i Cipra). Nakon 1989. godine, EU je sklopila ugovore s državama bivšeg istočnog bloka, tako što je potpisala s njima sporazume o trgovini i suradnji. Iste te godine je pokrenula program finansijsko-tehničke pomoći zemljama srednje i istočne Europe u obnovi i restrukturiranju gospodarstva u tranzicijskom periodu (Phare). Nakon toga 1990.-ih su navedene države potpisivale sporazume o pridruživanju, odnosno „Europske sporazume kojima je cilj priprema pridruženih članica za priključivanje EU temeljem usvajanja načela poštivanja ljudskih prava, demokracije, pravne države i tržišnog gospodarstva“. Proces kod Malte i Cipra je bio vremenski drukčiji. Naime, Malta je potpisala Sporazum o pridruživanju dosta ranije nego prethodne države, već 1970., a Cipar 1972. godine. Nakon stupanja na snagu Europskog sporazuma, dolazi idući korak koji podrazumijeva zahtjev za članstvo koji se podnosi Vijeću EU-a koji zahtjev upućuje na razmatranje Europskom vijeću i poziva Europsku komisiju da pristupi izradi mišljenja o zahtjevu za članstvo. Tzv. Luksemburška skupina kojoj pripadaju Češka, Estonija, Mađarska, Poljska i Slovenija su zajedno sa Ciprom postale službenim kandidatom za članstvo 1997. godine. Preostale države, Latvija, Litva i Slovačka su postale kandidati tek 1999. godine iz razloga što nisu dovoljno ispunile gospodarske i političke kriterije za samo članstvo. Može se napomenuti kako je stjecanje statusa kandidata donijelo svim ovim državama mnogo pozitivnih efekata, odnosno zabilježeni su pozitivni gospodarski trendovi, te također to im je donijelo mogućnost korištenja pretpristupnih fondova EU-a. Posljednji korak u pridruživanju EU-u su pregovori o pristupanju koji su otvoreni 31. ožujka 1998. sa Ciprom, Češkom, Estonijom, Mađarskom, Poljskom i Slovenijom, te 15. veljače 2000. sa Latvijom, Litvom, Maltom i Slovačkom. U prosincu 2002. godine u Kopenhagenu su zaključeni višegodišnji pregovori te je donesena odluka o njihovom primanju u punopravno članstvo Europske unije 1. svibnja 2004. godine.¹¹

¹¹ Bilušić P., et, al., *Peto proširenje Europske unije: 2004.*, Zagreb, Ministarstvo europskih integracija, 2004., str. 13-23.

2.6. Peto proširenje- drugi krug: ulazak Bugarske i Rumunjske u Europsku uniju

Bugarska i Rumunjska su države koje su zajedno ušle u EU 2007.godine. Zahtjev za samo članstvo su podnijele još 1995., te je njihov put do punopravnosti bio dug.

Rumunjska je bila prva zemlja srednje i istočne Europe koja je imala službene odnose s Europskom zajednicom. Diplomatski odnosi Rumunjske s Europskom unijom počinju još od 1990., a Sporazum o trgovini i suradnji potpisan je 1991.godine. Europski sporazum stupio je na snagu u veljači 1995. Trgovinske odredbe stupile su na snagu 1993. putem "Privremenog sporazuma". 22. lipnja 1995. Rumunjska je podnijela zahtjev za članstvo u EU. Europski samit u Bruxellesu (16. i 17. prosinca 2004.) odobrio je zatvaranje pregovora i napomenuo da je napredak koji je Rumunjska postigla u provođenju pravne stečevine i obveza preuzetih u pogledu pravde, unutarnjih poslova i konkurencije, omogućio formalno zatvoriti sva otvorena poglavlja s Rumunjskom 14. prosinca 2004. Sporazum o pristupanju, nakon odobrenja Europskog parlamenta 13. travnja 2005., naknadno je potpisan u Luksemburgu 25. travnja 2005. godine. Potpis označava završetak petog proširenja EU-a. Od tog datuma Rumunjska se smatra "državom koja se pridružuje" i sudjeluje od 26. rujna 2005. kao aktivni promatrač u gotovo svim odborima i tijelima EU-a.¹²

Bugarska je podnijela svoju prijavu za EU članstvo 14. prosinca 1995. Bugarska je usvojila prvu verziju svog Nacionalnog Programa za usvajanje pravne stečevine u ožujku 1998. godine. Europska komisija izdala je 7 redovnih i 3 izvješća o praćenju Vijeća Europe, za napredak Bugarske i Rumunjske u ulazak u EU. Pregovori s Bugarskom bili su otvoreni u veljači 2000. Sedmo redovito izvješće o napretku objavljeno je 6. listopada 2004., te je ujedno bilo i posljednje. U ovom izvještaju Komisija je dala detalje o svim 31 poglavlja za usvajanje pravne stečevine, te su u lipnju 2004. sva pregovaračka poglavlja bila dovršena. Preuzete obveze u pregovorima su bili usmjereni ka tome da će se Bugarska zajedno s Rumunjskom pridružiti EU-u 2007. godine. Do pristupanja, Bugarska bi trebala nastaviti njegove pripreme, u skladu s obvezama nastao tijekom pregovora o pristupanju. Europski parlament odobrio je EU proširenje na Bugarsku i Rumunjsku 13. travnja 2005. i Ugovor o pristupanju je

¹² European union, Treaties office database, <https://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=742> (pristupljeno 25.6.2020.)

potpisan u Luksemburgu 25. travnja 2005.godine. Bugarska je zajedno s Rumunjskom postala punopravni član 1. siječnja 2007. godine, čime se Europska unija proširila na 27 zemalja članica.¹³

Više o Rumunjskoj i Bugarskoj, te o samim učincima ulaska u EU će se prikazati u daljnjem tekstu.

2.7. Šesto proširenje: ulazak Hrvatske u Europsku uniju

Šesto proširenje Europske unije, i ujedno posljednje do sada je bilo 1.srpnja 2013. godine kada je Hrvatska postala 28.-om članicom EU-a.

Put prema punopravnom članstvu Europske unije je počeo još 2001.godine kada je potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Zahtjev za članstvo je podnijela 21.veljače 2003. godine. U srpnju iste godine je Europska komisija predala Hrvatskoj upitnik s 4 560 pitanja, te Hrvatska je u listopadu predala odgovore Komisiji. Europska komisija je dala pozitivno mišljenje o Hrvatskom zahtjevu godinu dana kasnije, te je Hrvatska dobila status države kandidatkinje. Nakon što su otvoreni pristupni pregovori sa EU 3. listopada 2005. godine, započeo je postupak pregleda usklađenosti s pravnom stečevinom EU. Održano je trinaest sastanaka Međuvladine konferencije o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji na ministarskoj razini, a prva je održana 28. listopada 2005. godine. Zatvaranjem svih 35 pregovaračkih poglavlja završeni su pregovori u lipnju 2011. godine.

„Navedena pregovaračka poglavlja su:

1. Sloboda kretanja roba
2. Sloboda kretanja radnika
3. Sloboda pružanja usluga
4. Sloboda kretanja kapitala
5. Javne nabave

¹³ Imeri, A., A., Dutta, Economic Effects in Bulgaria within Integration in European Union“, *Journal of Empirical Research in Accounting & Auditing*, vol. 3, no. 1., 2016., str. 10-11., Dostupno na: <https://journal.uob.edu.bh/bitstream/handle/123456789/1814/JERAA030101.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (pristupljeno 26.6.2020.)

6. Pravo trgovačkih društava
7. Pravo intelektualnog vlasništva
8. Tržišno natjecanje
9. Financijske usluge
10. Informacijsko društvo i mediji
11. Poljoprivreda i ruralni razvitak
12. Sigurnost hrane, veterinarstvo i fitosanitarna politika
13. Ribarstvo
14. Prometna politika
15. Energetika
16. Porezi
17. Ekonomska i monetarna politika
18. Statistika
19. Socijalna politika i zapošljavanje
20. Poduzetništvo i industrijska politika
21. Trans-europske mreže
22. Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata
23. Pravosuđe i temeljna prava
24. Pravda, sloboda i sigurnost
25. Znanost i istraživanje
26. Obrazovanje i kultura
27. Okoliš
28. Zaštita potrošača i zdravlja
29. Carinska unija
30. Vanjski odnosi
31. Vanjska, sigurnosna i obrambena politika
32. Financijski nadzor
33. Financijske i proračunske odredbe
34. Institucije

35. Ostala pitanja¹⁴

U Bruxellesu je 9. prosinca 2011.godine potpisan Ugovor o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji. Na referendumu koji je održan 2012. godine, 67% glasača je glasalo za članstvo EU. Te zaključno 1. srpnja 2013. Hrvatska je punopravna članica Europske unije.¹⁵ Hrvatska je posljednja ušla u EU i kao takva je njezina najmlađa članica.

2.8. Kriteriji i koraci ulaska u Europsku uniju

Svaka europska zemlja koja poštuje i ispunjava vrijednosti koje su navedene u Ugovoru o Europskoj uniji može podnijeti zahtjev za njezino članstvo, odnosno koja poštuje vrijednosti iz članka 2. i koja se obvezuje promicati ih. Članak 2. u Ugovoru o Europskoj uniji navodi: „Unija se temelji na vrijednostima poštovanja ljudskog dostojanstva, slobode, demokracije, jednakosti, vladavine prava i poštovanja ljudskih prava, uključujući i prava pripadnika manjina. Te su vrijednosti zajedničke državama članicama u društvu u kojem prevladavaju pluralizam, nediskriminacija, tolerancija, pravda, solidarnost i jednakost žena i muškaraca.“¹⁶

Kriteriji koji su potrebni za pristupanje Europskoj uniji tzv. Kopenhagenski kriteriji, definirani 1993. u istoimenom gradu na Europskom vijeću jesu politički, gospodarski te pravni kriteriji.

- „Politički kriterij - podrazumijeva stabilnost institucija koje osiguravaju demokraciju, vladavinu prava, poštivanje ljudskih prava i zaštitu manjina.
- Gospodarski kriteriji - postojanje funkcionalnog tržišnog gospodarstva, sposobnog da se nosi s konkurencijskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije

¹⁴ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Kako smo pregovarali, <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/pregovori/kako-smo-pregovarali/> (pristupljeno 26.6.2020.)

¹⁵ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Hrvatska i Europska unija, <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/pregovori/> (pristupljeno 26.6.2020.)

¹⁶ Službeni list Europske unije, Ugovor o Europskoj uniji, 2016., https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF (pristupljeno 26.6.2020.)

- Pravni - sposobnost preuzimanja obveza članstva, uključujući privrženost ciljevima političke, gospodarske i monetarne Unije¹⁷

Također postoji još dva dodatna kriterija, odnosno kriterij na strani Unije koji navodi da EU mora biti spremna na svaki način prihvatiti nove članice, te administrativni kriterij kako bi se osigurala cjelokupna primjena, odnosno i sama provedba pravne stečevine Europske unije se postavlja administrativni okvir.¹⁸

¹⁷ European union, European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership_en (pristupljeno 26.6.2020.)

¹⁸ Cerovac, M., et al., op. cit., str.79.

3. RUMUNJSKA U EUROPSKOJ UNIJI- PRILIKE I IZAZOVI

Nakon prvog vala proširenja EU-a prema istočnom dijelu kontinenta, koji se dogodio 2004. godine, Rumunjska i Bugarska pridružile su se Europskoj uniji u 2007. godini. Integracija ovih zemalja koje su pripadale bivšem komunističkom bloku u EU bila je usmjerena na modernizaciju institucionalnog i zakonodavnog okvira novih članica, istovremeno donoseći značajne ekonomske prednosti od otvorenosti trgovine, povećanje ulaganja i povećanje konkurentnosti domaćih roba, a sve je kulminiralo velikim poboljšanjem životnog standarda stanovništva.¹⁹

Nakon pada komunizma 1989. mnoge su nove države postale neovisne, odnosno postale su tranzicijske ekonomije. Njihova zajednička obilježja bila su da ih je vodila jedna stranka (nije bilo političkog pluralizma), komercijalno autokratska planirana ekonomija i zajednička imovina u pogledu proizvodnje i zemljišta. Nažalost, Rumunjska je jedna od zemalja koje su patile od komunističkog režima. No, nakon 1989. godine, rumunjske vlade naporno su pokušale postići održiv gospodarski rast, političku stabilnost i održati dobre međunarodne poslove. Važan korak u aktiviranju prošlosti bio je ulazak u NATO krajem ožujka 2004. godine. Položaj i zračna i mornarička baza Crnog mora čine Rumunjsku privlačnu za savez, ali i za Europsku uniju. Među razlozima povećanja političke zajednice vrijedi spomenuti pristup energetske resursima, a Rumunjska je uspjela iskoristiti povoljni zemljopisni položaj. Otvaranje Crnog mora nudi još jednu prednost za EU kao strateške veze između Europske unije i NATO-a i ostalih važnih regija: Bliskog Istoka, Kaspijskog mora, pa čak i središnje Azije. Crno more je vrlo važno za energetske sigurnost pa se tako nalazi na raskrižju interesa kako političkih, tako i komercijalnih.²⁰

Nakon više od desetljeća članstva u EU, Rumunjska je još uvijek među siromašnijim zemljama Unije. U Rumunjskoj je minimalna plaća 275 eura, u usporedbi s 114 eura u 2007. godini. Usprkos značajnom porastu, te su plaće još uvijek dosta male i nedostatne za osiguranje pristojnih životnih uvjeta. Rumunjska se suočava s teškom

¹⁹ Zaman, C., B., Meunier, „A Decade of EU Membership: Evolution of Competitiveness in Romania“, *European Research Studies Journal*, vol. 10, no. 2, 2017., str. 225. Dostupno na: [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/17_2_A_p13%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/17_2_A_p13%20(2).pdf) , (pristupljeno 26.6.2020.)

²⁰ Campeanu, E., T., Mosteau, „Investigation of the costs and benefits of Romanian integration in European union“, *European Research Studies Journal*, str. 116. Dostupno na: <https://core.ac.uk/reader/6303934> (pristupljeno 26.6.2020.)

demografskom krizom i mogla bi do 2050. godine izgubiti 5 milijuna svojih građana emigracijom. Radna snaga se smanjuje i to im ostavlja neizvjesnu budućnost, a Europska unija im daje nadu da nisu sami u tom problemu. EU fondovi se uglavnom usredotočuju na velika poduzeća. Zemlja prima najveća sredstva EU-a za ruralni razvoj, ali sredstva su uglavnom koncentrirana u rukama velikih poljoprivrednika i proizvođača. Prilike za financiranje poduzetnika i samozaposlenih pojedinaca ili malih poljoprivrednika također pruža EU, ali ovdje često smeta korupcija. Građani Rumunjske srušili su dvije vlade u 2012. i 2015. godine. To je dovelo do sporog ali stabilnog gospodarskog napretka. Bilo je i mnogih drugih prosvjeda vođenih različitim ekološkim i ekonomskim pitanjima, poput borbe za zabranu hidrauličkog frakturiranja, odnosno drobljenja stijene uz pomoć hidrauličke tekućine pod vrlo visokim tlakom. Pravosudni sustav Rumunjske značajno se poboljšao. Nekoliko rumunjskih političara proglašeno je krivim za korupciju i osuđeno na zatvorske kazne, uključujući bivše premijere, ministre i gradonačelnike. Članstvo u EU još uvijek znači nadu za mnoge Rumunje koji ne mogu vjerovati svojim vladama. Ulazak u EU i članstvo kroz trinaest godina ujedinilo ih je s ostalim europskim zemljama, ali im je također pomoglo da se ujedine u granicama vlastitih regija. Nakon trinaest godina to još uvijek nije kraj puta. Nisu više iste nacije koje su se žalile na svoje vlade i koje nisu ništa poduzimale, nego su prerasli u aktivne građane, ali ima još puno lekcija koje moraju naučiti.²¹

Pozitivan učinak koji se može uočiti je snažan gospodarski rast i razvoj koji je ostvarila u proteklih nekoliko godina. Također može se primijetiti kako je nezaposlenost pala (3,9% u 2019. prema procjenama MMF-a) te siromaštvo i socijalna isključenost sve više opadaju, no sa 32,5 % stanovništva koji imaju rizik od siromaštva, Rumunjska nažalost još uvijek pripada siromašnijim državama EU. Zahvaljujući opadanju nezaposlenosti, može se reći kako su na to najviše utjecala ulaganja u infrastrukturu, te su otvorena nova radna mjesta i uvedene su nove reforme. Rumunjska je ostvarila korist od samog početka, od kada je ušla u EU. Tako je između 2007. i 2013. godine ostvarila korist od gotovo 20 milijardi eura od kohezijske politike i njezinih instrumenata- Europskog fonda za regionalni razvoj, Europskog socijalnog fonda i

²¹ Pellova, A., „Bulgaria and Romania’s 10th EU Anniversary: What Has Changed?“, 2017., <https://reconnecting-europe.boellblog.org/2017/01/10/bulgaria-and-romania-10th-eu-anniversary-what-has-changed/> (pristupljeno 26.6.2020.)

Kohezijskog fonda. Upravo ti fondovi su bili bitni u ostvarivanju pozitivnih učinka za samu državu.²²

Rumunjska se nalazi na 55. mjestu, promatrajući ljestvicu Svjetske banke Doing Business 2020, koja ocjenjuje lakoću poslovanja u 190 zemalja svijeta. Rumunjska bilježi razvoj od 2016. godine, kada je zauzela 36. mjesto.²³

Rumunjska još nije uvela euro kao služenu valutu, no obvezala se da će ga uvesti nakon što ispuni potrebne uvijete koji su potrebni, odnosno koje sama Europska unija traži. Te također je u postupku pristupanja schengenski prostor.

Rumunjska ima 8,9 milijuna ljudi radne snage od svojih 19,5 milijuna stanovnika, ali taj se broj smanjuje u posljednjem desetljeću zbog masovne migracije rumunjskih radnika u zapadnoeuropske zemlje. Poljoprivreda predstavlja oko 4,3% rumunjskog BDP-a i zapošljava 22% aktivnog stanovništva zemlje. Glavna resursa i poljoprivredna proizvodnja u Rumunjskoj su žitarice, šećerna repa i krumpir. Međutim, proizvodnja je i dalje vrlo mala u usporedbi s potencijalnim kapacitetom zemlje (više od jedne trećine zemljišta je obradivo). Oko 25% zemlje prekriveno je šumom (posebno oko Transilvanije), a industrija sječe šume razvija se vrlo brzo. Rumunjska ima ograničenu energetska ovisnost zahvaljujući rezervama ugljena, nafte, plina i urana. Industrijski sektor doprinosi 29% BDP-a zemlje i zapošljava 30% aktivnog stanovništva. Zahvaljujući jeftinoj radnoj snazi, njezina je industrija raznolika i konkurentna. Povijesno gledano, proizvodne tvrtke i industrijski sektor predstavljaju okosnicu rumunjske ekonomije. Zbog toga su izravni strani investitori uključeni u tešku industriju (metalurgija, čelik), proizvodnju dijelova za vozila, izgradnju i izgradnju, rafiniranje nafte i tekstil. Prema podacima Svjetske banke, sam proizvodni sektor doprinosi 20% BDP-a. Rumunjska ekonomija uglavnom je usmjerena na sektor usluga koji predstavlja 56,2% BDP-a i zapošljava gotovo 48% radne snage u zemlji. Turizam posebno bilježi procvat s 15,7 milijuna turista u 2018. Tehnološki sektor također bilježi golem rast posljednjih godina, zbog pojave visokokvalificirane radne snage čiji su troškovi niži od

²² Europska komisija, Bugarska i Rumunjska obilježavaju deset godina u EU-u, 2017., https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag60/mag60_hr.pdf (pristupljeno 27.6.2020.)

²³ The World Bank, Doing Business 2020., <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>. (pristupljeno 27.6.2020.)

europskog prosjeka. Rumunjski ITC sektor dosegao je 6,2% BDP-a u 2017. godini, a izvoz usluga ITC-a u 2018. godini premašio je 4,5 milijardi eura.²⁴

Tablica 1. Pokazatelji gospodarskog razvoja Rumunjske 2008., 2015., i 2019. godine

POKAZATELJI	2008.	2015.	2019.
BDP (milijarde dolara)	214,5	190,3	265,2
BDP p.c. (u dolarima)	9 516	9 611	13 662
Realni rast BDP-a (%)	9,3	4,0	4,1
Inflacija (%)	7,9	-0,4	3,9
Nezaposlenost (%)	5,8	6,8	3,9
Priljevi FDI -a (milijarde dolara)	13,4	3,8	5,9
UVOZ (milijarde dolara)	80,2	68,3	95,3
IZVOZ (milijarde dolara)	47,2	61,8	81,6
Javni dug (% BDP-a)	12,3	37,5	35,0

Izvor: obrada autora prema Eurostat-u, dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/home?> (5.9.2020)

Osobna potrošnja je dala najveći doprinos rastu BDP-a u razdoblju od 2004. do 2007. godine te u razdoblju nakon 2015, te se može reći kako se ekonomski rast u

²⁴ Nordea, The economic context of Romania, <https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/romania/economical-context?vid=sticky=oui>, (pristupljeno 29.6.2020.)

Rumunjskoj temelji najviše na osobnoj potrošnji. Ovakva kretanja se velikim dijelom mogu objasniti diskrecijskim, izrazito pro-cikličkim mjerama fiskalne politike. Rumunjska je 2005. uvela flat tax sustav sa stopom od 16%, koja je zamijenila dotadašnji porez na dohodak s više razreda u rasponu od 18% do 40% te stopu poreza na dobit od 25%, te se može reći kako je to utjecalo na raspoloživi dohodak građana budući da se udio neto u bruto plaći povećao s oko 70% na 77%. Također, Rumunjska ima jeftinu, ali kvalificiranu radnu snagu, to je zemlja koja je značajno poboljšala poslovnu klimu, ali se isto tako je rumunjsko tržište izrazito veliko i brzorastuće, što je također poticaj za strane investitore.²⁵

3.1. Vanjska trgovina Rumunjske sa Europskom unijom

„Zajednička trgovinska politika određena je člankom 207. Ugovora o funkcioniranju Europske unije i isključiva je nadležnost Europske Unije. Temelji se na jedinstvenim načelima u trgovinskim odnosima Europske unije sa svijetom, osobito u pogledu zajedničkih carinskih stopa koje proizlaze iz sklopljenih trgovinskih sporazuma, komercijalne aspekte prava intelektualnog vlasništva, izravna strana ulaganja, ujednačavanje mjera liberalizacije trgovine, utvrđivanja zajedničke izvozne politike, te korištenja trgovinskih zaštitnih mehanizama i uklanjanja trgovinskih prepreka. Zajednička trgovinska politika obuhvaća i određuje bilateralne trgovinske odnose Europske unije s trećim zemljama i multilateralne odnose Europske unije kroz suradnju s multilateralnim organizacijama.“²⁶

Geografska preusmjerenost vanjske trgovine Rumunjske i njezin pretežni fokus na Europsku uniju imala je blagotvorno djelovanje na aktivnosti rumunjskih tvrtki, što je dovelo do značajnih napora u modernizaciji njihovih proizvodnji, smanjujući troškove, diverzificirajući i poboljšavajući kvalitetu proizvoda i usluga kako bi se zadovoljili visoki zahtjevi jedinstvenog europskog tržišta.²⁷

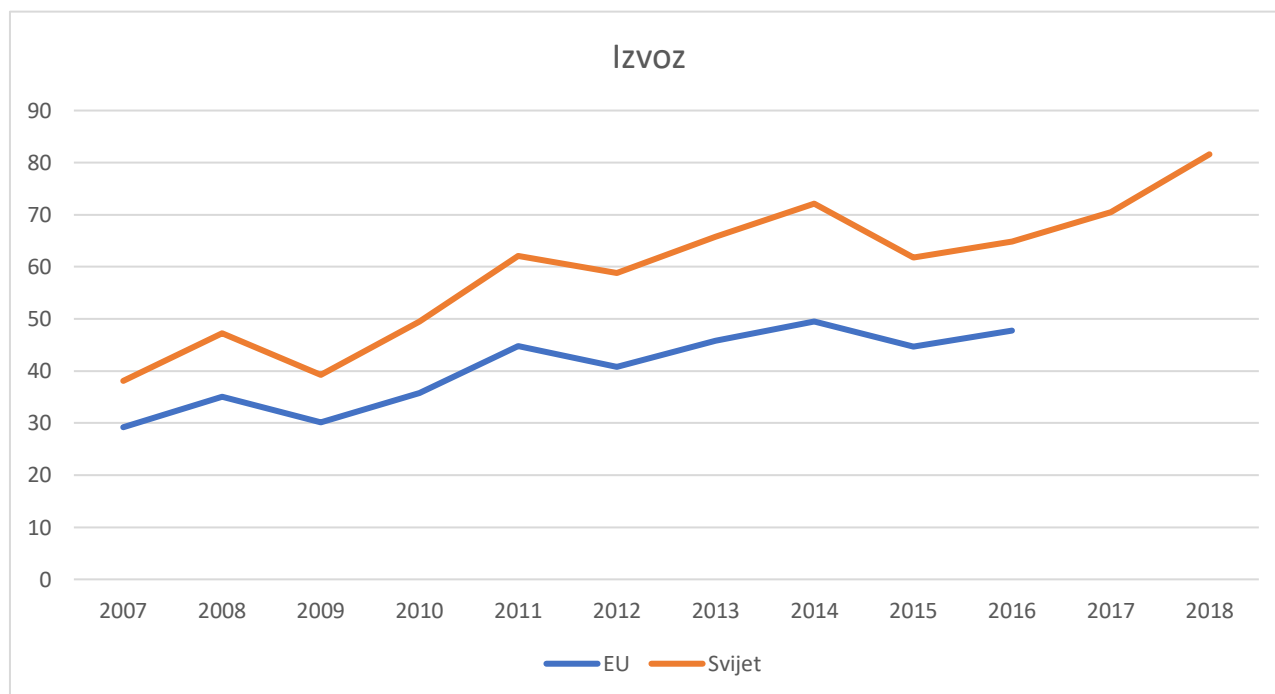
²⁵Ekonomski lab, Što stoji iza Rumunjskog ekonomskog čuda, <https://arhivanalitika.hr/blog/sto-stoji-iza-rumunjskog-ekonomskog-cuda/> (pristupljeno 6.9.2020.)

²⁶ Izvozni portal, Zajednička trgovinska politika EU, <https://izvoz.gov.hr/trgovinska-politika/118>, (pristupljeno 28.6.2020.)

²⁷ Russu, C., „Trade Relations with the European Union – Benchmark of Romania's Economy Modernization and Convergence with European Industry“, *Procedia Economics and Finance*,

Europska unija glavni je trgovinski partner sa 76,7% izvoza (najviše prema Njemačkoj, Italiji i Francuskoj) i 74,6% uvoza u 2018. Ostala inozemna odredišta jesu Turska (2,9%) i SAD (2%), Kina (5,3%), Turska (4,4%) i Rusija (3,8%) od ukupnog uvoza.²⁸

Grafikon 1. Robni izvoz Rumunjske u razdoblju od 2007. do 2018. godine u milijardama dolara

Izvor: obrada autorice prema Eurostat-u, dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/home?> i The observatory of economics complexity-u (OEC), dostupno na: <https://oec.world/en/profile/country/rou/>. (28.6.2020.)

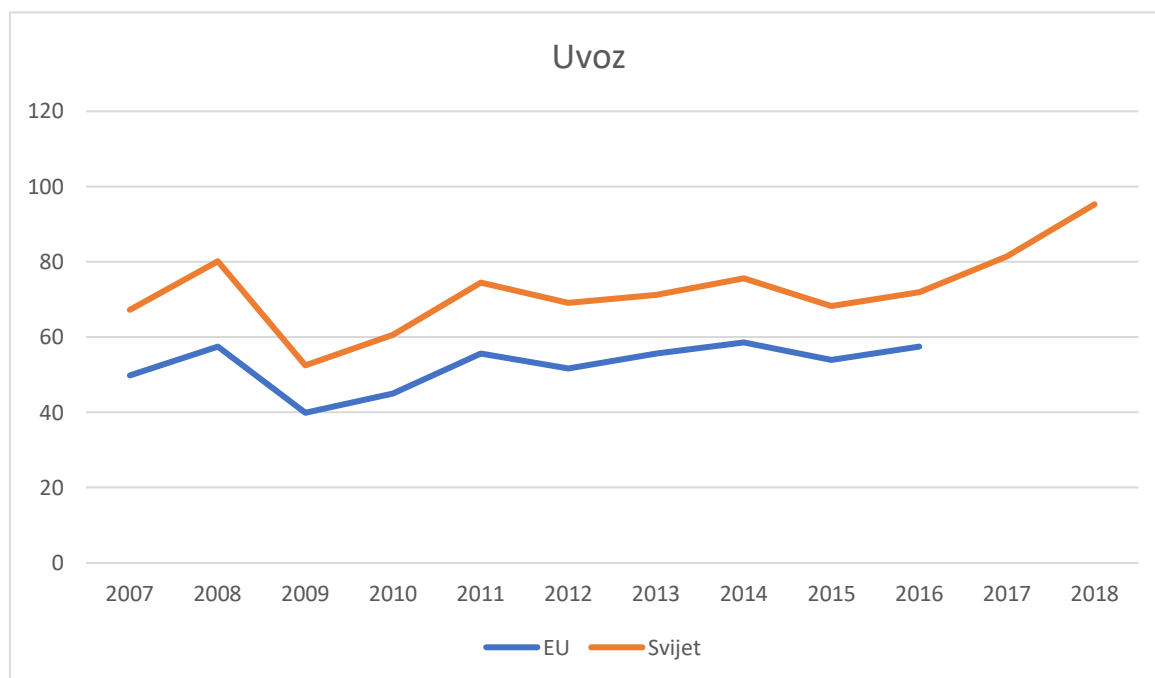
Grafikon 1. prikazuje rumunjski izvoz u EU te ukupni izvoz u razdoblju od 2007. do 2018. (odnosno 2007. do 2016. gledajući izvoz sa EU). Može se vidjeti kako izvoz nije u konstantnom rastu. U pojedinim godinama, odnosno u 2009., 2012. i 2015. godini bilježi pad izvoza. 2007. godine kada je Rumunjska tek ušla u EU, ostvarila je ukupan izvoz od 38,1 mlrd dolara, te sa EU 29,2 mlrd. dolara, odnosno 77% izvoza ide u EU. U 2016. godini je ostvarila 47,7 mlrd. dolara, tj. 39% više od 2007.godine izvoza sa

vol.8., no.13, 2014., str. 641., Dostupno na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114001397> (pristupljeno 28.6.2020.)

²⁸ Nordea, Forgein trade figures of Romania, <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/romania/trade-profile> , (pristupljeno 27.6.2020.)

EU, te 2018. godine 53% više nego 2007. godine. Može se primijetiti kako je članstvo u EU Rumunjskoj utjecalo na porast izvoza, sa zemljama EU, ali i sa ostatkom svijeta.

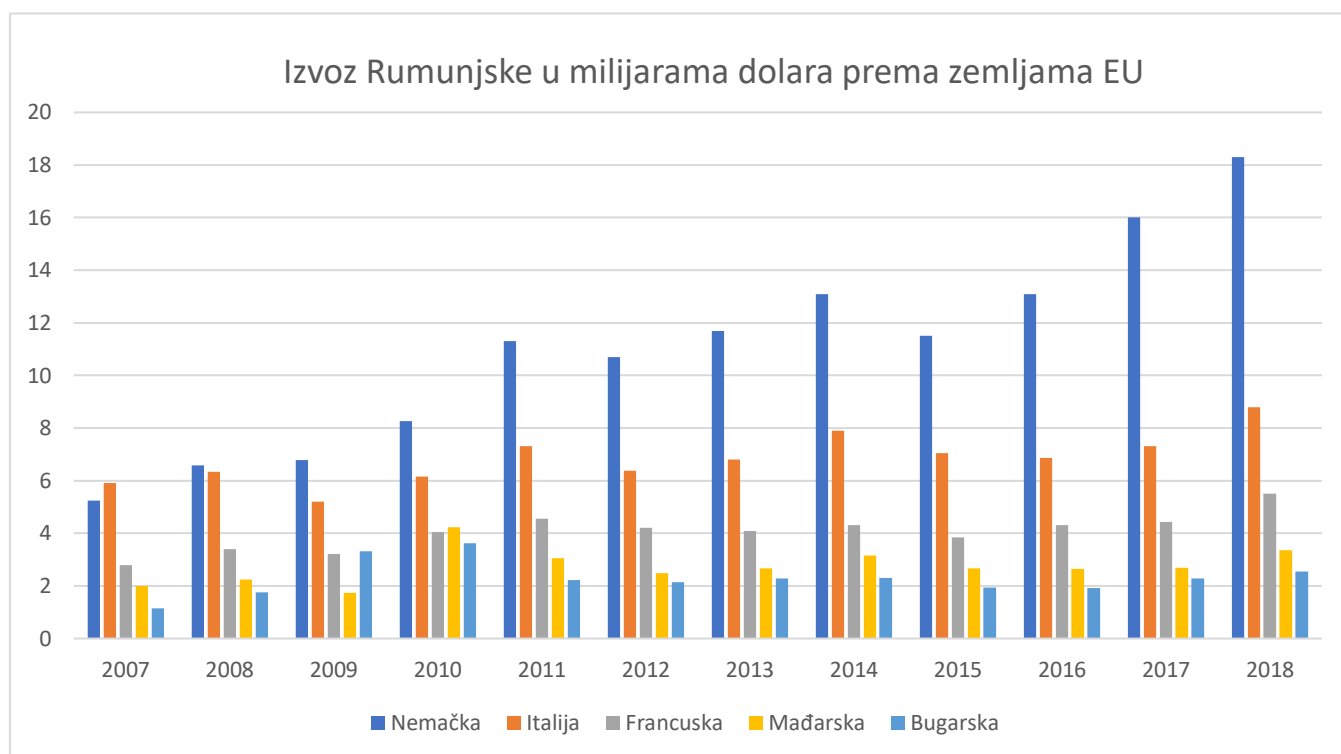
Grafikon 2. Robni uvoz Rumunjske u razdoblju od 2007. do 2018. godine u milijardama dolara

Izvor: obrada autorice prema Statista, dostupno na: <https://www.statista.com/statistics/551325/romania-eu-export-value-to-eu-european-union/> i <https://oec.world/en/profile/country/rou/>. (28.6.2020)

Grafikon 2. prikazuje odnos uvoza Rumunjske sa EU te ukupnog uvoza u razdoblju od 2007. do 2018. godine (odnosno 2007. do 2016. gledajući uvoz sa EU). Može se vidjeti rast do 2008. godine, te kasnije se bilježi pad u 2009. godini. Taj se pad može protumačiti iz razloga financijske krize koja se desila u tom razdoblju. Nakon te godine uvoz se stabilizirao, sa nekim manjim padovima. Rumunjska je sa EU ostvarila uvoz od 57.5 mlrd. USD u 2016., te ukupni uvoz od 72 mlrd. USD.

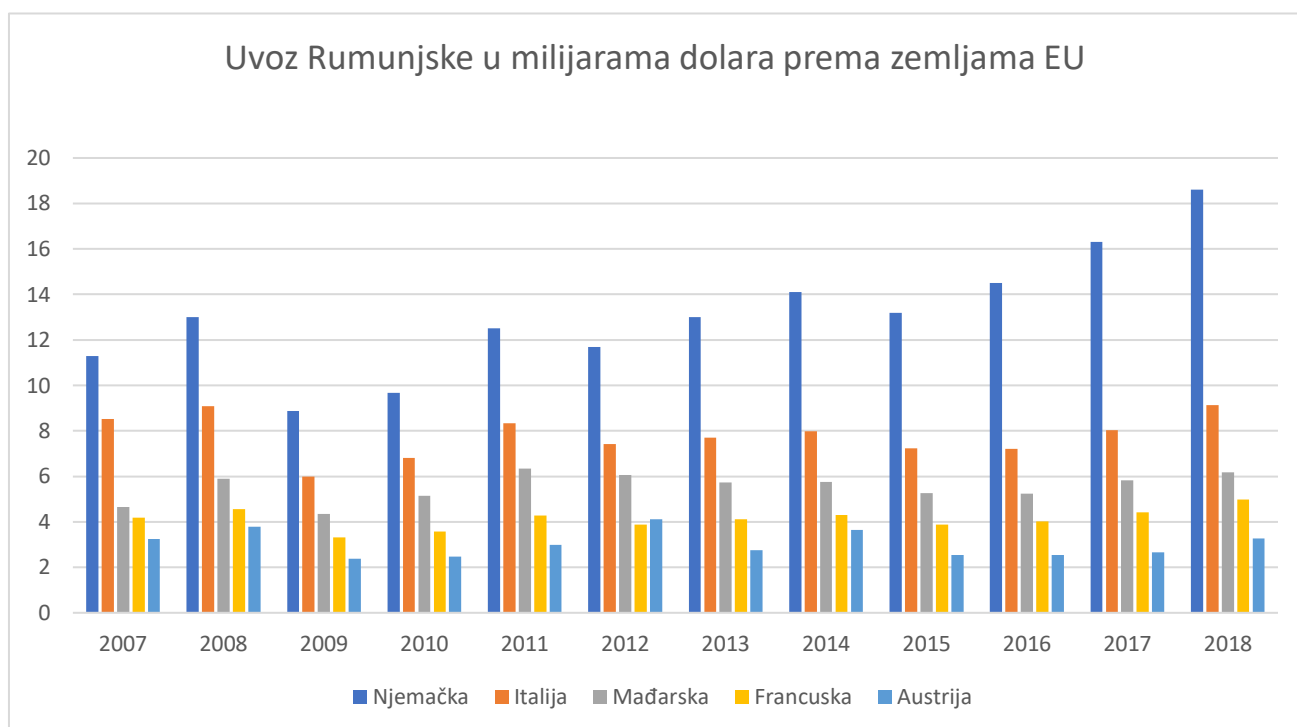
Grafikon 3. Robni izvoz Rumunjske u članice EU-a od 2007. do 2018.god.

Izvor: obrada autorice prema The observatory of economics complexity-u (OEC) dostupno na: <https://oec.world/en/profile/country/rou/> (28.6.2020)

Grafikon 3. prikazuje najvažnije vanjskotrgovinske partnere Rumunjske iz Europske unije. Njemačka je glavni partner gledajući izvoz od početka analizirajućeg razdoblja. U 2007. godini je ostvarila izvoz od 5,25 mlrd USD sa navedenom državom, te u 2018. se dosegla čak 18,3 mlrd USD. Drugi najvažniji vanjskotrgovinski partner je Italija sa 5,92 mlrd USD u 2007. te u 2018. godini je ostvarila izvoz od 8,8 mlrd. USD. Ostale države gdje Rumunjska izvozi jesu Francuska, Mađarska i Bugarska.

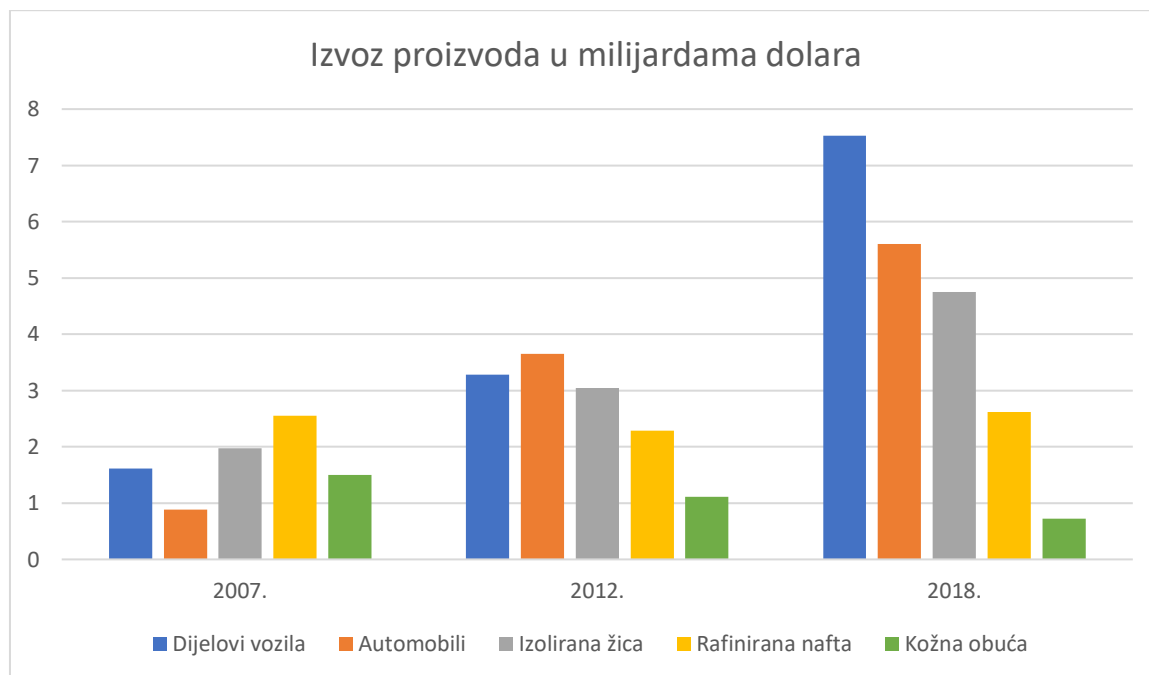
Grafikon 4. Uvoz robe Rumunjske iz članica EU-a od 2007 do 2018.god.

Izvor: obrada autorice prema The observatory of economics complexity-u (OEC), dostupno na: <https://oec.world/en/profile/country/rou/> (28.6.2020.)

Promatrajući uvoz, iz grafikona je vidljivo kako je u 2007. godini Rumunjska ostvarila uvoz iz Njemačke 11,3 mlrd USD, te 18,6 mlrd. USD u 2018. godini. Nadalje, iz Italije je u 2007. uvezla 8,53 mlrd. USD, te 2018. 9,14 mlrd. USD. Ostale zemlje iz kojih uvozi jesu Mađarska, Francuska i Austrija.

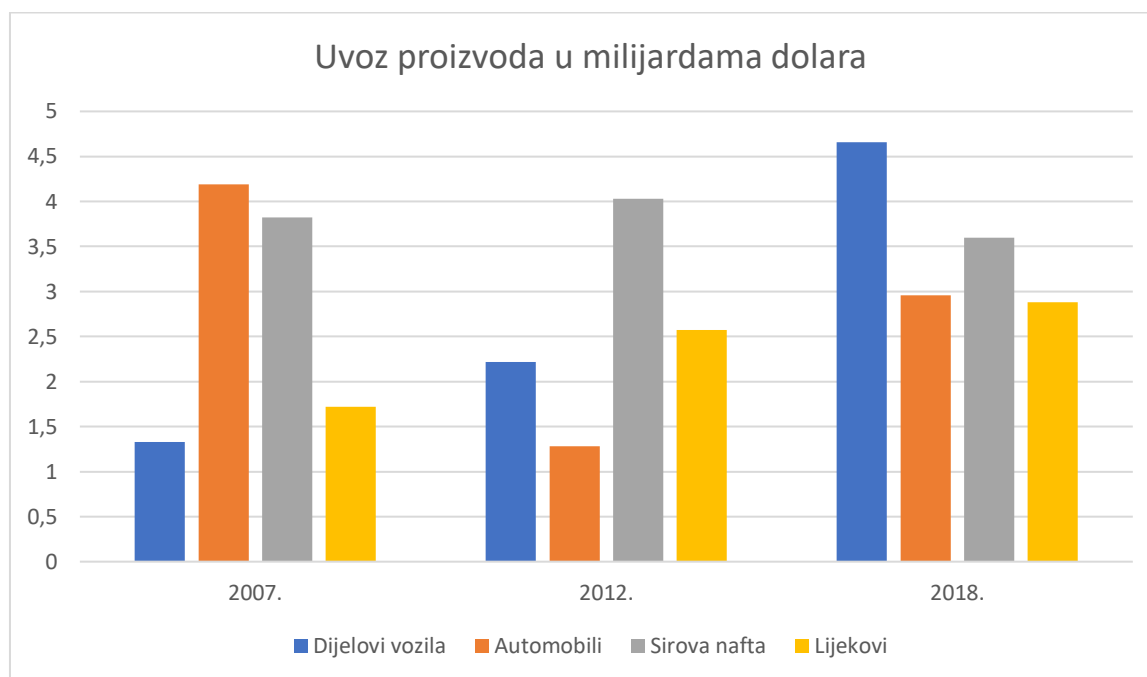
Grafikon 5. Najznačajniji izvozni proizvodi Rumunjske 2007., 2012. i 2018. godine

Izvor: The observatory of economics complexity (OEC), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rou> (5.9.2020.)

Grafikon 5. prikazuje najznačajnije Rumunjske proizvode koje izvozi. Može se vidjeti velika razlika od 2007. do 2018. godine. Rumunjska najviše izvozi dijelove vozila, odnosno 7,53 mlrd. USD u 2018. godini, a najmanje kožne obuće, 728 milijuna USD.

Grafikon 6. Najznačajniji uvozni proizvodi Rumunjske 2007., 2012. i 2018. godine

Izvor: The observatory of economics complexity (OEC), dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/rou>, (5.9.2020.)

Grafikon 6. prikazuje proizvode koje Rumunjska uvozi, u 2007. 2012. te 2018. godini. Najviše uvozi dijelove vozila, odnosno 4,66 mlrd. USD. Može se vidjeti velika razlika u odnosu na 2007. kada je uvozila tek 1,33 mlrd. USD dijelova vozila. Nakon slijedi sirova nafta od 3,6 mlrd. USD, automobili 2,96 mlrd USD te lijekovi 2,88 mlrd. USD.

3.2. Izravna inozemna ulaganja Europske unije u Rumunjsku

Prema podacima Rumunjske Nacionalne banke, glavni sektori koji najviše privlače izravna strana ulaganja su proizvodnja, građevinarstvo i promet nekretninama, trgovina, financijsko posredovanje i osiguranje. Nadalje, među glavnim zemljama ulagačima su Nizozemska, Njemačka, Austrija, Italija i Cipar. Rumunjska ima brojne prednosti za privlačenje ulaganja poput velikog domaćeg tržišta, jake industrijske tradicije, troškovi radne snage su među najnižim u EU-u i ima dobro obrazovanu radnu snagu. To je bio razlog za razvoj značajnog industrijskog sektora, posebno automobila, ali i usluga. Isto tako, Rumunjska ima jednu od najnižih poreznih stopa u EU sa 16%. Porezni režim jednako favorizira industrijske investicije i inicijative za

pokretanje. Postupno prikupljanje projekata sufinanciranih iz EU fondova donosi potporu ulaganjima od kojih se očekuje oporavak. No, s druge strane, korupcija je i dalje problem u ovoj državi, također i zakonodavna nestabilnost i slaba neovisnost pravosuđa. Rumunjska je zauzela 55. mjesto od 190 gospodarstava u Poslovnom izvještaju Svjetske banke 2020.godine, u odnosu na prethodnu godinu je manji za tri pozicije.²⁹

Tablica 2. Izravna inozemna ulaganja (FDI) u milijunima dolara

2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015.. 2016. 2017. 2018. 2019.

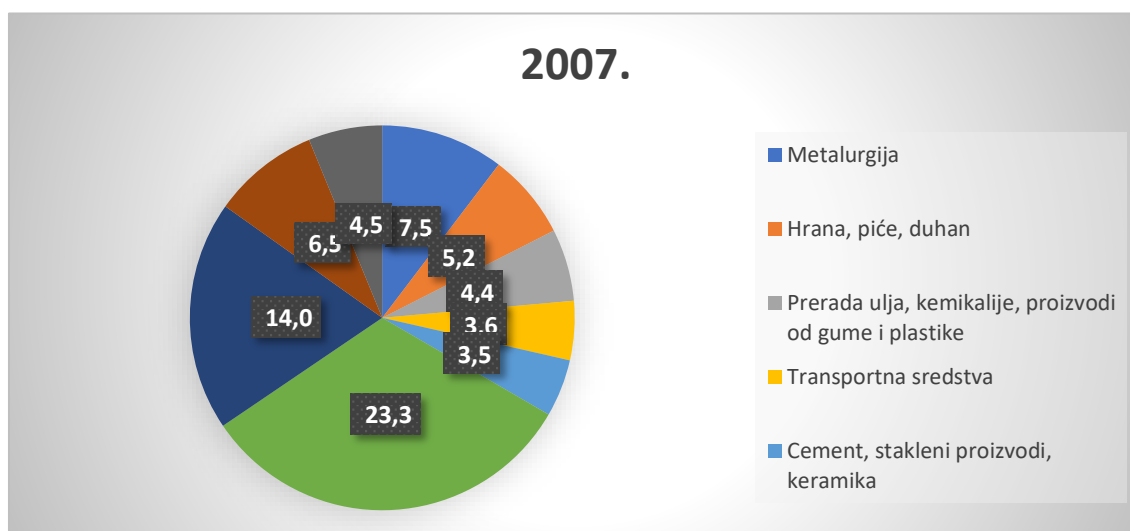
	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015..	2016.	2017.	2018.	2019.
<i>FDI</i>	9732,8	13491,5	4665,4	2997,2	2362,9	3198,5	3602,4	3215,7	3840,5	5000,4	5419,5	6218,9	5971,2
<i>UKUPNO</i>													

Izvor: UNCTAD, dostupno na: <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx> (29.6.2020)

Može se primijetiti velika razlika u FDI prije i nakon ulaska u EU. 2007. godine se ulagalo čak 9 732 milijuna USD, no s vremenom su se ulaganja smanjivala te u 2019. dosegla 5 971 mil. USD. 2008. godine, godinu nakon ulaska u EU je zabilježila najveći porast od čak 13 491 mil. USD. No, nakon te godine se bilježi pad. Na ovaj pad je također utjecala i financijska kriza koja se dogodila 2008. godine, te su 2009. drastično pala ulaganja.

²⁹ Nprdea, Forgein direct investiment (FDI) in Romania, <https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/romania/investment> (pristupljeno 29.6.2020.)

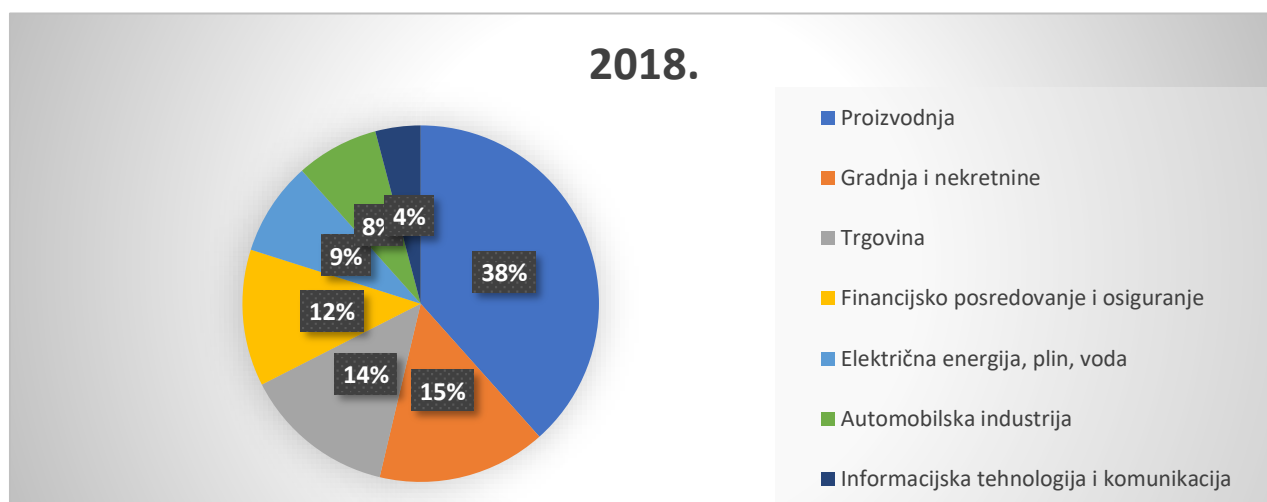
Grafikon 7a. FDI prema djelatnostima u 2007. godini

Izvor: National Bank of Romania, <https://www.bnr.ro/Home.aspx> (5.9.2020.)

Neto tokovi FDI- a u 2007. godini kada je Rumunjska tek ušla u EU iznosili su 9732,8 milijuna USD, od čega je najveći dio FDI-a otišao u prerađivačku industriju (32,9% od ukupnog broja), od čega su najveći primatelji bili: metalurgija (7,5%), hrana, pića i duhan (5,2%), prerada ulja, kemikalije, proizvodi od gume i plastike (4,4%), transportna sredstva (3,6%) i cement, stakleni proizvodi, keramika (3,5%). Ostale aktivnosti koje su privukle značajna izravna strana ulaganja su financijsko posredovanje i osiguranje, koji uključuju bankarstvo i osiguranje i čine 23,3% ukupne zalihe FDI-a, trgovina na veliko i malo (14%), građevinarstvo i nekretnine (7,8%), telekomunikacije (6,5%) i usluge pružene poduzećima (4,5%).

Grafikon 7b. FDI prema djelatnostima u 2018. godini

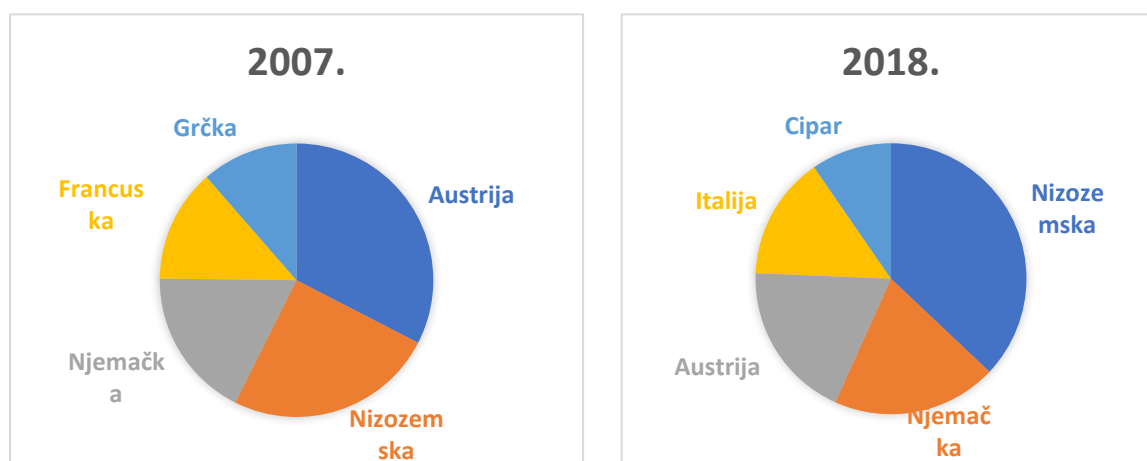
Izvor: National Bank of Romania, <https://www.bnr.ro/Home.aspx> (5.9.2020.)

Najveći dio izravnih stranih ulaganja 2018. usmjeren je prema proizvodnji, a slijede gradnja i nekretnine (15,3%), trgovina (13,8%) te financijsko posredovanje i osiguranje (12,4%). Važan volumen izravnih stranih ulaganja je usmjeren na područje električne energije, plina i vode (8,5%) i automobilske industrije (7,5%). Informacijska tehnologija i komunikacija također crpe veliku količinu izravnih stranih ulaganja, dostigavši 4,1% u 2018. godini, pokazuje statistika Nacionalne banke Rumunjske. Podaci Eurostata pokazuju da udio bruto dodane vrijednosti multinacionalnih kompanija prelazi 60% u industrijama poput automobila i ITC-a.

Studija Saveza lokalnih investitora ukazuje da postoji 29 gospodarskih sektora u kojima dominira strani kapital s udjelom od preko 52%, od čega 20 industrijskih sektora: duhan, piće, papir, drvo i pluta, odjeća i motorna vozila proizvodnja, električna oprema, gumeni proizvodi, kemikalije i lijekovi. Strane firme su koncentrirane u nekoliko sektora. Posjeduju više od 80% poduzeća koja se tiču duhanskih proizvoda, prerade sirove nafte, automobilske i električne opreme, telekomunikacija, metalurgije, proizvodnje pića i strojeva i opreme. Najvažniji sektor u kojem prevladavaju strane tvrtke je proizvodnja transportnih vozila. Pored toga, strani kapital drži 63% aktivnosti s najvišom dodanom vrijednošću u rumunjskoj ekonomiji: proizvodnja i softverske usluge. Nizozemska je glavni izvor izravnih stranih ulaganja u Rumunjskoj, jer od tamo potječe 29% ukupnih investicija, a slijede Njemačka i Austrija, obje s 14%. Zbog toga bi usporevanje ekonomije EU-a moglo negativno utjecati na situaciju u

Rumunjskoj. Oko 90% ukupnih priljeva izravnih stranih ulaganja dolazi iz EU-a i 10% izvan europske zajednice. FDI je doprinio većoj prisutnosti Rumunjske na međunarodnim tržištima. Tvrtke za izravna inozemna ulaganja imaju velik utjecaj na vanjsku trgovinu Rumunjske jer su odgovorne za 73,4% ukupnog izvoza robe i 66% uvoza, a 53% izvoza usluga i 48% uvoza.³⁰

Grafikon 8. Ulaganja u Rumunjsku prema državama Europske unije u %

Izvor: Obrada autora prema Rumunjskoj nacionalnoj banci, dostupno na: https://www.bnr.ro/Regular-publications-2504.aspx#ctl00_ctl00_CPH1_CPH1_14364_InkTitle (30.6.2020)

Grafikoni prikazuju najvažnije zemlje investitore u 2007. godini, u prvoj godini članstva EU, te prema zadnjim podacima Rumunjske nacionalne banke iz 2018. godine. Austrija, Nizozemska i Njemačka su tri zemlje koje konstantno najviše ulažu u Rumunjsku tijekom svih trinaest godina. Odnosno 2007. godine je Austrija uložila 21,4 % od ukupnih ulaganja, te 2018. 12,2 %. Nizozemska je 2007. godine uložila 16,3 %, te 2018. godine 23,9 % ukupnih ulaganja. Nadalje, ostale zemlje koje su među pet najznačajnijim investitorima jesu Grčka i Francuska 2007.godine, te 2018. godine Italija i Cipar.

³⁰ Romania economy briefing: Overview on the impact of FDI in Romania, 2019., <https://china-cee.eu/2019/07/24/romania-economy-briefing-overview-on-the-impact-of-fdi-in-romania/> (pristupljeno 2.8.2020.)

Postoji nekoliko ključnih točaka, odnosno gledišta koje se treba gledati kod ulaganja u Rumunjsku. Navest će se pozitivne i negativne strane kod ulaganja u navedenu državu.

Pozitivne strane ulaganja u Rumunjsku: ³¹

- Pristupanje u EU od 2007. godine omogućilo joj je poboljšanje međunarodnih odnosa,
- Relativno niska razina javnog duga,
- Veliko domaće tržište s gotovo 20 milijuna stanovnika u 2018. godini,
- Kvalificirana i jeftina radna snaga.
- Snažna poljoprivredno-prehrambena industrija (pšenica, ječam, uljana repica itd.)

Izazovi kod ulaganja u Rumunjsku:³²

- Politička nestabilnost,
- Loša infrastruktura,
- Velika korupcija,
- Nesposobnost vlade da iskoristi sredstva pomoći Europske unije,
- Velika neformalna ekonomija,
- Relativno siromašno stanovništvo s ograničenom kupovinom moći,
- Krhkost u bankarskom sektoru,
- Visoki dug u stranim valutama privatnog sektora.

³¹ Nordea, Foreign direct investment (FDI) in Romania, <https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/romania/investment> (pristupljeno 5.7.2020.)

³² Nordea, Foreign direct investment, <https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/romania/investment> (pristupljeno 7.8.2020.)

3.3. Korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova u Rumunjskoj

„EU fondovi kroz godine su imali snažan utjecaj na regionalni razvoj zemalja korisnica“.³³ Najbolji primjer je financijska kriza iz 2008. godine koja je obuhvatila velik broj zemalja. Može se reći kako je kriza vidljivo smanjila investicije. Zbog takvih, odnosno sličnih događaja EU fondovi imaju velik značaj te predstavljaju jedan od glavnih pokretača razvoja zemlje.³⁴

S proračunom u iznosu od 454 milijardi eura za razdoblje 2014.-2020. Europski strukturni i investicijski fondovi (ESIF) su glavni alat Europske unije za investicijsku politiku. Od pristupanja Rumunjske Europskoj uniji 2007. godine, zemlja je imala pristup raznim fondovima koji su bili dostupni za podršku procesu uklanjanja razlika između razvijenih i najmanje razvijenih europskih regija. Za Rumunjsku su europski fondovi, uglavnom strukturni i investicijski fondovi, bili i još uvijek osnovni instrument za jačanje ekonomske, socijalne i teritorijalne kohezije. ESI fondovi uključuju pet fondova: Kohezijski fond (KF), Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond (ESF), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). Kroz osam nacionalnih i regionalnih programa Rumunjskoj je dodijeljeno 30,84 milijardi eura iz ESI fondova u razdoblju 2014.-2020. Uz nacionalni doprinos u iznosu od 5,63 milijardi eura, Rumunjska ima ukupan proračun od 36,47 milijardi eura koje treba uložiti u različita područja, od stvaranja radnih mjesta i rasta do promocije inovacija, kao i zaštite okoliša i podrške društvenoj uključenosti. Navedeni EU fondovi su potrebni Rumunjskoj kako bi:

- Unaprijedila konkurentnost zemlje,
- Udvostručila dodanu vrijednost u IT sektoru,
- Podržala mala i srednja poduzeća, poljoprivredna gospodarstva, te pridonositi modernizaciji i većoj stopi produktivnosti i obnovi poljoprivrede,
- Uložila u energiju, klimatske promjene i učinkovitost resursa s naglaskom na očuvanje i zaštitu okoliša,
- Uložila u prometnu dostupnost, odnosno u željeznice, nove prometnice,

³³ Devčić, A., M. Šostar, Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: prilike i izazovi, Požega, Veleučilište u Požegi, 2015., str. 112.

³⁴ ibidem

- Povećavala sudjelovanje u radnim aktivnostima kako bi se povećala stopa zaposlenosti, usmjeravajući zapošljavanje, obrazovanje ili osposobljavanje mladih te drugih ranjivijih skupina,
- Borila protiv siromaštva i diskriminacije, te pomagala ugroženim građanima da poboljšaju svoj zdravstveni i socijalni status
- Smanjila rano napuštanje škole i povećati sudjelovanje u tercijarnom obrazovanju.³⁵

Tablica 3. Europski strukturni i investicijski fondovi u Rumunjskoj u razdoblju 2014. - 2020. godine u milijunima eura

ESI FOND	MILIJUNI EURA
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	12.848,7
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	9.644,9
Kohezijski fond (KF)	7.688,2
Europski socijalni fond (ESF)	5.755
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	233,5

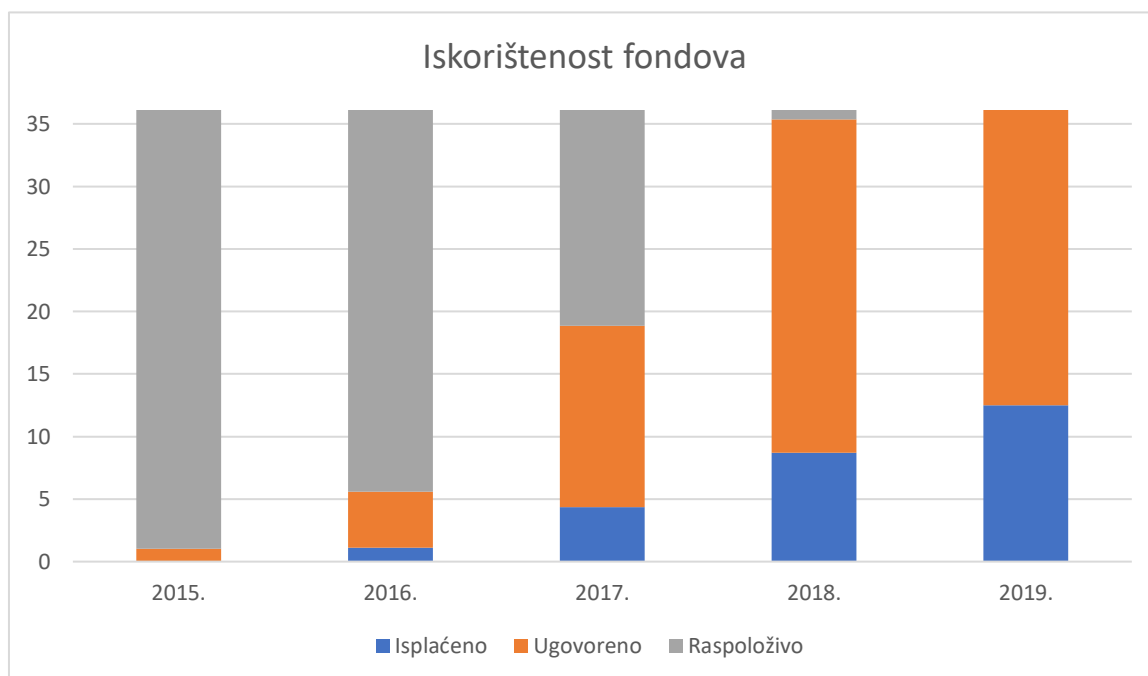
Izvor: European structural and investment funds, dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/RO> (10.7.2020)

Tablica prikazuje Europske fondove, među kojima su Kohezijski fond (KF), Europski fond za regionalni razvoj (EFRR), Europski socijalni fond (ESF), Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR) te Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR). Najviše je u razdoblju od 2014.-2020. Rumunjskoj bilo namijenjeno putem Europskog fonda za regionalni razvoj i to 12,8 mlrd. EUR, što čini 35% od ukupnog

³⁵ European Commission, European structural and investment funds in Romania, 2016., str. 3. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_ro_en.pdf (pristupljeno 10.7.2020.)

proračuna koji je iznosio 30,8 milijardi eura. Najmanje je bio iz Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, odnosno 223 mil. EUR (1%).

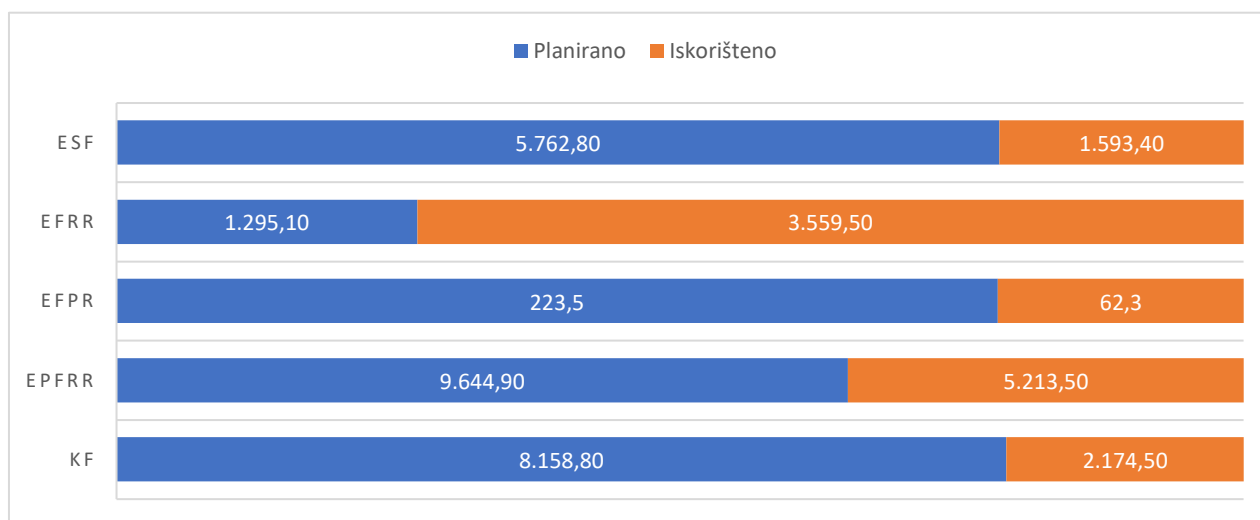
Grafikon 9. Iskorištenost fondova u Rumunjskoj u milijardama eura od 2015. do 2019. godine

Izvor: European structural and investment funds, dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/RO> (10.7.2020)

Grafikon 9 prikazuje ukupnu alokaciju sredstava iz proračuna EU-a namijenjenu Rumunjskoj, ugovorena sredstava te isplaćena sredstva. Kroz promatrano razdoblje vidi se napredak u iskorištenosti. Na početku razdoblja, 2015. godine je iskorištenost bila manja od 1%, te se povećavala, da bi u 2019. iskoristila 34% od proračuna, odnosno 12,6 milijardi EUR.

Grafikon 10. Odnos planiranih i iskorištenih sredstava iz ESI fondova u milijunima eura 2014. - 2020. godine

Izvor: European structural and investment funds, dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/RO> (10.7.2020.)

Grafikon 10. prikazuje odnos planiranih i iskorištenih sredstava iz svakog pojedinog fonda Rumunjskoj. Iz grafa je vidljivo kako je najviše novca namijenjeno putem Europskog fonda za regionalni razvoj, odnosno 12,96 milijardi EUR. Od tog iznosa je iskorišteno 3,6 milijardi eura što čini 27%. Iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj je potrošeno 54% od namijenjenog iznosa. Nadalje, Kohezijskom fondu je namijenjeno 8,1 milijardi EUR, te od tog iznosa je iskorišteno tek 27% odnosno 1,1 milijardi EUR. Te najmanje novaca je išlo Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo, te od namijenjenog iznosa od 223 milijuna EUR je potrošeno 28%.

3.4. Mehanizam suradnje i provjere

Mehanizam suradnje i provjere (CVM) je prijelazna mjera koja pomaže državama nakon što postanu članice EU, u uklanjanju nedostataka. U slučaju Rumunjske te također i Bugarske, takvi nedostaci su u području reforme pravosuđa, korupcije i organiziranog kriminala. Europska komisija je zato odmah 2007. godine uspostavila Mehanizam suradnje i provjere za Bugarsku i Rumunjsku. EU time pokazuje da podupire razvoj administrativnih i pravosudnih sustava u tim državama. Europska je komisija prvo izvješće o napretku objavila 27. lipnja 2007. godine. Temeljni kriteriji za

ocjenjivanje napretka koji se tiču Rumunjske jesu djelotvornost i transparentnost pravosudnog sustava, rad ključnih ustanova u područjima poput integriteta i borbe protiv korupcije na svim razinama i samo njezino sprečavanje.³⁶

Europska komisija je 2019. godine procijenila napredak Rumunjske u ispunjavanju preporuka. Preporuke se odnose na četiri mjerila:

1. Neovisnost pravosuđa i pravosudna reforma,
2. Okvir za integritet i Nacionalna agencija za integritet,
3. Suzbijanje korupcije na visokoj razini,
4. Suzbijanje korupcije na svim razinama.³⁷

2017. godine Komisija je procijenila da je Rumunjska u tada deset godina, ostavila znatan napredak te je predstavila 12 preporuka koje je Rumunjska trebala ispuniti. No, u izvješću iz 2018. godine navedeno je da je zabilježila usporen napredak te se zbog tog razloga Mehanizam suradnje i provjere ne može još dovršiti. Isto tako je predstavila dodatnih 8 preporuka. Komisija je zatražila od rumunjskih institucija predanost neovisnosti pravosuđa i borbi protiv korupcije kao temeljima napretka i da ponovno uspostave sustav nacionalnih zaštitnih mjera te provjera i ravnoteža kako bi se mogao primijeniti u slučaju rizika od nazadovanja. Nadalje, Komisija će u budućnosti pratiti daljnji razvoj Rumunjske prema danim preporukama. Rumunjska mora postupati po preporukama kako bi se poboljšao proces reformi te zaključiti Mehanizam suradnje i provjere.³⁸

I dalje se povećava profesionalnost rumunjskog pravosudnog sustava u cjelini. Vijeće općenito smatra da je Rumunjska, zadržavanjem sadašnjih pozitivnih kretanja reformi i učvršćivanja napretka te internalizacijom ciljeva CVM-a u nacionalne politike i strategije, na pravom putu da osigura potrebnu održivost i nepovratnost reformi, što bi

³⁶Mehanizam suradnje i provjere za Bugarsku i Rumunjsku, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/cooperation-and-verification-mechanism-bulgaria-and-romania_hr#to-je-mehanizam-suradnje-i-provjere (pristupljeno 10.7.2020.)

³⁷ Izvješće Komisije Europskom Parlamentu I Vijeću o napretku Rumunjske u okviru mehanizma suradnje i provjere, 2019. file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2.pdf (pristupljeno 10.7.2020.)

³⁸ Izvješće Komisije Europskom Parlamentu I Vijeću o napretku Rumunjske u okviru mehanizma suradnje i provjere, 2019., file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2.pdf (pristupljeno 10.7.2020.)

joj omogućilo ostvarivanje ciljeva Mehanizma. Može se reći kako je EU u konačnici donijela prednosti za Rumunjsku i za njeno gospodarstvo. U tome joj također pomaže i navedeni mehanizam. Samo članstvo je utjecalo na porast FDI-a, ujedno Rumunjska ima jeftinu radnu snagu te su velik broj stranih tvrtki svoju proizvodnju prebacile u Rumunjsku. Rumunjska središnja banka ublažila je određene preduvjete za kredite kako bi se lakše posuđivao novac, što je također pomoglo u rastu gospodarstva.³⁹

Europska komisija utvrdila je da je željeznički prijevoznik tereta CFR Marfa primio najmanje 570 milijuna eura nespojive državne potpore od Rumunjske otpisom duga i nenaplatom dugova od tvrtke. Rumunjska mora povratiti ilegalnu pomoć, sa kamatama, od CFR Marfe. CFR Marfa trenutni je pružatelj usluga željezničkog teretnog prijevoza u Rumunjskoj. Tvrtka koja je u potpunosti u državnom vlasništvu već je niz godina u ekonomskim poteškoćama. Komisija je u prosincu 2017. godine otvorila detaljnu istragu kako bi utvrdila jesu li nekoliko rumunjskih mjera u korist CFR Marfa u skladu s pravilima EU o državnoj pomoći.⁴⁰ Takve neadekvatnosti usporavaju Rumunjsku ka zaključivanju Mehanizma. No, država je na dobrom putu kako bi se takvi problemi riješili.

³⁹ Romania shows fast economic growth after 10 years in EU
<https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/macroeconomics/romania-shows-fast-economic-growth-after-10-years-in-eu/> (pristupljeno 7.9.2020.)

⁴⁰ State aid: Romania needs to recover €570 million of incompatible aid from the rail freight operator CFR Marfa, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_313 (pristupljeno 8.9.2020.)

4. BUGARSKA U EUROPSKOJ UNIJI- PRILIKE I IZAZOVI

Od pada komunizma, krajem 1980-ih, Bugarska je izrazila interes za integraciju u Europsku uniju. Sporazum o pridruživanju Europske unije potpisan je 8. ožujka 1993. i stupio je na snagu 1995. godine. Bugarska je prošla kroz određene korake detaljnije opisane u prvom poglavlju, kako bi 2007. godine postala članicom EU.⁴¹

Trinaest je godina prošlo od kada je Bugarska postala punopravna članica Europske unije. Zajedno sa Rumunjskom je ušla 1. siječnja 2007. godine. Te dvije države su zapravo najsiromašnije države Europske unije, međutim u tim godinama članstva su poboljšale svoj položaj.

Bugarska se kao i Rumunjska obvezala da će uvesti euro kao svoju valutu nakon što ispuni određene uvijete EU, te je trenutno u postupku pridruživanja schengenskom području.⁴²

U 2007. godini minimalna plaća u Bugarskoj bila je 92 eura, deset godina nakon ona je porasla na 235 eura. Usprkos značajnom porastu, te su plaće još uvijek frustrirajuće i izrazito niske. Bugarska je rangirana među najboljim europskim outsourcing odredištima. Mnoge tvrtke premještaju čitave odjele u Sofiju gdje zapošljavaju kvalificirane radnike za mnogo manje novca nego što bi morale platiti u svojim matičnim zemljama. S jedne strane je to dobro jer mnoge strane kompanije dolaze u Bugarsku da stvore radna mjesta koja su bolje plaćena od lokalnih, a ove mogućnosti motiviraju mnoge mlade ljude da ostanu u svojoj zemlji. Ovdje se javlja problem kao i kod Rumunjske da fondovi EU koče poduzetništvo, jer se sredstva uglavnom usredotočuju na velika poduzeća, odnosno na velike poljoprivrednike i proizvođače. Također korupcija je velik problem u ovoj državi jer kod javnih natječaja, država najčešće daje prednost tvrtkama s političkim vezama. Te ujedno je država sa najvećom

⁴¹ Imeri, A., Dutta, A., Economic Effects in Bulgaria within Integration in European Union“, *Journal of Empirical Research in Accounting & Auditing*, vol. 3, no. 1, 2016., str. 10 ,Dostupno na: <https://journal.uob.edu.bh/bitstream/handle/123456789/1814/JERAA030101.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (pristupljeno 26.6.2020.)

⁴² Europska unija, Bugarska, https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/bulgaria_hr (pristupljeno 5.7.2020.)

percepcijom korupcije među državama članicama, odnosno nalazi se na 69. mjestu, od 167 zemalja.⁴³

Očekivanja bugarskih građana u pogledu posljedica ulaska njihove zemlje u EU bila su vrlo pozitivna. Vjerovali su da će članstvo Bugarske u EU potaknuti ekonomski rast, povećati izravna strana ulaganja u zemlju, bržu integraciju domaće ekonomije u globalno gospodarstvo, povećati konkurentnost (uključujući jačanje konkurencije na domaćem tržištu), poboljšati vanjsku trgovinu, te veći poticaji lokalnih tvrtki da poboljšaju svoju produktivnost i učinkovitost. Nadalje, prednost se odnosila također na demokratizaciju državnih institucija i poboljšanje političke stabilnosti, odnosno samu borbu protiv korupcije. Zapravo, većina Bugara je europsku integraciju doživljavala kao način nametanja reda i discipline kako bi se reformirali politički sustav i državne institucije koje su duboko pogođene klijentelizmom i korupcijom. Isto tako prednost odnosila se na priznavanje Bugarske kao prave europske države i "europizaciju" bugarskog društva. Što se tiče njihove osobne situacije, građani očekuju da će članstvo u EU poboljšati njihov životni standard, te zamišljaju europsko pristupanje kao zlatnu priliku za bolji život.⁴⁴

Tradicionalno poljoprivredna zemlja, Bugarska je sada znatno industrijalizirana. U stvari, poljoprivredni sektor čini samo 3,6% BDP-a i zapošljava 7% radne snage. Glavni usjevi su suncokret, duhan i pšenica. Oko 46% teritorija zemlje smatra se poljoprivrednim zemljištem. Industrija predstavlja 23,8% BDP-a, a 30% radne snage zaposleno je u industrijskom sektoru. Industrija se i dalje uveliko oslanja na proizvodne podsektore (metalurška, kemijska, strojna gradnja), za koje se procjenjuje da će doprinijeti 14% BDP-a. Međutim, najdinamičniji sektori su tekstil, farmaceutski proizvodi, kozmetički proizvodi, mobilna komunikacija i softverska industrija. Glavna bugarska mineralna bogatstva uključuju boksit, bakar, olovo, cink, ugljen, lignit (smeđi ugljen) i željeznu rudu. Tercijalni sektor više je nego udvostručio svoj doprinos ekonomiji zemlje od kraja komunističkog sustava, čineći 59,2% BDP-a i zapošljavajući 63% radne snage. Turizam je jedan od sektora najbrže rastućih, s više od 9,3 milijuna

⁴³ Pellova, A., Bulgaria and Romania's 10th EU Anniversary: What Has Changed?, 2017., <https://reconnecting-europe.boellblog.org/2017/01/10/bulgaria-and-romanas-10th-eu-anniversary-what-has-changed/> (pristupljeno 4.8.2020.)

⁴⁴ Dimitrova, A., Public Opinion in Bulgaria with Regard to the EU Membership in the Context of the Economic Crisis Towards a 'Bulgarian Exception'?, <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2012-2-page-289.htm> (pristupljeno 4.8.2020.)

turista u 2018. godini (+ 4,4% u odnosu na godinu), što čini 11,7% BDP-a i 11% ukupne zaposlenosti.⁴⁵

Tablica 4. Pokazatelji gospodarskog razvoja Bugarske 2008., 2012. i 2019. godine

	2008.	2015.	2019.
BDP (milijarde dolara)	54,2	53,9	72,0
BDP p.c. (u dolarima)	7 277	7 556	10 312
Realni rast BDP-a (%)	6,0	3,6	3,4
Inflacija (%)	12	-0,4	2,5
Nezaposlenost (%)	5,6	9,1	4,2
FDI (milijardi dolara)	9 855	2 222	1 213
Uvoz (milijarde dolara)	19,2	30,1	36,7
Izvoz (milijarde dolara)	13,3	26,3	32,7
Javni dug (% BDP-a)	13,0	26,0	22,3

Izvor. EUROSTAT, dostupno na <https://ec.europa.eu/eurostat/home?> (8.9.2020.)

4.1. Vanjska trgovina Bugarske sa Europskom unijom

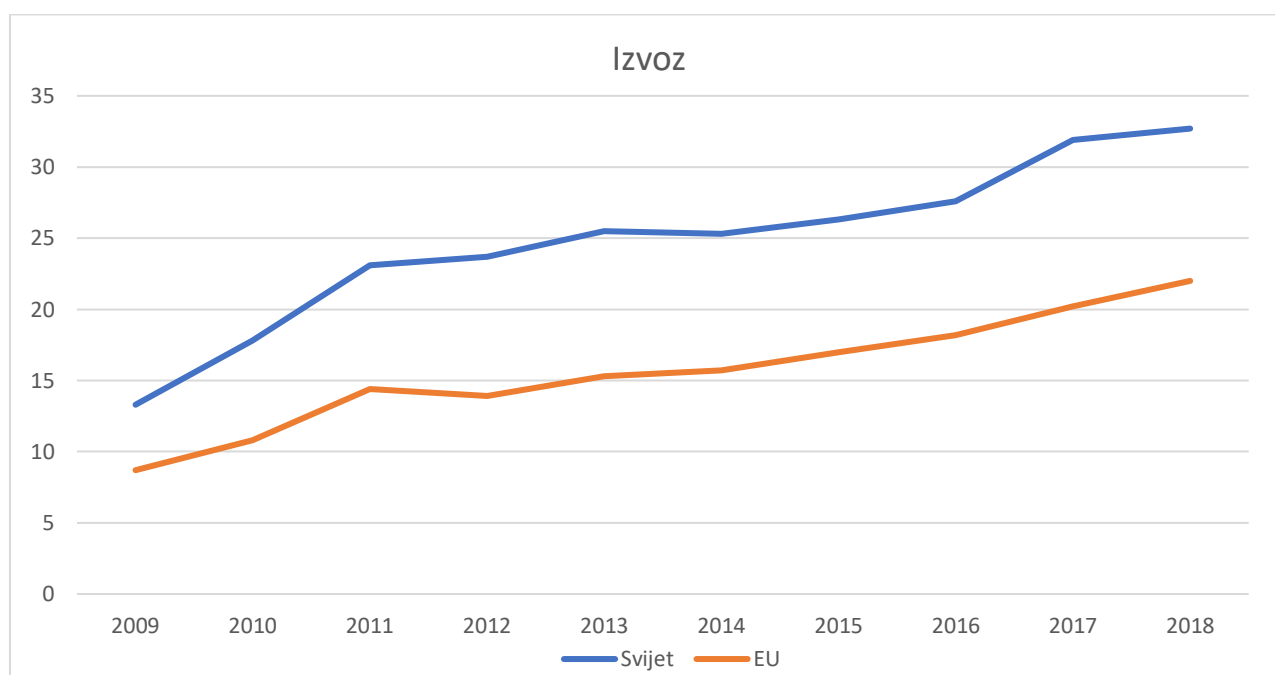
EU je daleko najvažniji trgovački partner Bugarskoj. Dvije trećine bugarskog izvoza je usmjereno na EU, što je povećanje od nešto manje od 50 posto u razdoblju od

⁴⁵ Nordea, The economic context of Bulgaria, <https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/bulgaria/economical-context> (pristupljeno (25.7.2020.)

dvadeset godina. To je prirodan rezultat članstva države u EU 2007. i Sporazuma o slobodnoj trgovini koji je prethodio pristupanju EU.⁴⁶

Pristupni pregovor Bugarske s EU imao velik utjecaj na rast vanjske trgovine. Čak i prije ulaska u EU, najveći inozemni partneri bili su članice EU. Glavni bugarski izvozni partneri je bila članica EU s 58,4%, i to: Njemačka 10%, Rumunjska 8%, Grčka 7,2%, Belgija 3,7%, Španjolska 2,6%, Francuska 4% i Italija 8,5. Izvoz robe od 2000. do 2018. godine, bio je stalno u porastu, osim u 2009, kada je kriza je započela u EU i pala za oko 23%.⁴⁷

Grafikon 11. Robni izvoz Bugarske od 2009. do 2018. u milijardama dolara

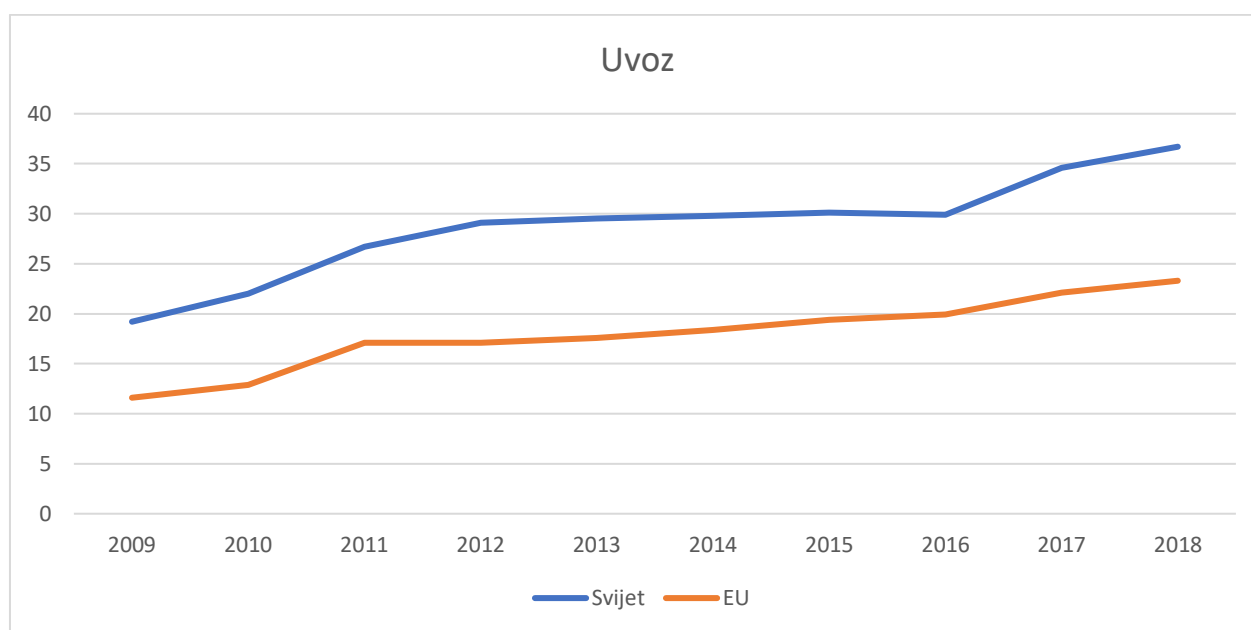
Izvor: Obrada autora prema Republic of Bulgaria, dostupno na: [National statistical institute](https://www.nsi.bg/en/content/7988/exports-and-imports-final-data), <https://www.nsi.bg/en/content/7988/exports-and-imports-final-data> (17.7.2020.)

⁴⁶ Milatovic, J.,M., Szczurek, Bulgaria Diagnostic, 2019., str. 8., Dostupno na: <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/bulgaria-country-diagnostic.pdf> (pristupljeno 4.8.2020.)

⁴⁷ Imeri, A., A.,Dutta, Economic Effects in Bulgaria within Integration in European Union, *Journal of Empirical Research in Accounting and Auditing*, vol. 3, no. 1., 2016., str. 11, Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/331635186_Economic_Effects_in_Bulgaria_within_Integration_in_European_Union (pristupljeno 8.9.2020.)

Grafikon 11 prikazuje ukupan izvoz Bugarske te izvoz u Europsku uniju. EU je najveći partner gledajući izvoz Bugarske. Može se primijetiti rast izvoza od 2009. do 2018. godine. 2009. godine je ostvarila izvoz od 13,3 mlrd USD, te sa EU 8,7 mlrd USD. Tada je više od 65% ukupnog Bugarskog izvoza odlazilo u EU. I nakon desetljeća većina izvoza odlazi u države EU. 2018. je dosegla izvoz od 32,7 mlrd USD, što je povećanje od 19 mlrd USD, te se također sa EU povećao za 14 mlrd USD.

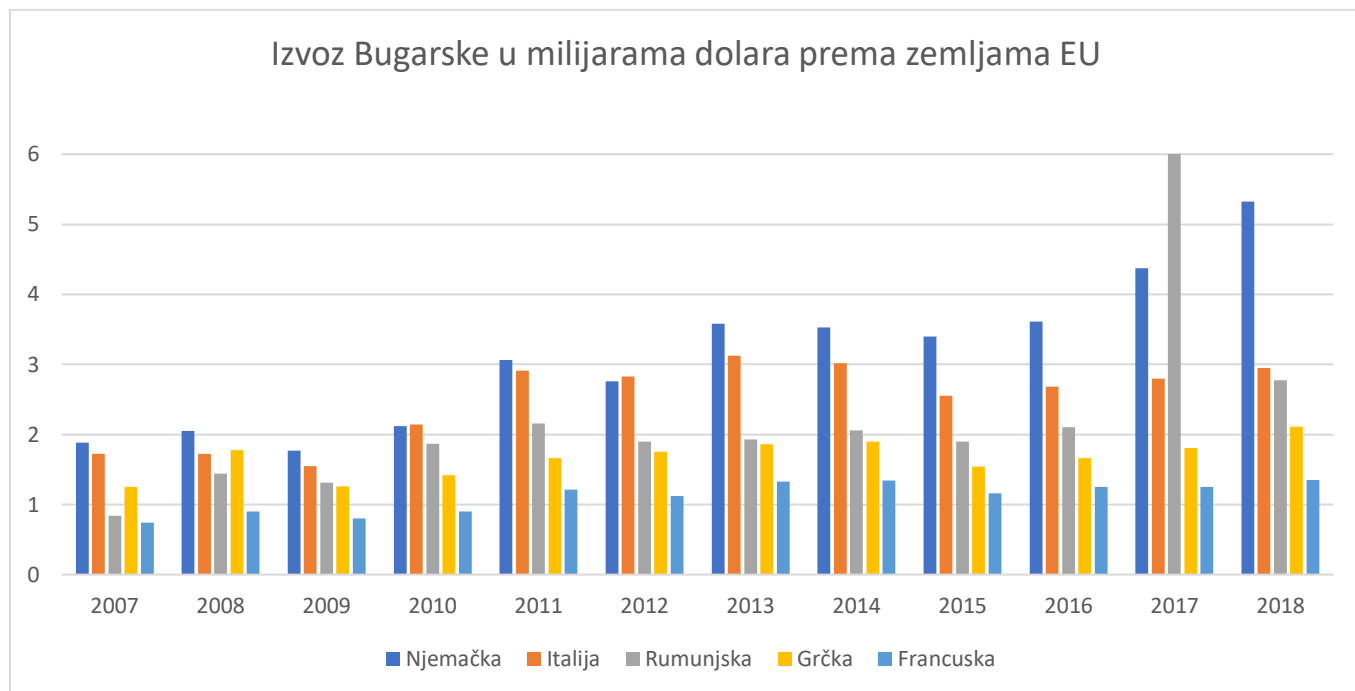
Grafikon 12. Robni uvoz Bugarske od 2009. do 2018. godine u milijardama dolara.

Izvor: obrada autorice prema Republic of Bulgaria; dostupno na: <https://www.nsi.bg/en/content/7991/main-trade-partners> (18.7.2020)

Grafikon 12 prikazuje ukupan uvoz Bugarske i uvoz iz EU. Može se reći kako je ovdje, kao i kod izvoza najvažniji partner EU. Od početka promatranog razdoblja se uvoz povećavao te je u 2018. godini iznosio 36,7 mlrd USD, odnosno sa EU 23,3 mlrd. USD, što čini 63 % od ukupnog uvoza.

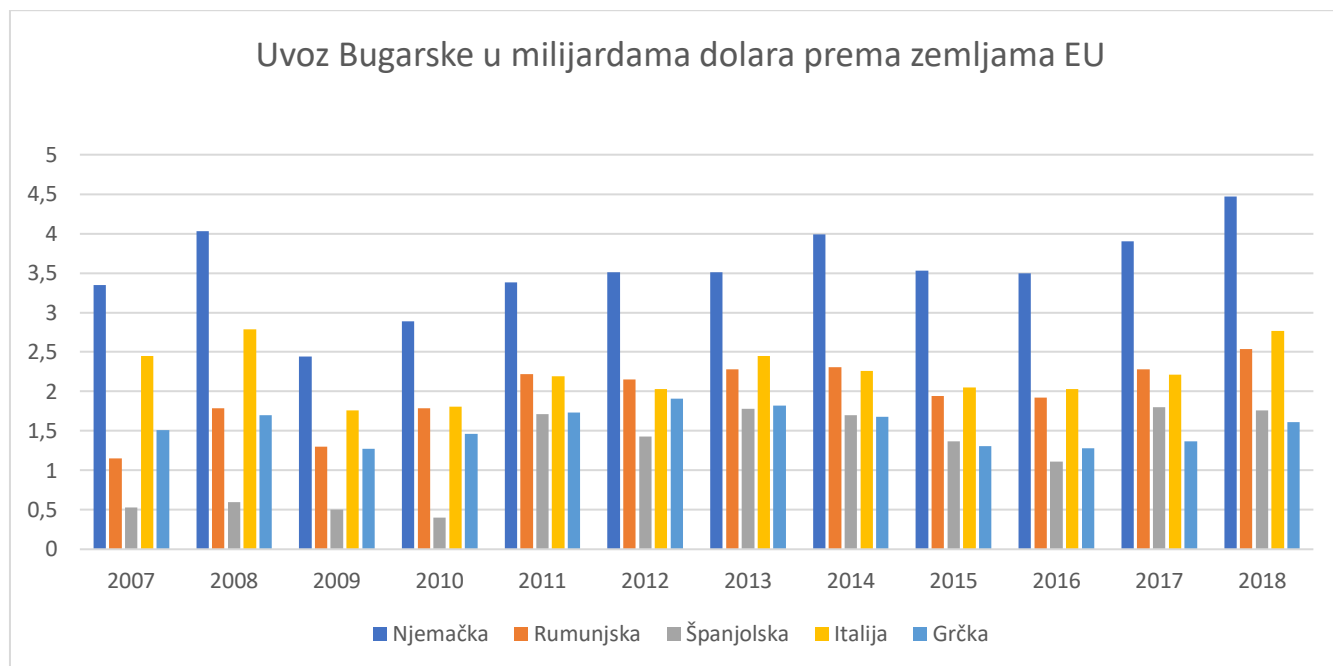
Grafikon 13. Izvoz Bugarske u zemlje Europske unije od 2007. do 2018. u milijardama dolara

Izvor: obrada autorice prema The observatory of economic complexity-u (OEC) <https://oec.world/en/profile/country/bgr> (18.7.2020.)

Grafikon 13 prikazuje izvoz Bugarske u ostale članice Europske unije. Promatrano je razdoblje od 2007. do 2018. godine te su prikazani iznosi u milijardama dolara. Njemačka i Italija su dvije vodeće zemlje trgovinski partneri Bugarske. Na početku razdoblja u 2007. godini s Njemačkom je ostvarila 1,88 mlrd USD, te u 2018. je izvoz porastao na 5,32 mlrd USD. Nadalje, druga važna zemlja u koju Bugarska izvozi je Italija sa 1,72 mlrd USD u 2007. te 2,95 mlrd USD u 2018.godini, izuzetak je 2017. godina kada je najviše izvozila u Rumunjsku (6,89 mlrd USD).

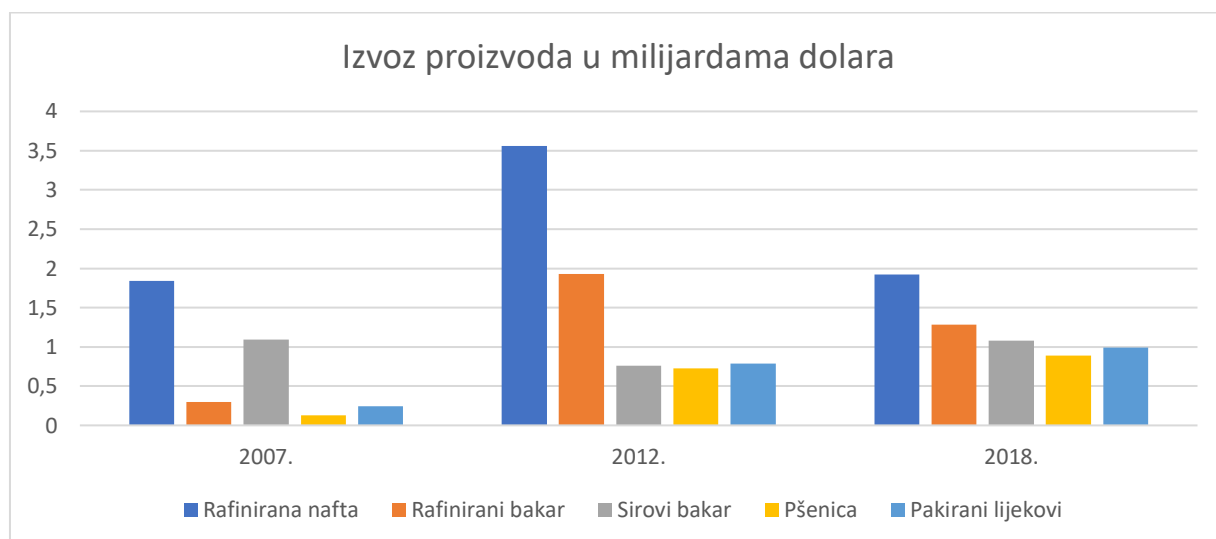
Grafikon 14. Uvoz Bugarske iz zemalja članica Europske unije od 2007. do 2018. godine u milijardama dolara

Izvor: obrada autorice prema The observatory of economic complexity-u (OEC) <https://oec.world/en/profile/country/bgr> (18.7.2020.)

Grafikon 14 prikazuje uvoz Bugarske prema državama Europske unije. Promatrano je razdoblje od 2007. do 2018. godine te su prikazani iznosi u milijardama dolara. Njemačka i Italija su dvije vodeće zemlje trgovinski partneri sa Bugarskom, također gledajući i uvoz, te se tim državama priključuje i Rumunjska, na trećem mjestu.

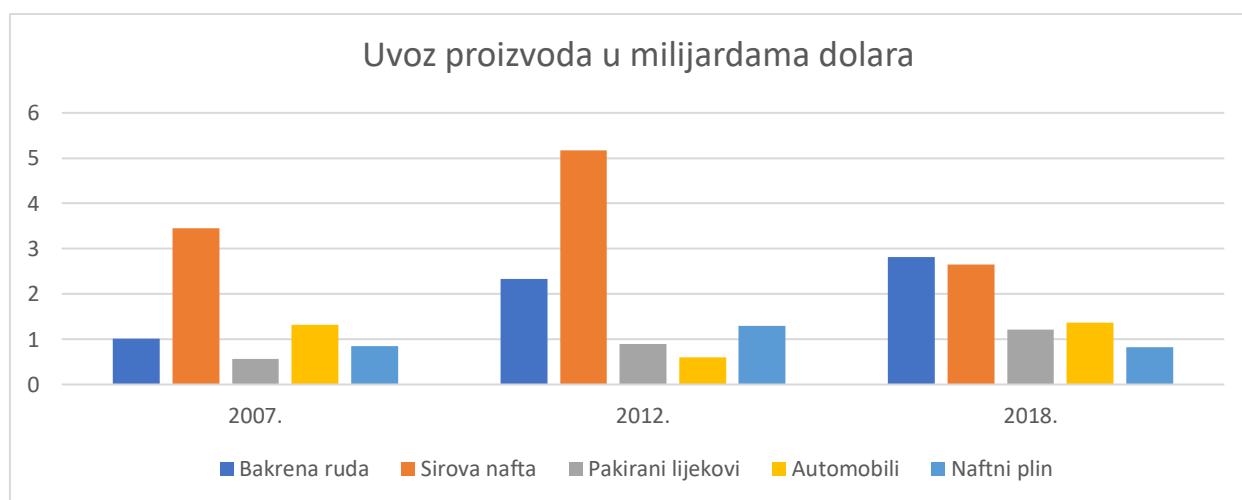
Grafikon 15. Najznačajniji izvozni proizvodi Bugarske 2007., 2012. i 2018. godine

Izvor: OEC , dostupno na <https://oec.world/en/profile/country/bgr> (6.9.2020.)

Grafikon 15. prikazuje najznačajnije izvozne proizvode Bugarske u 2007., 2012. i 2018. godini. Može se vidjeti razlika od ulaska u EU do 2018. godine. Bugarska najviše izvozi rafiniranu naftu te rafinirani bakar. Najveći izvoz rafinirane nafte je zabilježen 2012. godine od 3,5 mlrd. USD.

Grafikon 16. Najznačajniji uvozni proizvodi Bugarske 2007., 2012. i 2018. godine

Izvor: The observatory of economic complexity-u (OEC), <https://oec.world/en/profile/country/bgr> (6.9.2020.)

Grafikon 16. prikazuje najznačajnije proizvode koje Bugarska uvozi. U 2007. godini je najviše uvozila sirovu naftu, te 2018. najviše bakrene rude. Najveći uvoz je zabilježen 2012. godine, kada se najviše uvozilo sirove nafte 5,17 mlrd USD.

4.2. Izravna inozemna ulaganja Europske unije u Bugarsku

Priljevi izravnih inozemnih investicija u Bugarsku održali su stalan tijek u ranim 2000-ima i dosegli su maksimum u 2007. godini, što je iznosilo 12,4 milijarde USD. Prema UNCTAD-ovom izvješću o svjetskim ulaganjima za 2020. godinu, priljevi su ostali konstantni u posljednje dvije godine, dosegnuvši 1,2 milijarde USD u 2019. Glavne zemlje ulagači su Nizozemska (17,3%), Austrija (9,6%), Njemačka (6,8%) i Italija (6%). FDI su uglavnom usmjerene na nekretnine (28%), proizvodnju (17,3%) i financijske i osiguravajuće djelatnosti (16,7%). S jednom od najnižih stopa poreza na dobit u ovom području (10%) i niskim troškovima rada, Bugarska je pogodna za inozemna ulaganja, koja nisu podložna provjeri od strane vlade. Ne postoje zakonska ograničenja nad stranim vlasništvom ili kontrolom poduzeća, a stranim tvrtkama, odnosno investitorima se pruža isti tretman kao i nacionalnim tvrtkama, koji propisuje zakon iz 2004. godine koji garantira jednak tretman domaćih i stranih ulaganja. Agencija za ulaganja u Bugarsku (IBA) je vladino koordinacijsko tijelo za izravna inozemna ulaganja koje pruža informacije, administrativne usluge i procjene poticaja potencijalnim inozemnim investitorima. Ona je na raspolaganju investitorima za njihovo napredovanje kao i njihovu implantaciju. Vlada je industrijsku proizvodnju i visokotehnološke sektore prepoznala kao prioritet, koja je uspostavila niz poticaja za izravna inozemna ulaganja. Povećanje inozemne investicija, isto tako ovisi o poboljšanju gospodarske situacije u ostalim zemljama EU, posebno bugarskih susjeda. Među glavnim izazovima s kojima se investitori susreću jesu nedostatak kvalificirane radne snage, korupcija, nepredvidivost regulatornog i zakonodavnog okvira koji se često mijenja, pravosudni je sustav spor i prava intelektualnog vlasništva se ne primjenjuju uvijek. Bugarska je u poslovnom izvješću Svjetske banke za 2020. godinu zauzela 61. mjesto od ukupno 190 zemalja.⁴⁸

Izravna strana ulaganja smatraju se važnim pokretačem gospodarskog razvoja u Bugarskoj od samog početka tržišne tranzicije, što je utvrdilo uspostavljanje liberalnog režima stranih ulaganja. Međutim, impresivno velike zalihe izravnih stranih ulaganja, koje su akumulirane u razdoblju rasta prije globalne krize 2008., imaju prilično nepovoljnu sektorsku i regionalnu strukturu. Nakon krize možemo primijetiti značajan pad izravnih stranih investicija i vrlo niske razine u sljedećim godinama. Oživljavanje

⁴⁸ Nordea, Foreign direct investment (FDI) in Bulgaria, <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/bulgaria/investment> (pristupljeno 25.7.2020.)

stranih ulaganja ipak ovisi o poboljšanju gospodarske situacije u ostalim zemljama EU, posebno onih najbližih bugarskih susjeda. Među izazovima s kojima se investitori moraju suočiti su nedostatak kvalificirane radne snage, korupcija, nepredvidivost regulatornog i zakonodavnog okvira koji se često mijenja i zabrinutosti zbog vladavine zakona. Nadalje, pravosudni je sustav spor i prava intelektualnog vlasništva se ne primjenjuju uvijek. U Bugarskoj postoje dvije institucije odgovorne za prikupljanje i održavanje podataka o priljevima izravnih stranih ulaganja: Bugarska narodna banka (BNB) i Agencija za strana ulaganja (FIA). BNB održava dostupnu bazu podataka za potrebe statistike platne bilance, a FIA za potrebe vladine politike kada je riječ o stranim ulaganjima. Izravna strana ulaganja u Bugarskoj u prosjeku su iznosila 180,17 milijuna eura u razdoblju od 1996. do 2019. godine dosežući maksimalnu razinu od 1018,40 EUR milijuna u prosincu 2007., a rekordni minimum od -414 milijuna eura u rujnu 2010. godine. Nova radna mjesta stvorena kao rezultat ove realizacije su 7 398 što označava 37% više u odnosu na 2017. kada je novih radnih mjesta samo 2 739. Tradicionalno, najveći ulagači u Bugarsku su Njemačka koja stvara 5 375 radnih mjesta, SAD sa 618 radnih mjesta i Velika Britanija, koja ima 195 radnih mjesta.⁴⁹

Tablica 5. Izravna inozemna ulaganja EU-a u Bugarsku (FDI) u milijunima dolara

2007. 2008. 2009. 2010. 2011. 2012. 2013. 2014. 2015. 2016. 2017. 2018. 2019.

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
<i>FDI</i>	12388,9	9855,1	3385,4	1549,1	2052,3	1697,2	1837,7	461,5	2220,0	1026,3	1828,7	1213,9	1222,9

Izvor: UNCTAD-u, dostupno na: <https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/Annex-Tables.aspx> (20.7.2020)

Tablica 5. prikazuje FDI u razdoblju od ulaska u EU do 2019. godine. Najviše stranih ulaganja je bilo 2007.godine kada je postala članicom EU. Nakon te godine, inozemna ulaganja su se smanjivala, razlog tome je financijska kriza koja je pogodila većinu

⁴⁹ Bulgaria economy briefing: The current state of foreign direct investments in Bulgaria, 2019., <https://china-cee.eu/2019/07/24/bulgaria-economy-briefing-the-current-state-of-foreign-direct-investments-in-bulgaria/> (pristupljeno 24.7.2020.)

država. Prema posljednjim podacima iz 2019. godine, izravna strana ulaganja su iznosila 1,2 mlrd. USD na godišnjoj razini.

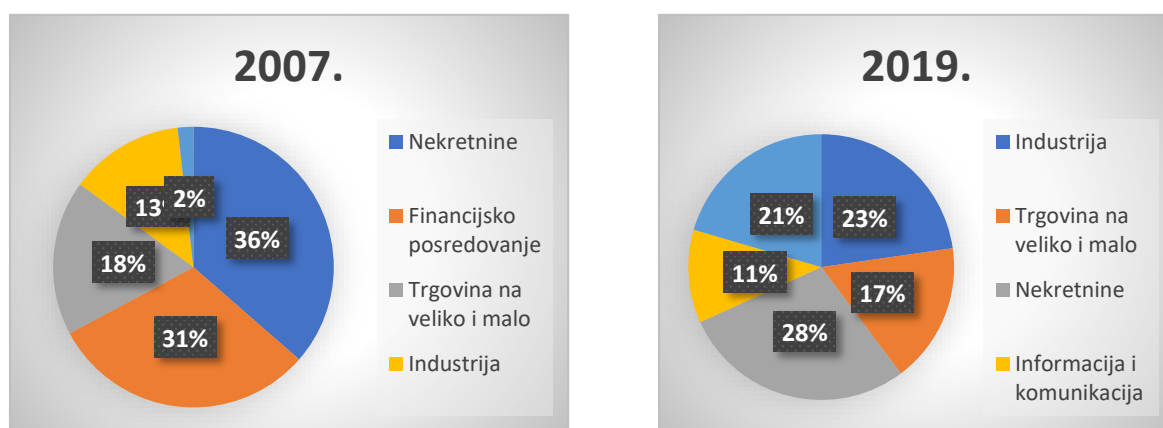
Tablica 6. Izravna inozemna ulaganja prema zemljama partnerima u milijunima eura

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Nizozemska	303,2	336,0	129,6	897,6	-32,8	284,6
Njemačka	-81,1	161,0	286,8	150,0	231,2	167,6
Austrija	-213,4	372,3	26,4	-30,3	-218,6	118,5
Luksemburg	-141,3	41,8	-39,5	38,7	-218,9	105,4
Italija	77,7	64,3	174,5	93,0	14,0	93,9

Izvor: obrada autora prema: Bugarska nacionalna banka, dostupno na: <http://www.bnb.bg/Statistics/StExternalSector/StDirectInvestments/StDI/Bulgaria/index.htm> (19.7.2020.)

Tablica 6. prikazuje inozemna ulaganja prema zemljama partnerima iz Europske unije. Nizozemska je glavni izvor ulaganja u Bugarsku. Nakon nje slijede Njemačka, Austrija, Luksemburg i Italija. I prije ulaska u EU, najveći strani partneri bili su članice EU, te nakon članstva također najviše ulaganja dolazi iz EU.

Grafikon 17. FDI u Bugarsku prema djelatnostima 2007. i 2019. godine u %

Izvor: obrada autorice prema Republic of Bulgaria, National statistical institute, dostupno na: <https://www.nsi.bg/en/content/6194/foreign-direct-investments-non-financial-enterprises-3112-econ> (6.9.2020.)

Grafikoni prikazuju Izravna inozemna ulaganja u Bugarsku prema sektorima u 2007. i 2019. godini. U 2007. godini je najviše ulaganja odlazilo u nekretnine (36%) i financijsko posredovanje (31%). U 2019. se također najviše ulagalo nekretnine (28 %) te u industriju (23%).

Postoje nekoliko ključnih točaka, odnosno gledišta koje se treba gledati kod ulaganja u Bugarsku. Navest će se pozitivne i negativne strane kod ulaganja u navedenu državu.

Pozitivne strane ulaganja u Bugarsku:⁵⁰

- Povoljan sustav oporezivanja za ulagače,
- Značajna radna snaga koja je kvalificirana i jeftina,
- Vrlo niski troškovi života,
- Članstvo u Europskoj uniji, jamčeći redovne cikluse reformi,
- Snažna i čvrsta obrana od vanjskih ekonomskih šokova,
- Jaka politička stabilnost,
- Pozitivan ugled zbog opreznih poreznih propisa u državi,
- Proračunski suficit od 2013. godine.

Izazovi kod ulaganja u Bugarsku:⁵¹

- Spori napredak u borbi protiv korupcije i reformi pravosudnog sustava, usprkos pritiscima Europske unije,
- Neučinkovita birokracija,
- Nepoštivanje prava intelektualnog vlasništva,
- Značajan dio stanovništva ima ograničen prihod (jedan od najsiromašnijih u regiji),

⁵⁰ Nordea, Foreign direct investment (FDI) in Bulgaria, <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/bulgaria/investment> (pristupljeno 25.7.2020.)

⁵¹ Nordea, Foreign direct investment (FDI) in Bulgaria, <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/bulgaria/investment> (pristupljeno 25.7.2020.)

- Visok vanjski dug,
- Bankarski sektor posebno je osjetljiv na bankarske krize u eurozoni,
- Loša infrastruktura.

Bugarska vlada uspostavila je vrlo povoljan porezni sustav kako bi privukla ulagače, a smanjeni su i troškovi osnivanja tvrtke. Također je preuzela privatizaciju više tvrtki. Iako je zemlja postala privlačna za ulagače, posebice nakon članstva u Europskoj uniji, Bugarska se još suočava s mnogim izazovima.

4.3. Korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova u Bugarsku

Europski strukturni i investicijski fondovi su potrebni Bugarskoj kako bi: ⁵²

- povećala energetska učinkovitost u domaćinstvima, industriji, uslugama i prometu,
- nadogradila prometnu infrastrukturu, poboljšati povezanost između regija i sa susjednim zemljama, te potakla trgovinu i turizam,
- ojačala konkurentnost malih i srednjih poduzeća, podržavanjem inovacija, stvaranjem inovativnih start-up kompanija,
- doprinijela povećanju stope zaposlenosti s posebnim naglaskom na mlade, starije i ugrožene skupine,
- unaprijedila socijalnu uključenost siromašnijih i ostalo ranjivije stanovništvo,
- poboljšala pristup zdravstvenoj skrbi,
- poboljšala kvalitetu administracije, odnosno smanjila njezino opterećenje.

ESI fondovi pomoći će Bugarskoj u postizanju nacionalnih ciljeva Strategije Europa 2020., te rezultati koji trebaju biti postignuti na kraju programskog razdoblja 2014.-2020. jesu: ⁵³

- udio energije iz obnovljivih izvora u prometu dostiže 10%;

⁵² European Commission, European structural and investment funds in Bulgaria, 2016., str. 2., https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_bg_en.pdf (pristupljeno 28.7.2020.)

⁵³ European Commission, Summary of the Partnership Agreement for Bulgaria, 2014-2020., 2014., str. 2-3., <http://coe-romed.org/sites/default/files/media-youtube/BG%20PA%20-%20summary%20-%20eng.pdf>, (pristupljeno 28.7.2020.)

- veća energetska učinkovitost za 25% do 2020 .;
- Zaposlenost između stanovništva u dobi od 20 do 64 godine - 76% za 2020. godinu (nasuprot 63,5% u 2013. godini): smanjena razina nezaposlenih mladih u dobi od 15 do 29 godina na 7% u 2020.; postizanje stope zaposlenosti starijih osoba (u dobi od 55 do 64 godine) od 53% u 2020,
- Smanjenje broja ljudi koji žive u siromaštvu za 260 000 do 2020 .;
- Udio učenika koji napuštaju obrazovni sustav smanjuje se na 11% u 2020. (nasuprot 12,5% u 2013.);
- Udio osoba u dobi od 30 do 34 godine sa završenim višim ili ekvivalentnim obrazovanjem: 36% za 2020. (nasuprot 29,4% u 2013.);
- Skraćeno vrijeme pružanja administrativnih usluga za 50% u odnosu na 2013. godinu.

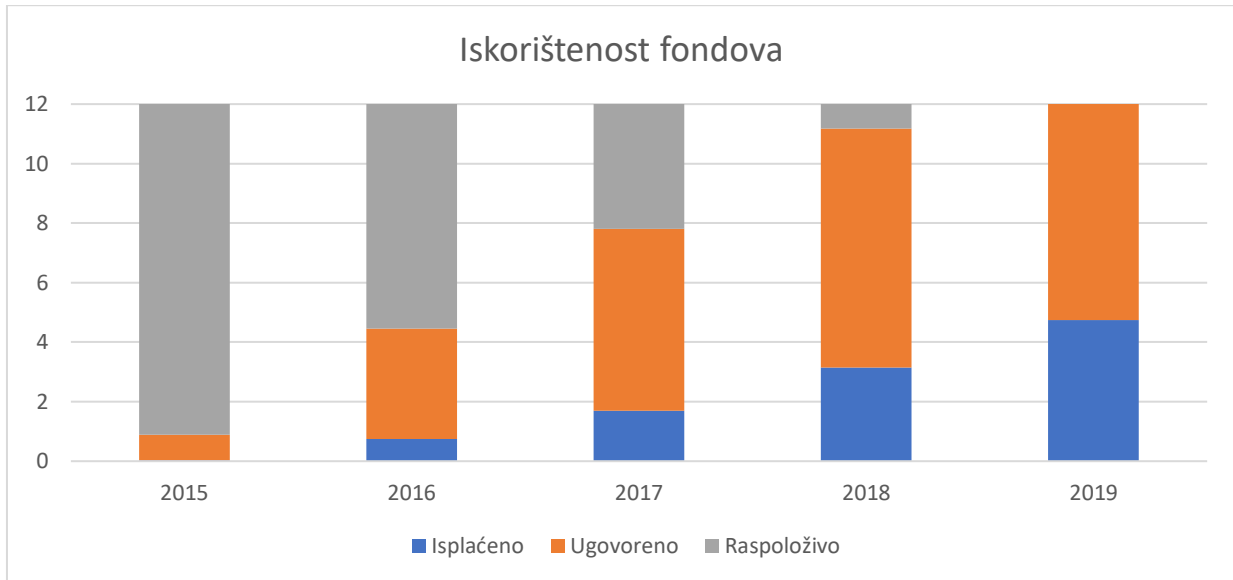
Bugarska ima koristi od Europskih strukturnih i investicijskih fondova u iznosu od 9.838,4 milijardi eura iz proračuna EU-a tijekom razdoblja 2014.-2020. Uz nacionalni proračun od 1,8 milijardi EUR, ima ukupan proračun od 11,6 milijardi EUR.

Tablica 7. Europski strukturni i investicijski fondovi Bugarskoj u razdoblju 2014.-2020. u milijunima eura

ESI FOND	MILIJUNI EURA
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	3.534,1
Kohezijski fond (KF)	2.269,4
Europski socijalni fond (ESF)	1.587,3
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.366,7
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	80,8
Ukupno	9.838,4

Izvor: European structural and investment funds dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/BG> (30.7.2020.)

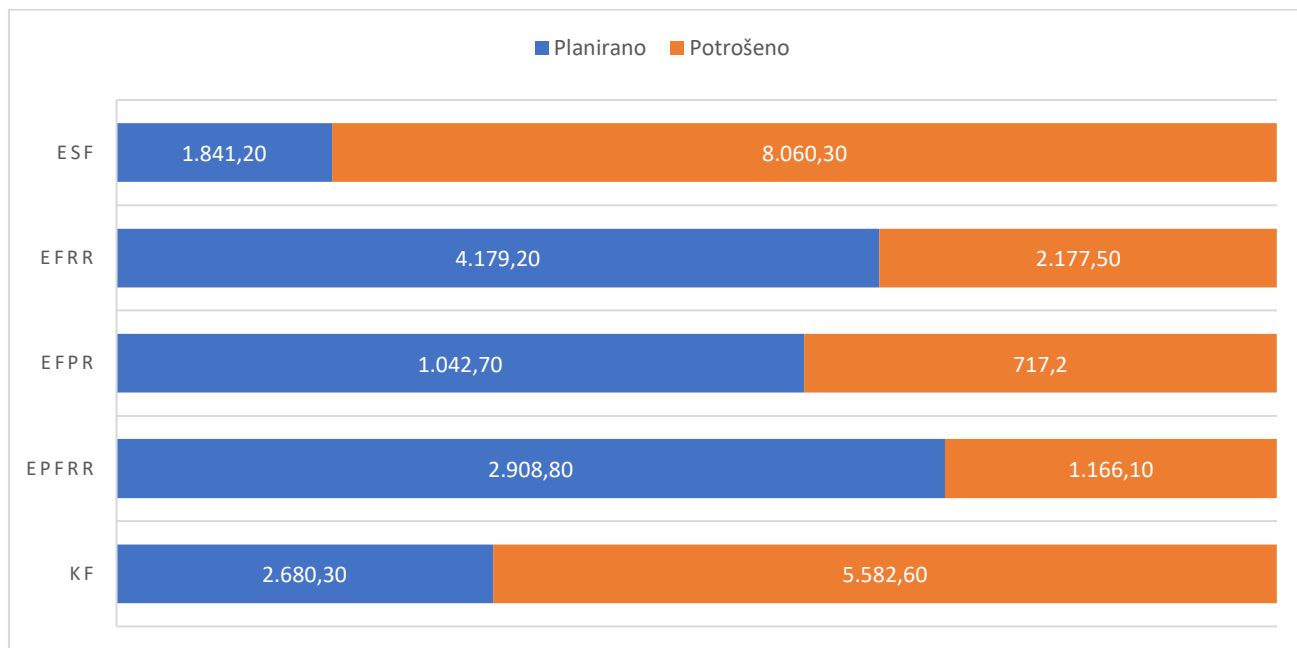
Grafikon 18. Iskorištenost fondova u Bugarskoj u milijardama eura od 2015. - 2019. godine

Izvor: European structural and investment funds dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/BG> (30.7.2020.)

Grafikon 18. prikazuje ukupnu alokaciju sredstava iz proračuna EU-a namijenjenu Bugarskoj, ugovorena sredstva te isplaćena sredstva. Može se vidjeti napredak u iskorištenosti u odnosu na početak razdoblja u 2015. godini. U 2019. godini je Bugarska od ugovorenih 9,292 milijarde EUR iskoristila 4,739 milijarde EUR.

Grafikon 19. Odnos planiranih i iskorištenih sredstava iz ESI fondova u milijunima eura

Izvor: European structural and investment funds dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/BG> (30.7.2020.)

Grafikon 19 prikazuje namijenjenost novca iz svakog pojedinog fonda Bugarskoj. Iz grafikona je vidljivo kako je najviše novca dostupno putem Europskog fonda za regionalni razvoj, odnosno 4,1 milijarde eura. Od tog iznosa je iskorišteno 2,1 milijarde eura što čini 52%. Iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj je potrošeno 40% od namijenjenog iznosa. Nadalje, Kohezijskom fondu je namijenjeno 2,6 milijarde eura, te od tog iznosa je iskorišteno tek 22% odnosno 582 milijuna eura. Najmanje novaca je išlo Europskom fondu za pomorstvo i ribarstvo, te od namijenjenog iznosa od 104 milijuna eura je potrošeno 7%.

4.4. Uvođenje eura u Bugarskoj

29. lipnja 2018. godine Bugarska se prijavila za pridruživanje ERM-2 i Bankarskoj uniji, te je tako prihvatila mehanizam ERM-2, obveznu fazu za ulazak u euro i time započinje ekspanzija valutnog bloka. Nakon odobrenja ministara financija eurozone i dužnosnika ESB-a, Bugarska će se također pridružiti bankarskoj uniji bloka. Time će se njihovi najveći zajmodavci staviti pod nadzor ECB-a od 1. listopada 2020. godine. Država

mora provesti najmanje dvije godine u ERM-2 prije nego što započne praktične pripreme za ulazak u euro, proces koji traje otprilike još godinu dana, što čini 2023. najraniju godinu za njezino članstvo. Ulazak u euro bio bi poseban iskorak za Bugarsku koja se pridružila EU 2007. godine i borila se protiv zabrinutosti zbog organiziranog kriminala i njegovog relativnog siromaštva. Tijekom minimalne dvije godine ERM-2, dvije države trebaju provoditi zdrave ekonomske politike, ispunjavati kriterije za članstvo i imati stabilan tečaj. Bugarska će od listopada 2020. godine sjediti u nadzornom odboru ESB-a s punim glasačkim pravima. Kao dio ERM-2, ESB je središnji tečaj bugarskog leva utvrdio na 1,95583 u odnosu na euro.⁵⁴

Sporazum o sudjelovanju leva u ERM-u 2, između ostalog, zasniva se na obvezi Bugarske da se istovremeno pridruži bankarskoj uniji i ERM-u 2 i na potpunom nizu mjera koje su bugarske vlasti opisale u svom pismu namjere od 29. lipnja 2018. koji su vrlo važni za neometan prijelaz na sudjelovanje u ERM 2. Te se mjere odnose na sljedećih šest područja politike: bankarski nadzor, makroprudencijalni okvir, nadzor nebankarskog financijskog sektora, okvir protiv pranja novca, okvir insolventnosti i upravljanje državnim poduzećima. Sporazum o sudjelovanju bugarskog leva u ERM-u 2 dodatno je popraćen čvrstim opredjeljenjem bugarskih vlasti da provode razumne ekonomske politike s ciljem očuvanja ekonomske i financijske stabilnosti i postizanja visokog stupnja održive ekonomske konvergencije. Bugarske vlasti obvezale su se provoditi posebne političke mjere u vezi s nebankarskim financijskim sektorom, državnim poduzećima, okvirom za insolventnost i okvirom protiv pranja novca. Bugarska će također nastaviti provoditi opsežne reforme koje se provode u pravosuđu i u borbi protiv korupcije i organiziranog kriminala u Bugarskoj, s obzirom na njihovu važnost za stabilnost i integritet financijskog sustava.⁵⁵

Očekuje se da će članstvo u eurozoni donijeti brojne pogodnosti za privatni sektor razvoj, uključujući: jači nadzor bankarskog sektora i na taj način jača se državna financijska stabilnost i smanjuju se sistemski rizici te stabilnije kamatne stope.⁵⁶ No,

⁵⁴Bulgaria, Croatia take vital step to joining euro, 2020., <https://www.rte.ie/news/business/2020/07/13/1152943-euro-zone-bulgaria-croatia/> (pristupljeno 1.8.2020.)

⁵⁵ European Central Bank Communique on Bulgaria 2020., <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ecb.pr200710~4aa5e3565a.en.html> (pristupljeno 1.8.2020.)

⁵⁶ Milatovic, J., M., Szczurek, Bulgaria Diagnostic 2019., str. 13., <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/bulgaria-country-diagnostic.pdf> , (pristupljeno 1.8.2020.)

također postoje i negativna očekivanja u gospodarstvu i društvenom životu. Može se javiti negativni učinak na cijene, jer praksa EU pokazuje da, uvođenjem eura, cijene roba rastu. Nadalje, također može doći do većih stopa inflacije.

Kad je u lipnju 2018. bugarska vlada odlučila krenuti put ERM-a II, Bugarska je ispunila sve kriterije Maastrichta. Navedeni kriteriji jesu:⁵⁷

1. provedba praćenja stabilnosti bugarske nacionalne valute (leva) - ERM II. Prema ERM II, nacionalne valute mogu oscilirati u odnosu na euro za +/- 15%;
2. prosječna stopa inflacije manja od 1,5% u odnosu na tri zemlje s najvišom stopom rasta CPI indeksa potrošačkih cijena;
3. niska dugoročna kamata (prinos na godišnje državne vrijednosne papire - 10,5), koja ne prelazi za više od 2 postotna boda prinos u tri zemlje EU s najnižim kamatnim stopama;
4. proračunski deficit manji od 3% BDP-a, osim za kraća razdoblja i pod uvjetima definiranim Ugovorom iz Maastrichta;
5. državni dug niži od 60% BDP-a, osim zemalja koje vode održivu financijsku politiku i ispunjavaju sve ostale kriterije.

4.5. Mehanizam suradnje i provjere

Mehanizam suradnje i provjere (CVM) osim za Rumunjsku je uspostavljen i za Bugarsku. Mehanizam je uspostavljen nakon što je Bugarska ušla u Europsku uniju 2007. godine te se time državi olakšava nastavak reformi pravosuđa i jačanja borbe protiv korupcije i organiziranog kriminala. Takva mjera će se primjenjivati dok se ne uklone nedostaci utvrđeni u vrijeme njezina pristupanja EU. Europska komisija je 2019.

⁵⁷Bulgaria on her way to the Eurozone – current status, positive and negative impacts_ <https://china-cee.eu/2019/05/09/bulgaria-economy-briefing-bulgaria-on-her-way-to-the-eurozone-current-status-positive-and-negative-impacts/> (pristupljeno 7.9.2020.)

godine procijenila napredak Bugarske u ispunjavanju preporuka. Za Bugarsku su prepisane 17 preporuka. Preporuke se odnose na šest mjerila: ⁵⁸

1. Neovisnost pravosuđa,
2. Pravni okvir,
3. Organizirani kriminal,
4. Nastavak reforme pravosuđa,
5. Korupcija na visokoj razini,
6. Korupcija općenito, uključujući lokalnu razinu i granice.

Tijekom 2018. godine vidljiv je napredak u preporukama koje je Komisija propisala. Konsolidiran je pravni i institucionalni okvir uspostavljen u proteklih nekoliko godina, provode se reforme u vezi s borbom protiv korupcije, učinkovitije su kaznene prijave, predan je zakonodavni prijedlog kojim se propisuje automatska suspenzija sudaca u slučaju kaznene istrage protiv njih, te vlada ima obvezu da uspostavi postupke koji se odnose na odgovornost glavnog državnog odvjetnika, uključujući zaštitu neovisnosti pravosuđa u skladu s preporukama Venecijanske komisije. Za dosadašnji napredak Bugarske u okviru CVM-a, Komisija smatra da je dovoljan za ispunjenje obveza koje je Bugarska preuzela kada je postala članica EU. Bugarska i dalje treba kvalitetno raditi kako bi sve obveze iz ovog izvješća pretočila u konkretno zakonodavstvo.⁵⁹

Mehanizam pomaže Bugarskoj u napretku zemlje, posebice u gospodarstvu te je zemlja ostvarila značajan napredak u desetljeću otkako se pridružila EU, a životni standard porastao je s 34 posto prosjeka EU u 2007. na 53 posto prema zadnjim podacima, mjereno u smislu pariteta kupovne moći.

⁵⁸ Izvješće Komisije Europskom Parlamentu i Vijeću o napretku u Bugarskoj u sklopu mehanizma suradnje i provjere, 2019., [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20(2).pdf) (pristupljeno 10.8.2020.)

⁵⁹ Izvješće Komisije Europskom Parlamentu i Vijeću o napretku u Bugarskoj u sklopu mehanizma suradnje i provjere, 2019., [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20(2).pdf) (pristupljeno 10.8.2020.)

5. HRVATSKA U EUROPSKOJ UNIJI- PRILIKE I IZAZOVI

Hrvatska je postala punopravna članica Europske unije 1. srpnja 2013. godine, te je tako postala 28. članica EU-a. Samim ulaskom u Europsku uniju, Republika Hrvatska je postala partner svim ostalim članicama u daljnjem razvoju suradnje između država i prihvatila sva prava i obveze koje ima kao punopravna članica.

1990.-ih godina odnosi između EU-a i Hrvatske često su bili dovedeni u pitanje političkim kriterijima, a posebno sporovima oko suradnje s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju u Haagu. To je bio glavni razlog nepovoljnog statusa Hrvatske u pogledu pristupanja EU u drugoj polovici 1990-ih. Unatoč dugoročnim povijesnim vezama sa Srednjom Europom, prvi službeni dokument koji je bio značajan za bližu suradnju Hrvatske i EU bio je Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju koji je potpisan 2001.⁶⁰

Postankom punopravne članice EU, Hrvatska, kao i sve ostale njezine članice, sudjeluje u donošenju odluka na europskoj razini. Osim donošenja odluka, članstvo u EU Hrvatskoj donosi također i brojne druge promjene. Omogućuje joj pravo na korištenje EU fondova, gospodarstvu je otvoren pristup na europsko tržište, povećanje investicija i sl. U konačnici sve promjene znače bolje uvjete za građane, jer EU znači sigurnost i jednaka pravila za sve sudionike u Uniji. Članstvo u EU nudi razne mogućnosti i za mlađu populaciju, odnosno za učenike i studente. Postoji veća mogućnost raznovrsnijeg obrazovanja i veće mobilnosti mladih, putem korištenja programa EU, poput programa Erasmus. Iskorištavanjem prednosti takvih programa koje nudi EU, mladi mogu steći bolje obrazovanje i kasnije radno iskustvo u bolje razvijenim državama Europe, koje kasnije mogu primijeniti u Hrvatskoj, te takvim načinom Hrvatska dobiva radnu snagu sa iskustvom koje je poželjno i za sam razvoj države.⁶¹

⁶⁰ Mervar, A., Lejour, A., Verweij, G., The Economic Effects of Croatia's Accession to the EU, *Eastern European Economics*, vol. 6, no. 47, 2009., Dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/46509926_The_Economic_Effects_of_Croatia's_Accession_to_the_EU (pristupljeno 2.8.2020.)

⁶¹ Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Hrvatska 28. članica Europske unije, 2014., str. 9-11., <http://www.mvep.hr/files/file/publikacije/Hrvatska-28-clanica-Europske-unije.pdf> (pristupljeno (2.8.2020.))

Ulaskom u EU Hrvatska je ostvarila jedan od svojih glavnih vanjskopolitičkih ciljeva i formalno postala dio jedinstvenog europskog tržišta.

Najveći učinak članstva u EU može se vidjeti u gospodarstvu jer uklanjanje administrativnih i nekarinskih barijera dovelo je do manjih troškova poslovanja, ali s druge strane nacionalno gospodarstvo suočeno je s jačom konkurencijom drugih zemalja članica. Tijekom tih sedam godina članstva, povećao se izvoz, ponajviše izvoz u ostale članice EU-a, ali i također uvoz.

Hrvatska je 1. srpnja 2020. godine obilježila sedmu godinu članstva u Europskoj uniji. Tijekom tih sedam godina naišla je na pozitivne učinke te na izazove EU. U daljnjem tekstu će se detaljnije objasniti navedeni učinci u odabranim segmentima.

Nakon što je 1. srpnja 2013. postala 28. država članica EU-a, hrvatsko se gospodarstvo uspjelo vratiti u rast tek u 2015. godini, od 2008. godine zemlja je doživjela šest uzastopnih godina gospodarske recesije, pri čemu je BDP pao za 12%. Gospodarstvo se ubrzalo na 2,9% u 2019. - s 2,7% godinu dana prije - uglavnom vođeno domaćom potražnjom i javnim ulaganjima potpomognutim EU fondovima. Rast plaća i niska inflacija, zajedno s rastom investicija, nastavit će podržavati gospodarstvo. Poljoprivredni sektor predstavlja samo 2,9% BDP-a zemlje i zapošljava 7% radne snage. Hrvatska ima 1,3 milijuna hektara poljoprivrednog zemljišta i gotovo 2,2 milijuna hektara šuma. Zemlja je dovoljna za proizvodnju pšenice, kukuruza, šećerne repe, voća, vina i maslinovog ulja; međutim, uvoz poljoprivrednih proizvoda je u porastu posljednjih godina. Veličina farmi je obično mala (u većini slučajeva manja od 3 hektara). Sekundarni sektor doprinosi 20,4% BDP-a i zapošljava 26% aktivnog stanovništva. Hrvatska industrija koncentrirana je u konkurentnim djelatnostima: tekstilna, drvna, čelična, aluminijska i prehrambena industrija. S više od trećine teritorija prekrivenim šumama, drvna industrija jedan je od temeljnih sektora gospodarstva. Zemlja ima ograničene mineralne sirovine. Uslužni sektor predstavlja 59% BDP-a države, zapošljavajući 67% radne snage. Osobito je sektor turizma u punom procvatu: u 2018. godini ostvario je procijenjenih 17% BDP-a s rekordnom cifrom od 19,4 milijuna posjetitelja. Turistički bum u narednim godinama trebao bi biti ojačan razvojem dodatne moderne infrastrukture za primanje stranih posjetitelja.⁶²

⁶² Nordea, The economic context of Croatia, https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/croatia/economical-context?vider_sticky=oui (pristupljeno 2.8.2020.)

Tablica 8. Pokazatelji gospodarskog razvoja Hrvatske 2013., 2015. i 2019. godine

	2013.	2015.	2019.
BDP
(milijarde
dolara)	58,06	49,53	62,7
BDP p.c. (u
dolarima)	13 642	11 782	15 676
Realni rast
BDP-a (%)	-0,1	2,4	2,9
Inflacija (%)	-0,2	-0,5	0,8
FDI (milijuna
dolara)	872,2	35,1	1 469,6
Uvoz
(milijarde
dolara)	19,6	22,8	29,03
Izvoz
(milijarde
dolara)	11,38	13,76	17,7
Javni dug (%
BDP-a)	113,1	108,0	75,7

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/statistika/glavni-makroekonomski-indikatori>
(6.9.2020.)

5.1. Vanjska trgovina Hrvatske s Europskom unijom

Članstvom u Europskoj uniji Hrvatska je postala sudionikom Zajedničke trgovinske politike EU-a te je postala dijelom zajedničkog tržišta. Tržište EU-a proizvodi petinu svjetskog BDP-a, te je najveći svjetski izvoznik i uvoznik roba i usluga. Tako je 1. srpnja 2013. počelo razdoblje dinamičnog rasta robnog izvoza, posebno kada se govori o izvozu na EU tržište. Za Hrvatsku, kao malu zemlju, je vanjskotrgovinska razmjena vrlo važna, koja utječe na njezin gospodarski rast i razvoj.

Vanjskotrgovinska politika Hrvatske određena je najviše članstvom u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) čija je članica postala 30. studenog 2000. godine nakon okončanja bilateralnih pregovora s 19 članica o carinskim stopama za pristup robe i o uvjetima za pružanje usluga na hrvatskom tržištu te članstvom Europskoj uniji. Kao što je prije navedeno, ulaskom u EU Hrvatska se obvezala na primjenu Zajedničke trgovinske politike, te su svi hrvatski zakoni i provedbeni propisi u trgovinskoj politici prestali biti na snazi danom stupanja u članstvo EU. Ujedno je postala dijelom jedinstvenog zajedničkog tržišta EU-a u kojem nema carinskih i necarinskih prepreka, gdje su smanjeni prekogranični troškovi poslovanja, gdje se povećala konkurencija te je hrvatskim gospodarstvenicima omogućen slobodan pristup tržištu svih članica EU, kao i tržištu ostalih država s kojima EU ima sklopljene trgovinske sporazume. Hrvatska je preuzela i zakonodavnu regulativu iz dijela trgovinskih mehanizama koja obuhvaća trgovinske zaštitne mehanizme i trgovinske prepreke prema trećim zemljama danom pristupanja Uniji, te se također primjenjuje zajednička carinska tarifa i sva ostala pravila uvoza.⁶³

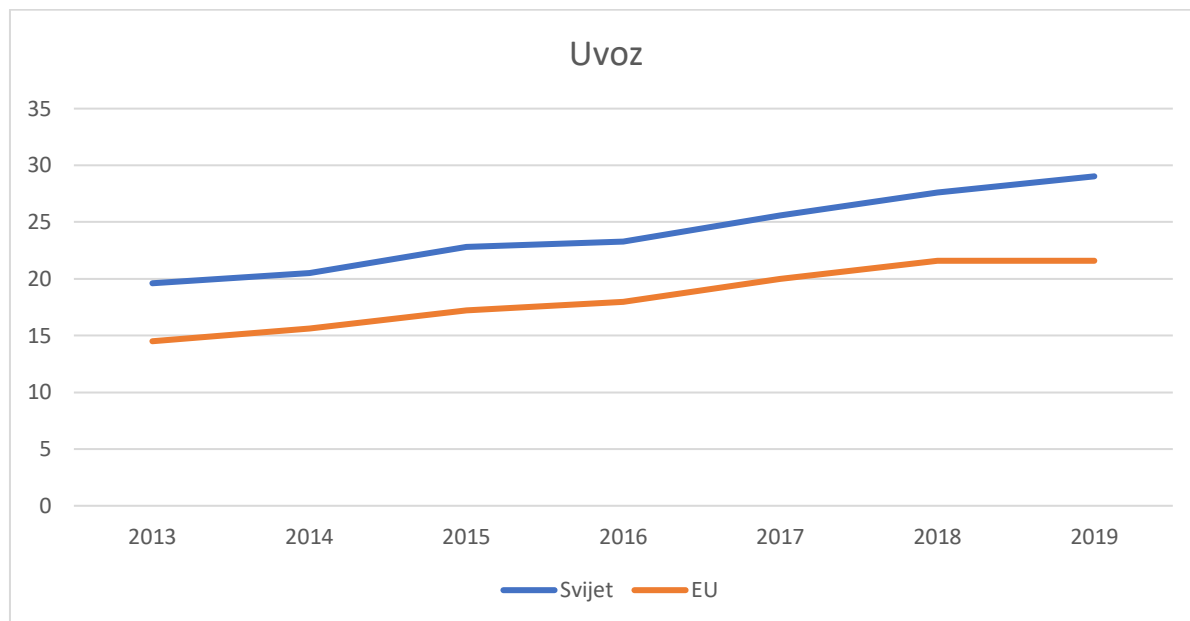
Ukupan izvoz Republike Hrvatske u 2019. iznosio je 17,6 milijardi dolara, odnosno 12,1 milijardi dolara sa EU. U odnosu na 2018. ukupan izvoz se povećao za 5%. Istodobno je ukupan uvoz iznosio 29,03 milijardi dolara, te sa EU 23,3 milijarde dolara. U usporedbi sa 2018. godinom ukupan uvoz se povećao za 5%. U zemlje EU-a odlazi 68 % hrvatskog izvoza.⁶⁴

⁶³ Turčić, Z., Hrvatsko gospodarstvo u vanjskotrgovinskoj razmjeni, 2015., str 167-169

Dostupno na: [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/090109%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/090109%20(2).pdf) (pristupljeno 25.7.2020.)

⁶⁴ Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-02_01_2020.htm (pristupljeno 25.7.2020.)

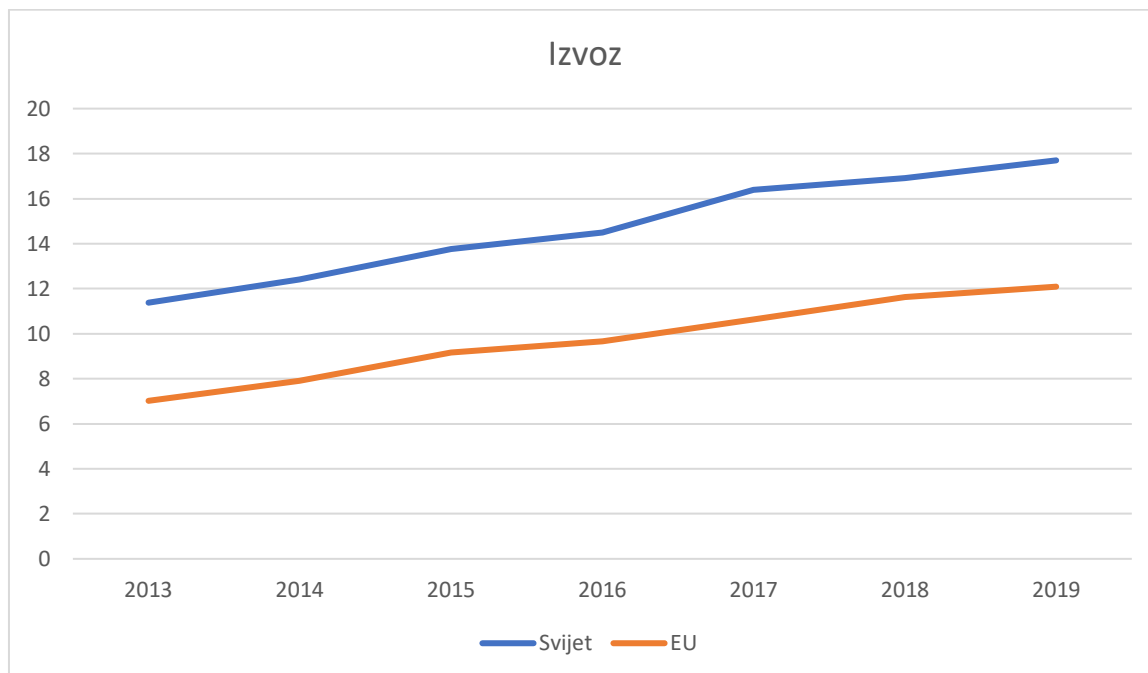
Grafikon 20. Robni uvoz Hrvatske u razdoblju od 2013. – 2019. u milijardama dolara

Izvor: obrada autora prema Državnom zavodu za statistiku 2013.-2019., dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2015/04-02-02_01_2015.htm (2.8.2020)

Grafikon prikazuje ukupan hrvatski uvoz u usporedbi sa uvozom iz EU-a od 2013. do 2019. godine. Može se primijetiti povećanje kroz sve godine. Hrvatska je u 2013. godini ostvarila ukupan uvoz od 19,61 milijardi dolara. 2014. godine, koja je bila prva cijela godina od kada je Hrvatska ušla u EU, uvoz je iznosio 20,49 milijardi dolara. Svake godine se povećavao uvoz da bi prema zadnjim podacima iz 2019. godine uvoz iznosio 29,03 milijardi dolara. Nadalje, sa EU ostvaruje većinski uvoz. Uvoz je 2013. g. iznosio 14,50 milijardi dolara, 2014.g. 15,64 mlrd. dolara, 2015.g. 17,21 mlrd. dolara, 2016.g. 17,98 mlrd. dolara, 2017g. 19,89 mlrd. dolara te 2018. i 2019. g. uvoz je iznosio 21,59 mlrd. dolara.

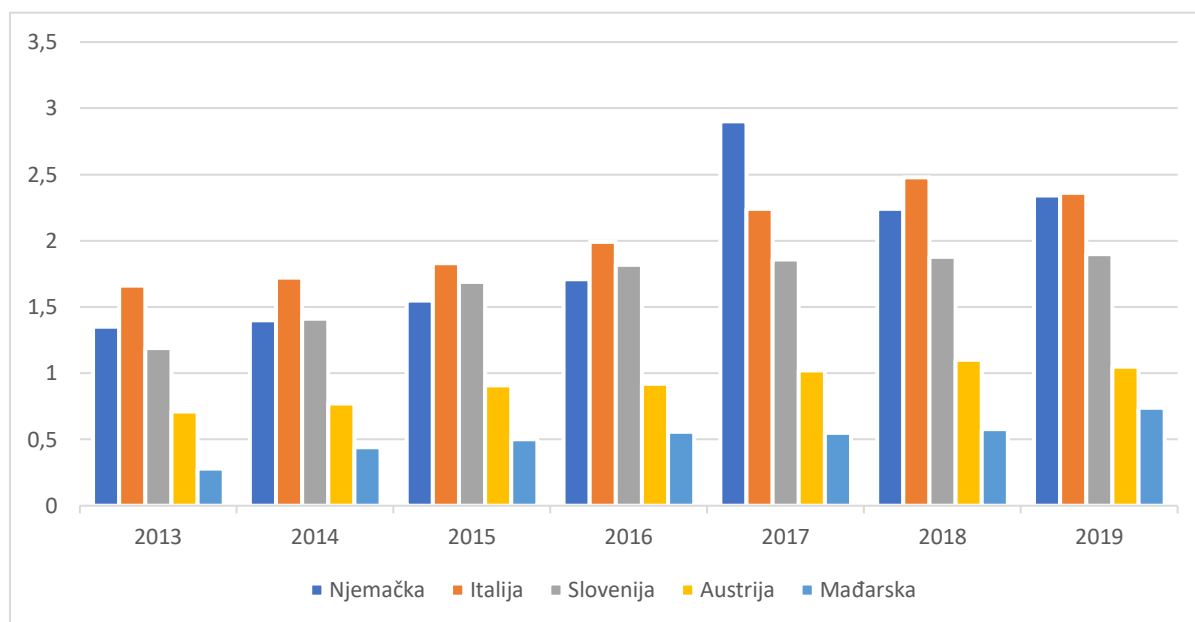
Grafikon 21. Robni izvoz Hrvatske u razdoblju od 2013.-2019. godine u milijardama dolara

Izvor: obrada autorice prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku od 2013.-2019. dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-02_01_2020.htm (2.8.2020)

Grafikon 21. prikazuje ukupan Hrvatski izvoz u usporedbi sa EU od 2013. do 2019.godine. Može se primijetiti povećanje kroz sve godine. Hrvatska je u 2013. godini ostvarila ukupan izvoz od 11,38 milijardi dolara. 2013. godine je izvoz sa EU iznosio 7,02 mlrd. dolara, 2014.g. 7,92 mlrd. dolara, 2015.g. 9,17 mlrd. dolara, 2016. g. 9,66 mlrd. dolara, 2017.g 10,64 mlrd. dolara, 2018.g. 11,63 mlrd. dolara te 2019. je iznosio 12,09 mlrd. dolara. Može se primijetiti rast izvoza iz godine u godinu, odnosno od ulaska u EU smo ostvarili ukupan izvoz od 68,13 milijarde dolara sa državama EU.

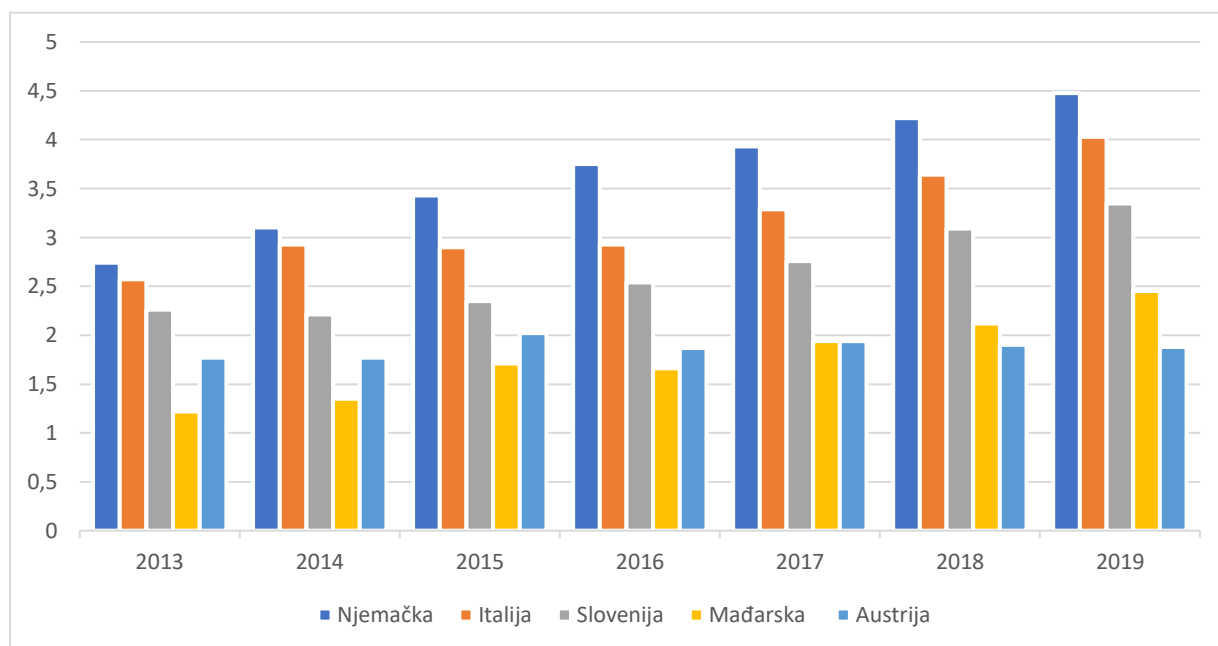
Grafikon 22. Izvoz Hrvatske u ostale članice EU-a od 2013. do 2019. godine u milijardama dolara

Izvor: obrada autorice prema Državom zavodu za statistiku 2013.-2019.godina , dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (2.8.2020.)

Grafikon 22. prikazuje najvažnije Hrvatske partnere gledajući izvoz. Među glavnim zemljama partnerima u izvozu spadaju Njemačka, Italija, Slovenija, Austrija te Mađarska. Italija je najveće izvozno tržište sa 14 % od ukupnog izvoza, za Hrvatsku u svim navedenim godinama, odnosno od ulaska Hrvatske u EU 2013.godine. Izvoz u Italiju je 2013. iznosio 1,66 mlrd. dolara, te se do 2019. godine povećavao i tada je iznosio 2,36 mlrd. dolara, u tih se šest godina zabilježio porast od 33 %. Drugo najveće hrvatsko izvozno tržište dijele Njemačka i Slovenija. Odnosno Njemačka premašuje Sloveniju u 2013., 2017., 2018. i 2019. godini. Nadalje, treće najveće izvozno tržište Hrvatske je Austrija, i nakon nje Mađarska.

Grafikon 23. Uvoz Hrvatske iz ostalih članica EU-a od 2013. do 2019. u milijardama dolara.

Izvor : obrada autorice prema Državnom zavodu za statistiku 2013.-2019. dostupno na: <https://www.dzs.hr/> (2.8.2020)

Na Grafikonu 23 je prikazan uvoz Hrvatske iz ostalih članica EU-a od 2013. do 2019. godine. Najvažniji vanjskotrgovinski partneri gledajući uvoz jesu Njemačka, Italija, Mađarska, Austrija te Slovenija. Glavni uvoznik Hrvatske je Njemačka. Ona je ostvarila uvoz od 2,74 mlrd. dolara 2013. godine. Do 2019. godine se povećavao uvoz, i tada je dosegao čak 4,48 mlrd. dolara. To je povećanje u šest godina od 39%. Italija je drugi partner po važnosti iz kojeg Hrvatska najviše uvozi, te bilježi konstantan rast, izuzetak je 2015. godina gdje je u odnosu na prethodnu godinu, uvoz pao za 0,8%. Nadalje, Mađarska, Austrija i Slovenija su također glavni uvozni partneri. Uvoz iz Slovenije bilježi konstantan rast od 2013. do 2019. godine. Te Austrija i Mađarska imaju u pojedinim godinama pad u odnosu na prethodnu.

5.2. Izravna inozemna ulaganja Europske unije u Hrvatsku

Republika Hrvatska postala je zanimljiva sa značajnijim priljevima Izravnih inozemnih investicijama potkraj prošlog stoljeća, kada su počeli pritjecati veći iznosi FDI-a, te od 1993. se počinje bilježiti statistika FDI- a u Hrvatskoj. Takvi priljevi bili su potaknuti

velikim valom privatizacije državnih tvrtki. Da bi nastavila biti zanimljiva inozemnim ulagačima, vlada je kao cilj postavila stvaranje dinamične ekonomije s ubrzanim procesom privatizacije i liberalizacije investicijskog režima te kako bi se naglasila potreba za stvaranjem povoljnog okruženja za strane investitore Hrvatska je također svoj zakonski okvir prilagodila zahtjevima Europske unije.⁶⁵

Od 1993. godine do 2019. godine u Hrvatsku je investirano 31,8 milijarde EUR izravnih stranih ulaganja.

Tablica 9. Izravna inozemna ulaganja (FDI) u milijunima dolara

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Ukupno
<i>FDI u Hrvatskoj</i>	872,2	2 743,3	35,1	439,6	546,9	1 236,6	1 469,8	7 343,5

Izvor: obrada autorice prema podacima HNB-a , dostupno na: <https://www.hnb.hr/> (3.8.2020.)

U Tablici 9 je prikazan priljev Izravnih inozemnih investicija od 2013. do 2019. godine, odnosno prikazano je kretanje FDI-a od ulaska u EU. Godinu dana nakon ulaska u EU- u je zabilježen najveći priljev FDI-a od više od 2 milijardi dolara. Najmanji priljev je bio od 30 milijuna eura 2015. godine. Posljednji podaci prikazuju da su zadnji priljevi 2019. godine bili 1,4 milijarde dolara, što je za 19% više nego 2018. Nakon ulaska u EU se FDI- nisu značajno povećali, no može se vidjeti porast od 60% gledajući razliku iz 2013. te 2019.godine te također imaju velik značaj za gospodarstvo. Prema podacima iz HNB-a najveći zabilježeni priljevi su bili 2008. godine od čak 4,4 milijardi dolara.

Među najvećim inozemnim investitorima u RH mogu se istaknuti Austrija, Nizozemska, Njemačka, Italija, Luksemburg, Mađarska, Slovenija, Velika Britanija, Francuska i Švedska.

⁶⁵ Marić, K., J., Matic Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i usporedba s odabranim nerazvijenim zemljama ,2018., Dostupno na: [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/zbornik_3_12%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/zbornik_3_12%20(1).pdf) (pristupljeno 2.8.2020.)

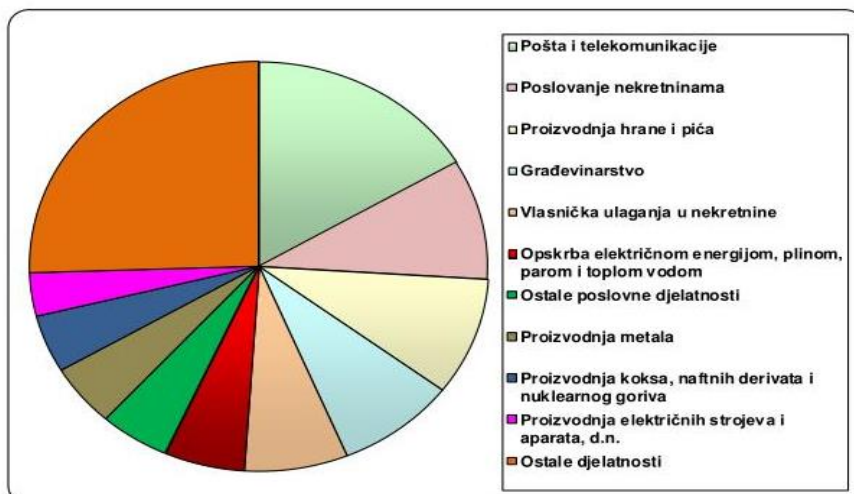
Tablica 10. FDI u Hrvatsku prema državama EU u razdoblju od 2013.-2019. godine u milijunima eura

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	Ukupno
Austrija	102,7	-214,4	-861,4	-	397,9	329,1	257,0	1 320,2
				1.331,2				
Nizozemska	202,7	2.419,5	-64,8	-850,8	-	17,7	63,1	733,8
					1.053,4			
Njemačka	142,5	-809,2	187,4	161,3	224,3	181,7	135,0	223,1
Italija	36,4	15,4	7,1	1.909,3	50,8	-35,0	-34,7	1 949,4
Luksemburg	35,1	22,8	287,8	271,9	441,2	88,4	286,5	1 433,7
Mađarska	-169,6	-89,9	-109,0	51,2	534,4	75,8	17,9	310,9
Slovenija	49,5	28,9	86,7	46,5	97,4	-78,9	140,8	371
Velika Britanija	41,8	25,0	578,1	42,7	52,7	-94,0	8,3	654,7
Francuska	26,3	37,4	19,4	38,2	-468,9	5,7	19,9	-322
Švedska	-43,7	-12,8	-1,8	92,1	19,6	119,7	21,3	194,3
Ukupno	423,6	1 422,8	129,6	431,3	296,1	610,2	915,2	

Izvor: HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/> (3.8.2020.)

Tablica 10. prikazuje najznačajnije hrvatske partnere kada je riječ o FDI-u. Među deset najvećih investitora spadaju Austrija, Nizozemska, Njemačka, Italija, Luksemburg, Mađarska, Slovenija, Velika Britanija, Francuska i Švedska. Najviše izravnih ulaganja - 286 milijuna eura, u 2019.godini došlo je iz Luksemburga. Slijede ulaganja iz Austrije u visini 257 milijuna eura te Slovenije i Njemačke - 140,8 odnosno 135 milijuna eura.

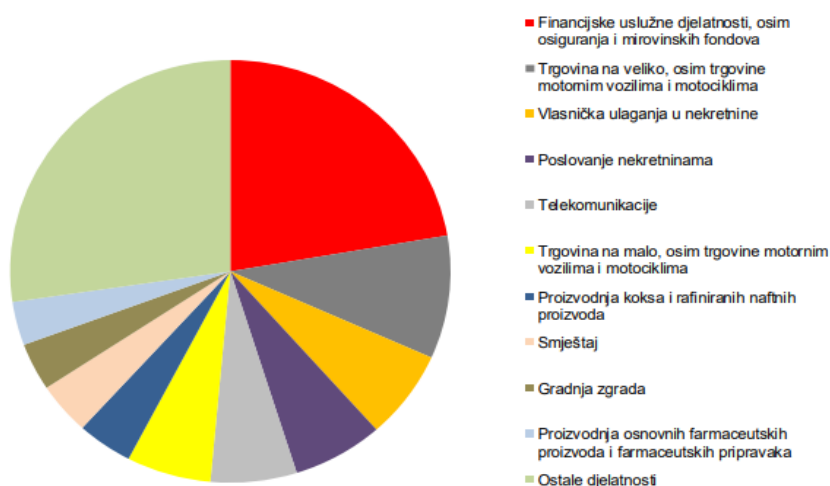
Slika 1a. FDI prema sektorima u razdoblju od 1993.- 2013. godine

Izvor: HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/sector-inozemstva/inozemna-izravna-ulaganja> (6.9.2020.)

Slika 1a prikazuje Izravna inozemna ulaganja prema sektorima od 1993. do 2013. godine. Može se vidjeti kako se najviše ulagalo u poštu i telekomunikaciju, u poslovanje nekretninama te u proizvodnju hrane i pića. Najmanje je ulaganja odlazilo u proizvodnju koksa, naftnih derivata i nuklearnog goriva te u proizvodnju električnih strojeva i aparata.

Slika 1b. FDI prema sektorima u razdoblju od 1993.–2019. godine

Izvor: HNB, dostupno na: <https://www.hnb.hr/documents/20182/120514/ap-rp-spf-pdf-h-spf.pdf/a705fc44-3068-4020-9bb7-b4429eb945f4> (6.9.2020.)

Slika 1b. prikazuje Izravna inozemna ulaganja prema sektorima od 1993. do 2019. godine. Može se vidjeti kako se najviše ulaže u financijske uslužne djelatnosti, zatim u trgovinu na veliko i telekomunikacije.

Prema podacima Hrvatske narodne banke iz 2019.godine najviše se ulagalo u financijske usluge (29,9%), trgovinu na veliko (8,6%), nekretnine (6,7%) i u telekomunikacije (6%).⁶⁶

Hrvatska inozemnim ulagačima nudi razne prilike za rast i razvoj poslovanja, te postoje razne prednosti Hrvatske i razloga zašto je Hrvatska pogodna zemlja za ulaganje:

- Povoljan geostrateški položaj,
- Inovativna, učinkovita i višejezična radna snaga,
- Stimulativno poslovno okruženje,
- Troškovna konkurentnost,
- Napredna ICT infrastruktura i moderna prometna infrastruktura,
- Pristup tržištu s više od 650 milijuna potrošača,
- Pristupanje Europskoj Uniji,
- Kvaliteta života,
- Sigurnost.

Hrvatska vlada prepoznaje važnost privlačenja izravnih stranih investicija za gospodarski razvoj zemlje. Zbog toga aktivno provodi politiku povećanja konkurentnosti hrvatskog gospodarstva sa velikim naglaskom na poboljšanje investicijske klime. Investicije u javnom i privatnom sektoru, uz korištenje sredstava iz EU fondova važni su za oporavak hrvatskoga gospodarstva. Pokretanjem novog investicijskoga ciklusa, očekuje preokret negativnih trendova, te djeluje na stvaranju pozitivne ulagačke klime, poboljšanje likvidnosti u gospodarstvu, jačanju konkurentnosti i povratku poslovnog optimizma u zemlju. Također da bi potaknula što više investicija, u zadnjih nekoliko godina učinila mnogo na uklanjanju prepreka pri realizaciji investicijskih projekata i to najviše izmjenama zakonodavnog i

⁶⁶ Hrvatska narodna banka, <https://www.hnb.hr/statistika/statisticki-podaci/sektor-inozemstva/inozemna-izravna-ulaganja> (6.9.2020.)

institucionalnog okvira za ulaganja, a s ciljem pojednostavljenja i ubrzanja administrativnih postupaka vezanih uz investicije.⁶⁷

5.3. Korištenje Europskih strukturnih i investicijskih fondova u Hrvatskoj

„Ulaskom u punopravno članstvo Europske unije, Republika Hrvatska postala je korisnica sredstava iz europskih fondova. U financijskom razdoblju 2014.-2020. RH je iz Europskih strukturnih i investicijskih (ESI) fondova na raspolaganju ukupno 10,676 milijardi eura. Od tog iznosa 8,397 milijardi eura predviđeno je za ciljeve kohezijske politike, 2,026 milijarde eura za poljoprivredu i ruralni razvoj te 253 milijuna eura za razvoj ribarstva.“ Za korištenje ESI fondova ključan je strateški okvir 2014.-2020. koji čine Kohezijska politika, Strategija Europa 2020 i određene sektorske javne politike te se novac usmjerava na postizanje ciljeva identificiranih unutar određenog strateškog okvira. Oni sadržavaju ciljeve i smjernice za razvoj Europske unije. Republika Hrvatska je donijela četiri Operativna programa – OP ruralnog razvoja, OP konkurentnost i kohezija, OP učinkoviti ljudski potencijali i OP za pomorstvo i ribarstvo, u kojima se detaljnije razrađuje i objašnjavaju aktivnosti za učinkovitiju provedbu i korištenje ESI fondova. Aktivnosti unutar pojedinog operativnog programa financiraju se iz odgovarajućeg ESI fonda.⁶⁸

⁶⁷ Ministarstvo gospodarstva i održivog rasta, Zašto investirati u Hrvatsku?, <https://www.mingo.hr/page/kategorija/investicije> (pristupljeno 3.8.2020.)

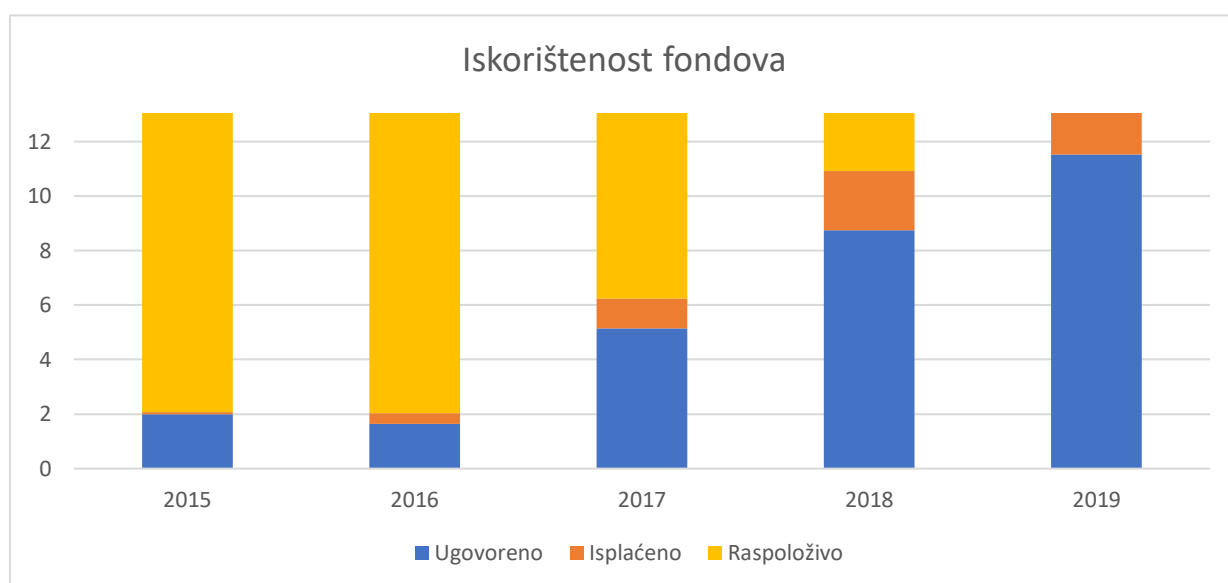
⁶⁸ Europski strukturni i investicijski fondovi, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> (pristupljeno 3.8.2020.)

Tablica 11. Dostupna sredstva iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI) za RH u razdoblju 2014.-2020. u milijunima eura

ESI FOND	MILIJUNIMA EURA
Europski fond za regionalni razvoj (EFRR)	4.321,4
Kohezijski fond	2.559,5
Europski socijalni fond (ESF)	1.516,0
Europski poljoprivredni fond za ruralni razvoj (EPFRR)	2.026,2
Europski fond za pomorstvo i ribarstvo (EFPR)	252, 6
Ukupno	10.675,9

Izvor: Europski strukturni i investicijski fondovi; dostupno na: <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/esi-fondovi-2014-2020/> (3.8.2020)

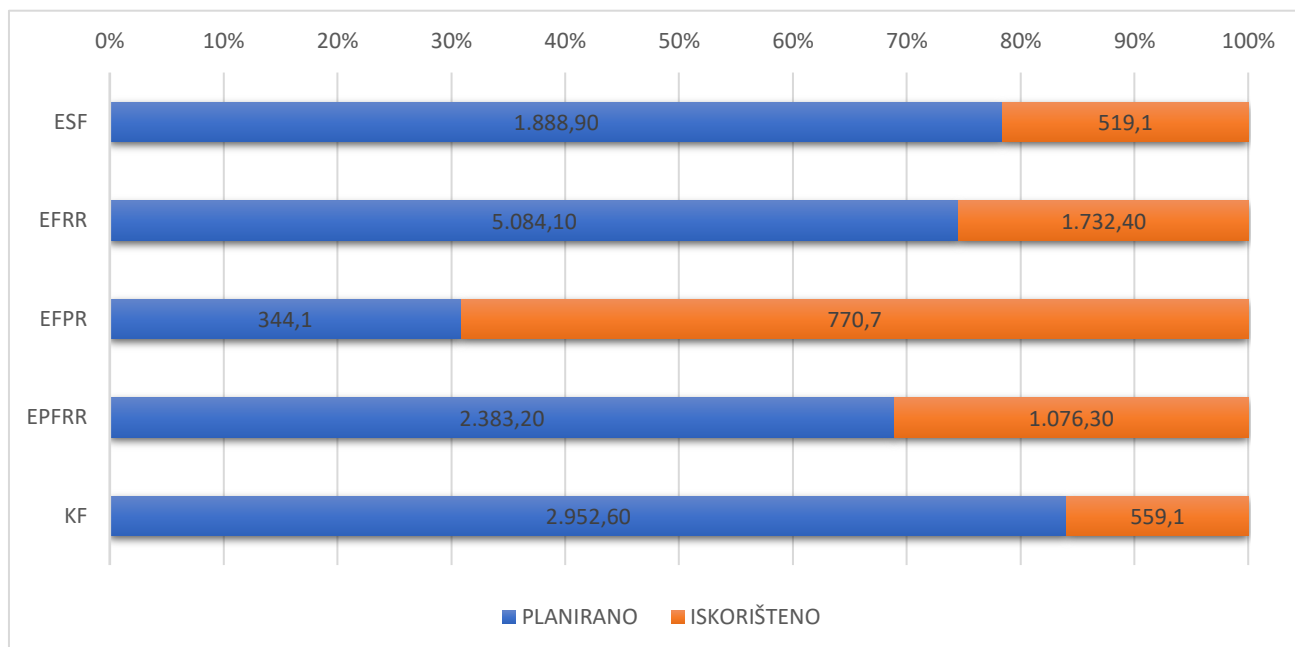
Grafikon 24. Iskorištenost fondova u Hrvatskoj u milijardama eura od 2015. do 2019. godine

Izvor: European structural and investment funds dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR> (3.8.2020)

Na Grafikonu 24 je prikazan odnos između raspoloživih i isplaćenih sredstava iz ESI fondova u RH. Može se vidjeti rast iz godine u godinu. Na početku razdoblja 2015. iskorištenost je bila vrlo mala sa 80,6 milijuna eura naspram planiranih 12,6 milijardi eura. Te u 2019. godini je došlo do porasta gdje je iskorišteno 3,9 milijardi eura. Razlog toga može biti sporo prilagođavanje te nespremnost za kriterije za korištenje EU fondova.

Grafikon 25. Odnos planiranih i iskorištenih sredstava iz ESI fondova u milijunima eura

Izvor: European structural and investment funds dostupno na: <https://cohesiondata.ec.europa.eu/countries/HR> (3.8.2020)

Grafikon 25 prikazuje provedbu ESI fondova RH. Možemo vidjeti kako je iskorištenost vrlo mala. Najviše je potrošeno iz Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj i to 45%. Najmanje je iskorišteno iz Kohezijskog fonda, samo 19% od planiranih sredstva.

Zahvaljujući fondovima Europske unije osigurava se financiranje raznovrsnih projekata koji su najviše usmjereni na poboljšavanje kvalitete života te za regionalni razvoj Hrvatske. Stvorene su brojne poslovne prilike tvrtkama i samim građanima upravo zbog tih sredstva. Sredstva su uložena u znanstvena istraživanja, tehnološki razvoj i inovacije, obnovljena je kulturna baština i očuvana prirodna, nadalje izgrađena je nova

prometna infrastruktura te izgrađeni studentski domovi i domovi zdravlja i bolnice. Može se reći kako Europski fondovi mijenjaju lice i naličje Hrvatske. Zdravstveni sustav čine efikasnijim, obrazovni sustav kvalitetnijim, prometni sustav sigurnijim, čuvaju kulturnu i prirodnu baštinu, doprinose konkurentnosti gospodarstva i omogućuju nova radna mjesta za hrvatske građane.⁶⁹

5.4. Uvođenje eura u Republici Hrvatskoj

Cilj uvođenja zajedničke valute- eura je bio povezivanje država članica te iskoristiti sve prednosti koje nudi jedinstveno tržište. Euro je trenutno zajednička valuta 19 država, a uveden je 1.siječnja 1999.godine. Države europodručja jesu: Austrija, Belgija, Finska, Francuska, Irska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Španjolska, Grčka, Slovenija, Malta, Cipar, Slovačka, Estonija, Latvija i Litva.

Euro je svjetska valuta koja pruža državama članicama europodručja zaštitu u razdobljima ekonomskih i financijskih kriza, te ujedno preuzimaju ulogu sigurnosti za investitore i u pravilu ne gube na vrijednosti. Međutim, i da se vrijednost eura značajno smanji, državama članicama europodručja to ne bi uvelike naštetilo iz razloga što su one primarno usmjerene na međusobnu trgovinu, pa rast cijena uvoznih proizvoda uzrokovan deprecijacijom eura ne može imati velik utjecaj na cijene i dohodak građana.⁷⁰

Uvođenje eura ovisi o sposobnosti države članice da zadovolji propisane kriterije, političkoj volji ali također i o podršci država članica europodručja koja je posebice važna na samom početku procesa, pri ulasku u tečajni mehanizam ERM II. Ugovorom o funkcioniranju Europske unije su definirani uvjeti koje država članica EU-a mora ispuniti za uvođenje eura. Kako bi uvela euro svaka država mora imati dokaz kako je dosegla visok stupanj nominalne i pravne konvergencije. „Ocjena dosegnute nominalne konvergencije ovisi o ostvarenoj stabilnosti cijena i stabilnosti deviznog tečaja u odnosu na euro, održivosti javnih financija te konvergenciji dugoročnih

⁶⁹ Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, <https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi-mijenjaju-hrvatsku/4212> (pristupljeno 3.8.2020.)

⁷⁰ Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka, Euro u Hrvatskoj, zašto, kada, kako, koristi, troškovi, <https://vlada.gov.hr/UserDocImages/Vijesti/2017/10%20listopad/30%20listopada/Bros%CC%8CuraEuro%20u%20Hrvatskoj.pdf> (pristupljeno 4.8.2020.)

kamatnih stopa. Pravna konvergencija vrednuje se prema tome je li država uskladila zakonodavni okvir koji regulira djelovanje središnje banke.“ Ostvareni napredak ocjenjuju Europska komisija i Europska središnja banka najmanje jednom u dvije godine ili na zahtjev države članice s odstupanjem.⁷¹

Shema 1. Uvođenje eura

Izvor: obrada autorice HNB-u, <https://euro.hnb.hr/-/ocjena-koristi-i-troskova-uvo-enja-eura-u-hrvatskoj> (4.8.2020.)

Hrvatska je pristupanjem u Europsku uniju 1.siječnja 2013. godine preuzela obvezu usvajanja eura kao službene valute te postala članom eurozone. Reformske politike koje pridonose ispunjavanju uvjeta za uvođenje eura u Hrvatskoj potrebno je provoditi bez obzira na cilj uvođenja eura jer one služe jačanju hrvatskog gospodarstva i dobrobiti svih građana. Može se reći kako je 2016. godina bila odlučujuća od samog ulaska u EU- u 2013. godine jer je tada ispunila sve kriterije za uvođenje eura, osim članstva u tečajnom mehanizmu ERM 2. Tada je proračunski manjak bio u dozvoljenim okvirima, ispod 3% BDP-a, te također se javni dug smanjio, te su time bili ispunjeni svi potrebni kriteriji. 10. srpnja 2020. godine je ušla u ERM 2 što je bio ključni korak koji Hrvatska morala napraviti prema uvođenju nove valute, te mora provesti najmanje dvije godine bez većih promjena deviznog tečaja nacionalne valute prema euru.⁷²

⁷¹ Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, 2018., str 47. <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, (pristupljeno 4.8.2020.)

⁷²Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka, Euro u Hrvatskoj, zašto, kada, kako, koristi, troškovi, str. 17., <https://vlada.gov.hr/UserDocImages//Vijesti/2017/10%20listopad/30%20listopada//Bros%CC%8CuraEuro%20u%20Hrvatskoj.pdf> (pristupljeno 4.8.2020.)

Hrvatska je Vlada Nacionalnu strategiju za uvođenje eura usvojila u svibnju 2018., a u srpnju 2019. godine dobivena je službena potvrda od strane tzv. Euroskupine. Službenim slanjem pisma namjere za ulazak u ERM 2, te pripadajućeg Akcijskog plana, Hrvatska je preuzela obvezu potpune provedbe preuzetih reformskih mjera koje su preduvjet sudjelovanje u mehanizmu ERM 2, te za samo uvođenje eura. Akcijski plan obuhvaća 19 mjera te su u tom okviru ispunjene određene aktivnosti poput donošenja/ izmjena 12 zakona, 6 pravilnika, objavljena su 3 natječaja za prodaju udjela i dionica, usvojena su 2 i proveden je akcijski plan Ministarstva gospodarstva.⁷³

Tablica 12. Ispunjavanje kriterija za uvođenje eura u Hrvatskoj

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Stabilnost cijena	✘	✘	✓	✓	✘	✘	✓	✓	✓
Dugoročne kamatne stope	✓	✘	✓	✓	✘	✓	✓	✓	✓
Stabilnost tečaja	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Proračunski manjak		✘	✘	✘	✘	✘	✘	✘	✓
Javni dug	✓	✓	✓	✘	✘	✘	✘	✘	✓

Izvor: Hrvatska narodna banka, Euro u Hrvatskoj, zašto, kada, kako, koristi, troškovi: dostupno na:

https://vlada.gov.hr/UserDocsImages/Vijesti/2017/10%20listopad/30%20listopada/Bros%CC%8Cura_Euro%20u%20Hrvatskoj.pdf (5.8.2020.)

Od 10.srpnja 2020.godine Hrvatska je sudionik europskog tečajnog mehanizma ERM 2, te je uspješno provela mjere o ulasku u navedeni mehanizam na koje je bila obvezana pismom namjere u ulasku iz srpnja 2019.godine. Navedene mjere jesu jačanje supervizije bankovnog sustava, jačanje okvira za provođenje

⁷³ Središnji državni portal , Ispunjene i provedene sve mjere iz Akcijskog plana za ulazak u ERM II, <https://vlada.gov.hr/vijesti/ispunjene-i-provedene-sve-mjere-iz-akcijskog-plana-za-ulazak-u-erm-ii/29433> (pristupljeno 5.8.2020.)

makroprudencijalne politike, jačanje okvira za sprječavanje pranja novca, unaprjeđenje sustava prikupljanja, obrade i objave statističkih podataka, poboljšanje upravljanja u javnom sektoru te smanjenje administrativnoga i financijskog opterećenja za gospodarstvo.

Europska je središnja banka (ESB) donijela odluku o suradnji s Hrvatskom narodnom bankom (HNB), te je tako HNB postao dio jedinstvenog nadzornog mehanizma (SSM-a) i ESB preuzima superviziju hrvatskih banaka.

Koristi uvođenja eura:⁷⁴

1. Uklanjanje valutnog rizika u gospodarstvu,
2. Smanjenje troška zaduživanja domaćih sektora,
3. Smanjenje rizika izbijanja valutne i bankovne krize,
4. Niži transakcijski troškovi,
5. Poticaj međunarodnoj razmjeni i ulaganjima,
6. Sudjelovanje u raspodjeli monetarnog prihoda Eurosustava,
7. Pristup mehanizmima financijske pomoći europodručja.

Troškovi uvođenja eura:⁷⁵

1. Gubitak samostalne monetarne politike,
2. Porast razine cijena zbog konverzije,
3. Rizik prekomjernog priljeva kapitala i akumulacije makroekonomskih neravnoteža,
4. Jednokratni troškovi konverzije,
5. Jednokratni troškovi pristupanja Hrvatske narodne banke Eurosustavu,
6. Sudjelovanje u pružanju financijske pomoći drugim državama članicama.

Protivnici uvođenja eura najčešće ističu gubitak monetarnog suvereniteta kao negativnu stranu uvođenja eura te Hrvatska u potpunosti gubi samostalnu monetarnu i tečajnu politiku. Također devizni se tečaj više ne može koristiti za povećanje

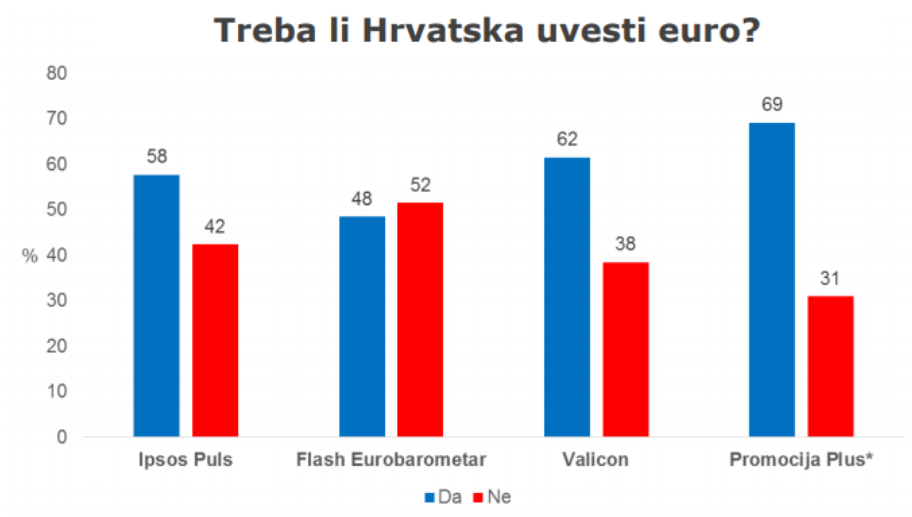
⁷⁴ HNB, Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, 2018., <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, (pristupljeno 4.8.2020.)

⁷⁵ HNB, Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, 2018., <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, (pristupljeno 4.8.2020.)

konkurentnosti gospodarstva , također postoji strah od povećanja cijena za potrošače.

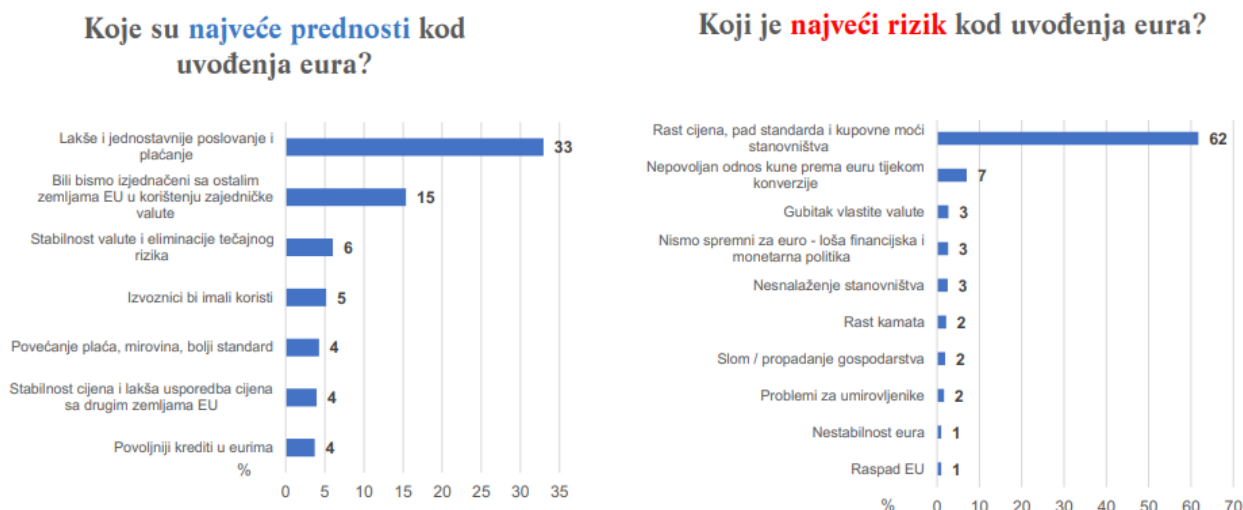
Za Hrvatsku koja se pridružila EU prije sedam godina, euro predstavlja sredstvo za stabilnost svojih ekonomskih dobitaka i stabilnosti od raspada Jugoslavije devedesetih godina, te također već mnogi u Hrvatskoj imaju štednju u eurima kako bi se pripremili na skori prelazak na novu valutu.

Slika 2. Rezultati anketa HNB-a „Trebali li Hrvatska uvesti euro?“

Izvor: HNB, Usporedba rezultata različitih anketa o uvođenju eura u Hrvatskoj, https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2600163/hn28022019_prezentacija.pdf/b9a50d53-065f-01d7-8a79-49cecdce5260?t=1551889687445 (9.9.2020.)

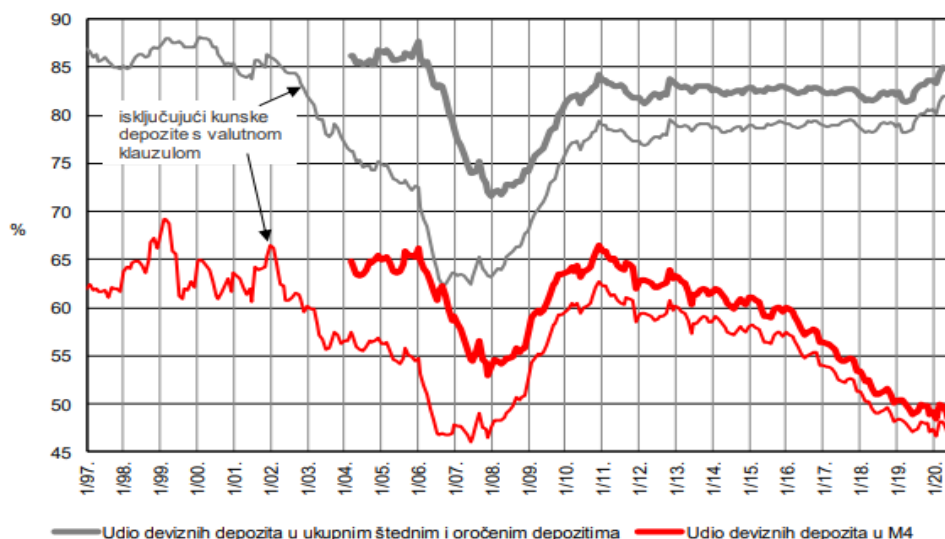
Slika 3. Istraživanje javnog mijenja u Hrvatskoj o prednostima i rizicima kod uvođenja eura

Izvor: HNB, Usporedba rezultata različitih anketa o uvođenju eura u Hrvatskoj, https://euro.hnb.hr/documents/2070751/2600163/hn28022019_prezentacija.pdf/b9a50d53-065f-01d7-8a79-49cecdce5260?t=1551889687445 (9.9.2020.)

Slike 2. i 3. prikazuju istraživanje javnog mijenja o uvođenju eura te o samim prednostima i nedostacima iz 2018. godine. Može se vidjeti kako je većina građana za uvođenje eura, no najviše ih brine rast cijena, pad standarda i kupovne moći stanovništva. Nadalje, kao nedostatke su također naveli nepovoljan odnos prema euru tijekom konverzije, gubitak vlastite valute, rast kamata i dr. Kao prednosti eura su naveli lakše i jednostavnije poslovanje i plaćanje, izjednačenje sa ostalim zemljama EU, stabilnost valute, povećanje plaća i dr.

Slika 4. Udio deviznih depozita u ukupnim štednim i oročenim depozitima

Izvor: HNB, <https://www.hnb.hr/> (8.9.2020.)

Slika 4. prikazuje udio deviznih depozita u ukupnim štednim i oročenim depozitima. Može se vidjeti kako se s godinama povećava udio deviznih depozita. Prema zadnjim podacima iz siječnja 2020. dosegao čak 85%.

„Pristupanje eurozoni važan je strateški cilj Republike Hrvatske jer se time eliminira valutni rizik koji proizlazi iz toga što su obveze svih domaćih sektora pretežno denominirane u eurima ili vezane uz euro. Naime, nakon uvođenja eura hrvatska će kućanstva, poduzeća, ali i sektor države, prihode u pravilu ostvarivati u istoj valuti u kojoj je denominiran njihov dug, pa će se na taj način isključiti mogućnost da teret otplate duga poraste zbog slabljenja tečaja domaće valute u odnosu na euro. Dakle, tek nakon ulaska RH u eurozonu europski krediti će biti u potpunosti sigurni sa stajališta valutnog rizika.“⁷⁶

⁷⁶ HNB, Kakav će biti postupak konverzije kunskih kredita u eure u trenutku pristupanja eurozoni? <https://www.hnb.hr/-/kakav-ce-bit-postupak-konverzije-kunskih-kredita-u-eure-u-trenutku-pristupanja-eurozoni-> (pristupljeno 9.9.2020.)

ZAKLJUČAK

U diplomskom radu su opisani učinci članstva za najmlađe članice Europske unije, za Rumunjsku, Bugarsku i Hrvatsku koje su postale dio jedinstvenog tržišta 1.siječnja 2007. godine, odnosno Hrvatska 1.srpnja 2013. godine.

Bugarska i Rumunjska su najsiromašnije države EU te one imaju još mnogo posla kako bi popravile svoj položaj, odnosno kako bi se mogle rangirati među ostalim razvijenijim europskim državama. No, može se reći kako su u trinaest godina članstva ostvarile brojne pogodnosti. Europska unija je za sve tri države najvažniji trgovinski partner. Od kada su postale dio Unije povećavao im se izvoz, najviše u zemlje EU te također i uvoz iz EU. Rumunjska ima brojne pogodnosti kako bi privukla što više ulaganja. Takve prednosti su veliko domaće tržište, niski troškovi radne snage te ima jednu od nižih poreznih stopa u EU. Međutim, kod Rumunjske se javlja velik problem poput korupcije, zakonodavne nestabilnosti i slično, te zbog takvih problema postoji Mehanizam suradnje i provjere. Za Rumunjsku i Bugarsku je Europska komisija uspostavila Mehanizam suradnje i provjere koji im pomaže kako bi što prije i efikasnije uklonile nedostatke koje je Komisija uvidjela te kako bi ispunile obveze EU. Bugarska je bila tijekom protekle godine nešto bolja u ispunjavanju preporuka od Rumunjske, no Komisija nije još odlučila zaključiti navedeni mehanizam za obje države. Prednost koju pruža EU su također i fondovi, koji nažalost nisu u velikoj mjeri adekvatno iskorišteni. Može se zaključiti kako je i Hrvatska država koja ima pogodnosti za ulaganja kao što je povoljan geostrateški položaj, sigurnosti, dobre kvalitete života, moderne infrastrukture i brojne druge.

U radu je opisano i uvođenje eura za Bugarsku i Hrvatsku, te su obje ušle u mehanizam ERM 2, te nakon što provedu dvije godine u tom sustavu, uvesti će novu valutu- EURO. Ulazak u Eurozonu ima brojne prednosti kao što su jači nadzor bankarskog sektora, stabilnije kamatne stope te sama financijska stabilnost, ali isto tako nosi sa sobom određene gubitke, ponajprije gubitak mogućnosti vođenja samostalne monetarne politike.

Zaključno se može reći kako je članstvo donijelo brojne mogućnosti državama, no na njima je kako će ih iskoristiti. Poduzetnicima, te samim građanima su se otvorile brojne prilike. Lakše se može poslovati na tržištu, odnosno olakšava kupovinu te slobodno

kretanje ljudi i robe te EU čini jedno veliko jedinstveno tržište. Na kraju ipak EU poboljšava kvalitetu našeg života te se omogućuje širenje inovacija i preko granica. Europska unija je izgradila jedinstveno tržište proizvoda i usluga te je značajno napredovala od svojeg osnutka, zbog toga većina europskih zemalja želi biti dio te Zajednice.

SAŽETAK

Cilj rada je objasniti učinke ulaska u Europsku uniju za Rumunjsku, Bugarsku i Hrvatsku. U radu je analizirana vanjska trgovina promatranih zemalja, Europski i strukturni investicijski fondovi (ESI), izravna inozemna ulaganja (FDI) u navedene države, nadalje uvođenje eura u Bugarsku i Hrvatsku te Mehanizam suradnje i provjere Rumunjske i Bugarske.

Prikazani su podatci od godina kada su države postale dio jedinstvenog tržišta. Od trenutka punopravnog članstva su države ostvarile brojne prednosti, te se može zaključiti kako je ulazak u EU bila dobra odluka za navedene države, no moraju i dalje raditi kako bi napredovale i razvile se te na kraju i svrstale među razvijenije države EU.

Ključne riječi: Rumunjska, Bugarska, Hrvatska, Vanjska trgovina, ESI fondovi, FDI, euro, Mehanizam suradnje i provjere

SUMMARY

The goal of the paper is to explain the effects of joining the European Union for Romania, Bulgaria and Croatia. The paper analyzes the foreign trade of the observed countries, European and Structural Investment Funds (ESI), foreign direct investments (FDI) in the country, further, introduction of the euro in Bulgaria and Croatia and the Mechanism of Cooperation and Verification of Romania and Bulgaria.

Data on the years when countries became part of the single market are presented. From the moment of full membership in the countries, greater potential has been realized, it can conclude that the EU was a good decision for the country, but they still must to progress and develop and in the end rank among the developed EU countries.

Key words: Romania, Bulgaria, Croatia, foreign trade, ESI funds, FDI, euro, the Mechanism of Cooperation and Verification

LITERATURA

Knjige:

1. Bilušić, P., et.al., Peto proširenje Europske unije: 2004., Zagreb, Ministarstvo europskih integracija, 2004.
2. Cerovac, M., et al., Europska unija, Zagreb, MATE d.o.o., 2010.
3. Devčić, A., M. Šostar, Regionalni razvoj i fondovi Europske unije: prilike i izazovi, Požega, Veleučilište u Požegi, 2015.

Članci:

1. Dimitrova, A., „Public Opinion in Bulgaria with Regard to the EU Membership in the Context of the Economic Crisis Towards a ‘Bulgarian Exception’?“ *L'Europe en Formation*, vo. 2, no. 364, 2012., str.289.-304., Dostupno na: <https://www.cairn.info/revue-l-europe-en-formation-2012-2-page-289.htm> (pristupljeno 4.8.2020.)
2. Imeri, A., Dutta, A., Economic Effects in Bulgaria within Integration in European Union“, *Journal of Empirical Research in Accounting & Auditing*, vol. 3, no. 1., 2016., str. 10., Dostupno na <https://journal.uob.edu.bh/bitstream/handle/123456789/1814/JERAA030101.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (pristupljeno 26.6.2020.)
3. Marić, K., J. Matic, Inozemna izravna ulaganja u Republiku Hrvatsku i usporedba s odabranim nerazvijenim zemljama, 2018.,Dostupno na: [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/zbornik_3_12%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/zbornik_3_12%20(1).pdf)(pristupljeno 2.8.2020.)
4. Mervar, A., A., Lejour, , Verweij, G., „The Economic Effects of Croatia's Accession to the EU“, *Eastern European Economics*, vol. 47, no. 154, 2007., dostupno na: https://www.researchgate.net/publication/46509926_The_Economic_Effects_of_Croatia's_Accession_to_the_EU
5. Russu, C., „Trade Relations with the European Union – Benchmark of Romania's Economy Modernization and Convergence with European Industry“, *Procedia Economics and Finance*, vol.8., no.13., 2014., str 641.,

<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2212567114001397> ,

(pristupljeno 28.6.2020.)

6. Turčić, Z., Hrvatsko gospodarstvo u vanjskotrgovinskoj razmjeni, no. 1, 2015., str 167-169 Dostupno na: [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/090109%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/090109%20(2).pdf) (pristupljeno 25.7.2020.)
7. Zaman, C., B., Meunier, „A Decade of EU Membership: Evolution of Competitiveness in Romania“, *European Research Studies Journal*, vol. 10, no. 2, 2017., str. 225. Dostupno na: [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/17_2_A_p13%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/17_2_A_p13%20(2).pdf), (pristupljeno 26.6.2020.)

Strategija:

1. Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj, 2018., str 47. <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf>, (pristupljeno 4.8.2020.)

Internetski izvori:

1. Austrian embassy Washington, 20 years Austrian EU membership, <https://www.austria.org/austria-in-the-eu> (pristupljeno 25.6.2020)
2. Bulgaria economy briefing: The current state of foreign direct investments in Bulgaria ,2019., <https://china-cee.eu/2019/07/24/bulgaria-economy-briefing-the-current-state-of-foreign-direct-investments-in-bulgaria/> (pristupljeno 24.7.2020.)
3. Bulgaria, Croatia take vital step to joining euro, 2020., <https://www.rte.ie/news/business/2020/0713/1152943-euro-zone-bulgaria-croatia/> (pristupljeno 1.8.2020.)
4. Campeanu, E., Mosteau, T., Investigation of the costs and benefits of Romanian integration in European union, str. 116. Dostupno na: <https://core.ac.uk/reader/6303934> (pristupljeno 26.6.2020.)

5. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Robna razmjena Republike Hrvatske sa inozemstvom , https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-02_01_2020.htm (pristupljeno 2.8.2020.)
6. Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, Robna razmjena Republike Hrvatske sa inozemstvom , https://www.dzs.hr/Hrv_Eng/publication/2020/04-02-02_01_2020.htm (pristupljeno 2.8.2020.)
7. Ekonomski lab, Što stoji iza Rumunjskog ekonomskog čuda, <https://arhivanalitika.hr/blog/sto-stoji-iza-rumunjskog-ekonomskog-cuda/> (pristupljeno 6.9.2020.)
8. European Central Bank Communique on Bulgaria 2020., <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ecb.pr200710~4aa5e3565a.en.html> (pristupljeno 1.8.2020.)
9. European Commission, European structural and investment funds in Romania, 2016., str. 1-2., https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_ro_en.pdf (pristupljeno 10.7.2020.)
10. European Commission, European structural and investment funds in Bulgaria, 2016., str. 2., https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/policy/what/investment-policy/esif-country-factsheet/esi_funds_country_factsheet_bg_en.pdf (pristupljeno 28.7.2020.)
11. European Commission, Summary of the Partnership Agreement for Bulgaria, 2014-2020., 2014., str. 2-3., <http://coe-romed.org/sites/default/files/media-youtube/BG%20PA%20-%20summary%20-%20eng.pdf>, (pristupljeno 28.7.2020.)
12. European parliament, The 1995 enlargement of the European Union The accession of Finland and Sweden , 2015., str. 32., [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU\(2015\)563509_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_STU(2015)563509_EN.pdf) (pristupljeno 25.6.2020.)
13. European parliament, The 1995 enlargement of the European Union The accession of Finland and Sweden , 2015., str. 26-27.,

- [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_S_TU\(2015\)563509_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2015/563509/EPRS_S_TU(2015)563509_EN.pdf) (pristupljeno 25.6.2020.)
14. European union, European Neighbourhood Policy And Enlargement Negotiations https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/conditions-membership_en (pristupljeno 25.6.2020.)
15. European union, Treaties office database, <https://ec.europa.eu/world/agreements/prepareCreateTreatiesWorkspace/treatiesGeneralData.do?step=0&redirect=true&treatyId=742> (pristupljeno 25.6.2020.)
16. Europska komisija, Bugarska i Rumunjska obilježavaju deset godina u EU-u, no. 60, 2017., https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/panorama/pdf/mag60/mag60_hr.pdf (pristupljeno 27.6.2020.)
17. Europska unija, Bugarska, https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/bulgaria_hr (pristupljeno 5.7.2020.)
18. Europska unija, Europa bez granica, https://europa.eu/european-union/about-eu/history/1990-1999_hr (pristupljeno 24.6.2020.)
19. Europski strukturni i investicijski fondovi, <https://strukturnifondovi.hr/eu-fondovi/> (pristupljeno 3.8.2020.)
20. Izvješće Komisije Europskom Parlamentu i Vijeću o napretku Rumunjske u okviru mehanizma suradnje i provjere, 2019. file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2.pdf
21. Izvješće Komisije Europskom Parlamentu i Vijeću o napretku Rumunjske u okviru mehanizma suradnje i provjere, 2019. file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2.pdf (pristupljeno 10.8.2020.)
22. Izvješće Komisije Europskom Parlamentu i Vijeću o napretku u Bugarskoj u sklopu mehanizma suradnje i provjere, 2019., [file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20(2).pdf) (pristupljeno 10.8.2020.)
23. Izvješće Komisije Europskom Parlamentu i Vijeću o napretku u Bugarskoj u sklopu mehanizma suradnje i provjere, 2019.,

[file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/1_HR_ACT_part1_v2%20(2).pdf)

(pristupljeno 10.8.2020.)

24. Izvozni portal, Zajednička trgovinska politika EU, <https://izvoz.gov.hr/trgovinska-politika/118>, (pristupljeno 28.6.2020.)
25. Mehanizam suradnje i provjere za Bugarsku i Rumunjsku, https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/cooperation-and-verification-mechanism-bulgaria-and-romania_hr#to-je-mehanizam-suradnje-i-provjere (pristupljeno 10.8.2020.)
26. Milatovic, J., Szczurek, M., Bulgaria Diagnostic , 2019., str. 8., Dostupno na: <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/bulgaria-country-diagnostic.pdf> (pristupljeno 4.8.2020)
27. Ministarstvo gospodarstva i održivog rasta, Zašto investirati u Hrvatsku?, <https://www.mingo.hr/page/kategorija/investicije> (pristupljeno 3.8.2020.)
28. Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije, <https://razvoj.gov.hr/eu-fondovi-mijenjaju-hrvatsku/4212> (pristupljeno 3.8.2020.)
29. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Hrvatska 28. članica Europske unije, 2014., str. 9-11., <http://www.mvep.hr/files/file/publikacije/Hrvatska-28-clanica-Europske-unije.pdf> (pristupljeno (2.8.2020.)
30. Ministarstvo vanjskih i europskih poslova, Hrvatska i Europska unija, <http://www.mvep.hr/hr/hrvatska-i-europska-unija/pregovori/> (pristupljeno 26.6.2020.)
31. National Bank of Romania and National Institute of Statistics, Foreign direct investment in Romania 2007., str.2., dostupno na: <file:///C:/Users/Korisnik/Downloads/eFDI2007.pdf> pristupljeno 5.7.2020.)
32. Nordea, Foreign direct investment (FDI) in Bulgaria, <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/bulgaria/investment> (pristupljeno 25.7.2020.)
33. Nordea, Foreign direct investment (FDI) in Romania, <https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/romania/investment>, (pristupljeno 5.7.2020)

34. Nordea, Forgein trade figures of Romania, <https://www.nordeatrade.com/en/explore-new-market/romania/trade-profile> , (pristupljeno 27.6.2020.)
35. Nordea, The economic context of Romania, https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/romania/economical-context?vider_sticky=oui , (pristupljeno 29.6.2020.)
36. Nordea, The economic context of Bulgaria, <https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/bulgaria/economical-context> (pristupljeno 25.7.2020)
37. Nordea, The economic context of Croatia, https://www.nordeatrade.com/se/explore-new-market/croatia/economical-context?vider_sticky=oui (pristupljeno 2.8.2020.)
38. Pellova, A., „Bulgaria and Romania’s 10th EU Anniversary: What Has Changed?“, 2017., <https://reconnecting-europe.boellblog.org/2017/01/10/bulgaria-and-romania-10th-eu-anniversary-what-has-changed/> (pristupljeno 26.6.2020.)
39. Romania economy briefing: Overview on the impact of FDI in Romania, 2019., <https://china-cee.eu/2019/07/24/romania-economy-briefing-overview-on-the-impact-of-fdi-in-romania/> (pristupljeno 2.8.2020.)
40. Romania shows fast economic growth after 10 years in EU <https://www.obserwatorfinansowy.pl/in-english/macroeconomics/romania-shows-fast-economic-growth-after-10-years-in-eu/> (pristupljeno 7.9.2020)
41. Službeni list Europske unije, Ugovor o Europskoj uniji, 2016., https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0011.01/DOC_2&format=PDF (pristupljeno 26.6.2020.)
42. Središnji državni portal , Ispunjene i provedene sve mjere iz Akcijskog plana za ulazak u ERM II, <https://vlada.gov.hr/vijesti/ispunjene-i-provedene-sve-mjere-iz-akcijskog-plana-za-ulazak-u-erm-ii/29433> (pristupljeno 5.8.2020.)
43. Središnji državni portal, Što je Europska unija i koji su razlozi njezina osnivanja <https://uprava.gov.hr/> ? (pristupljeno 24.6.2020.)
44. Središnji državni portal, O Hrvatskom izvozu, <https://izvoz.gov.hr/o-hrvatskom-izvozu/9> (pristupljeno 25.6.2020.)

45. State aid: Romania needs to recover €570 million of incompatible aid from the rail freight operator CFR Marfa, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_20_313 (pristupljeno 8.9.2020.)
46. The World Bank, Doing Bussines 2020., <https://www.doingbusiness.org/en/reports/global-reports/doing-business-2020>. (pristupljeno 27.6.2020.)
47. Vlada Republike Hrvatske, Hrvatska narodna banka, Euro u Hrvatskoj, zašto, kada, kako, koristi, troškovi, https://vlada.gov.hr/UserDocsImages//Vijesti/2017/10%20listopad/30%20listopada//Bros%CC%8Cura_Euro%20u%20Hrvatskoj.pdf (pristupljeno 4.8.2020.)

POPS GRAFIKONA, TABLICA, SHEMA I SLIKA

POPIS TABLICA

Tablica 1. Pokazatelji gospodarskog razvoja Rumunjske 2008., 2015., i 2019. godine	16
Tablica 2. Izravna inozemna ulaganja (FDI) u milijunima dolara	24
Tablica 3. Europski strukturni i investicijski fondovi u Rumunjskoj u razdoblju 2014. - 2020. godine u milijunima eura.....	30
Tablica 4. Pokazatelji gospodarskog razvoja Bugarske 2008., 2012. i 2019. godine	37
Tablica 5. Izravna inozemna ulaganja EU-a u Bugarsku (FDI) u milijunima dolara ...	44
Tablica 6. Izravna inozemna ulaganja prema zemljama partnerima u milijunima eura	45
Tablica 7. Europski strukturni i investicijski fondovi Bugarskoj u razdoblju 2014.-2020. u milijunima eura	48
Tablica 8. Pokazatelji gospodarskog razvoja Hrvatske 2013., 2015. i 2019. godine	56
Tablica 9. Izravna inozemna ulaganja (FDI) u milijunima dolara	62
Tablica 10. FDI u Hrvatsku prema državama EU u razdoblju od 2013.-2019. godine u milijunima eura	63
Tablica 11. Dostupna sredstva iz Europskih strukturnih i investicijskih fondova (ESI) za RH u razdoblju 2014.-2020. u milijunima eura.....	67
Tablica 12. Ispunjavanje kriterija za uvođenje eura u Hrvatskoj.....	71

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Robni izvoz Rumunjske u razdoblju od 2007. do 2018. godine u milijardama dolara	18
Grafikon 2. Robni uvoz Rumunjske u razdoblju od 2007. do 2018. godine u milijardama dolara	19
Grafikon 3. Robni izvoz Rumunjske u članice EU-a od 2007. do 2018.god.	20
Grafikon 4. Uvoz robe Rumunjske iz članica EU-a od 2007 do 2018.god.	21
Grafikon 5. Najznačajniji izvozni proizvodi Rumunjske 2007., 2012. i 2018. godine	22
Grafikon 6. Najznačajniji uvozni proizvodi Rumunjske 2007., 2012. i 2018. godine ..	23
Grafikon 7a. FDI prema djelatnostima u 2007. godini	25

Grafikon 7b. FDI prema djelatnostima u 2018. godini	26
Grafikon 8. Ulaganja u Rumunjsku prema državama Europske unije u %	27
Grafikon 9. Iskorištenost fondova u Rumunjskoj u milijardama eura od 2015. do 2019. godine	31
Grafikon 10. Odnos planiranih i iskorištenih sredstava iz ESI fondova u milijunima eura 2014. - 2020. godine	32
Grafikon 11. Robni izvoz Bugarske od 2009. do 2018. u milijardama dolara	38
Grafikon 12. Robni uvoz Bugarske od 2009. do 2018. godine u milijardama dolara.	39
Grafikon 13. Izvoz Bugarske u zemlje Europske unije od 2007. do 2018. u milijardama dolara	40
Grafikon 14. Uvoz Bugarske iz zemalja članica Europske unije od 2007. do 2018. godine u milijardama dolara	41
Grafikon 15. Najznačajniji izvozni proizvodi Bugarske 2007., 2012. i 2018. godine ..	42
Grafikon 16. Najznačajniji uvozni proizvodi Bugarske 2007., 2012. i 2018. godine ...	42
Grafikon 17. FDI u Bugarsku prema djelatnostima 2007. i 2019. godine u %	45
Grafikon 18. Iskorištenost fondova u Bugarskoj u milijardama eura od 2015. -2019. godine	49
Grafikon 19. Odnos planiranih i iskorištenih sredstava iz ESI fondova u milijunima eura	50
Grafikon 20. Robni uvoz Hrvatske u razdoblju od 2013. – 2019. u milijardama dolara	58
Grafikon 21. Robni izvoz Hrvatske u razdoblju od 2013.-2019. godine u milijardama dolara	59
Grafikon 22. Izvoz Hrvatske u ostale članice EU-a od 2013. do 2019. godine u milijardama dolara	60
Grafikon 23. Uvoz Hrvatske iz ostalih članica EU-a od 2013. do 2019. u milijardama dolara	61
Grafikon 24. Iskorištenost fondova u Hrvatskoj u milijardama eura od 2015. do 2019. godine	67
Grafikon 25. Odnos planiranih i iskorištenih sredstava iz ESI fondova u milijunima eura	68

POPIS SHEMA

Shema 1. Uvođenje eura.....	70

POPIS SLIKA

Slika 1a. FDI prema sektorima u razdoblju od 1993.- 2013. godine.....	64
Slika 1b. FDI prema sektorima u razdoblju od 1993.–2019. godine	64
Slika 2. Rezultati anketa HNB-a „Trebala li Hrvatska uvesti euro?“	73
Slika 3. Istraživanje javnog mijenja u Hrvatskoj o prednostima i rizicima kod uvođenja eura.....	74
Slika 4. Udio deviznih depozita u ukupnim štednim i oročenim depozitima.....	75